

**ZBORNİK 19. SAVJETOVANJA
O OBRADI I LIKVIDACIJI
AUTOMOBILSKIH ŠTETA**

Opatija, svibanj 2011.

Nakladnik:
Hrvatski ured za osiguranje
HR-10000 Zagreb, Martićeva 73
Tel.: +3851 4696 600 Fax: +385 1 4696 660
e-mail: huo@huo.hr
www.huo.hr

Za nakladnika:
Hrvoje Pauković

Naklada:
300 komada

Autori:
doc. dr. sc. Davor Babić; Vitomir Boić; Dražen Bralić; mr. sc. Slaven Dobrić; Nives Grgurić; Nikolai Kröeger; Berislav Matijević; Maja Medić; Martin Metzler; Hrvoje Pauković; Maša Hlastec Rajterič; Mario Ravlić

Tisak
Kastmiller, Zagreb, Vinec 27

Zagreb, 2011.

Nijedan dio ovog Zbornika ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pisanog dopuštenja.

TEME 19. SAVJETOVANJA HRVATSKOG UREDA ZA OSIGURANJE

Trendovi u štetama osiguranja motornih vozila (mr. sc. Slaven Dobrić, Allianz Zagreb d.d.)	5
Neimovinska šteta i europska iskustva (Nikolai Kröger, InterEurope AG European Law Service)	
Naknada izmakle koristi (Berislav Matijević, Croatia osiguranje d.d.)	17
Troškovi parničnog postupka u sudskim postupcima radi naknade štete (Vitomir Boić, Županijski sud u Velikoj Gorici)	29
Granice regresnog potraživanja – osigurateljna i sudska praksa (Mario Ravlić, Croatia osiguranje d.d.)	39
Problematika procjene i likvidacije šteta na motornim vozilima i odnos sa serviserima (Dražen Bralić, Croatia osiguranje d.d.)	53
Alternativno (izvansudsko) rješavanje sporova (Nives Grgurić / Hrvoje Pauković, Hrvatski ured za osiguranje)	61
Europska načela osiguranja motornih vozila i prometnog prava (dr. Martin Metzler, - potpredsjednik Instituta za europsko prometno pravo/Institute for European Traffic Law (IETL) - Swiss National Bureau of Insurance (NBI) & Swiss National Guarantee Fund (NGF)/švicarski nacionalni Ured zelene karte i Garancijskog fonda)	91
Primjena IV. Direktive o osiguranju motornih vozila u praksi (Maša Hlastec Rajterič, Zavarovalnica Triglav d.d.)	105
Utvrđivanje visine naknade štete stranim državljanima – primjer talijanske prakse (Maja Medić, Croatia osiguranje d.d.)	115
Nadležnost sudova za prometne nezgode s međunarodnim obilježjem (doc. dr. sc. Davor Babić, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu)	127

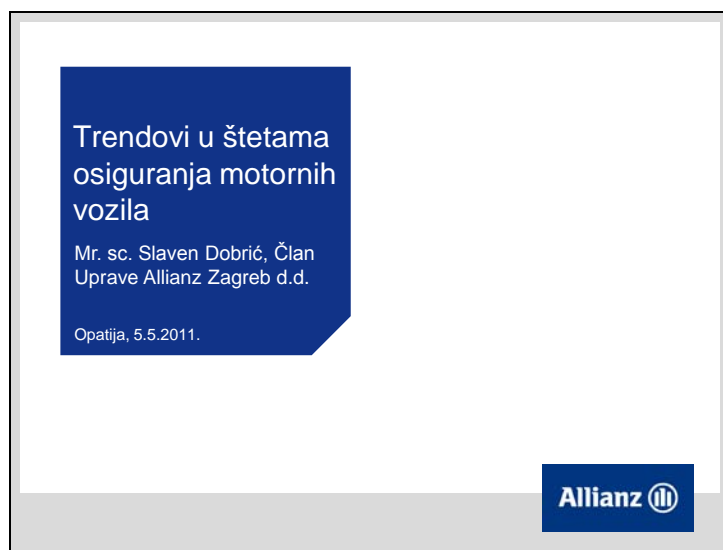
mr. sc. Slaven Dobrić

TRENDOVI U ŠTETAMA OSIGURANJA MOTORNIH VOZILA

mr. sc. Slaven Dobrić *

Trendovi u štetama osiguranja motornih vozila

Slajd 1

* Allianz Zagreb d.d.

Slajd 2

Allianz

Sadržaj

- 1 Tržište osiguranja 2010.
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.
- 4 Izazovi 2011.
- 5 Zaključak

2

Slajd 3

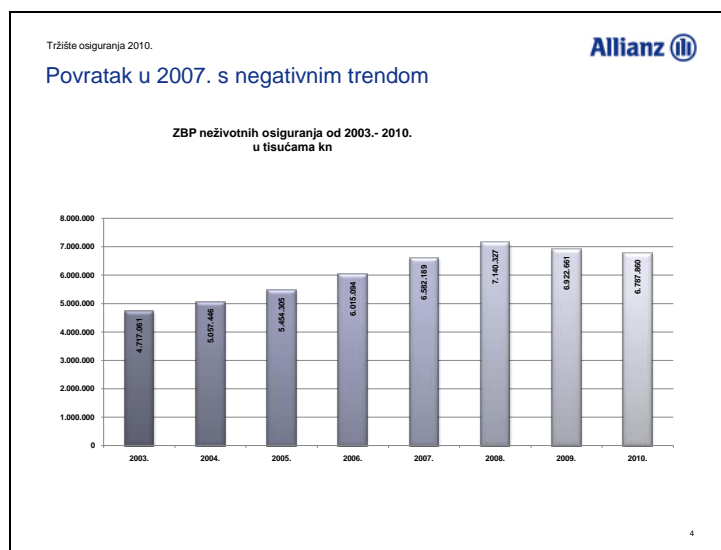
Allianz

1

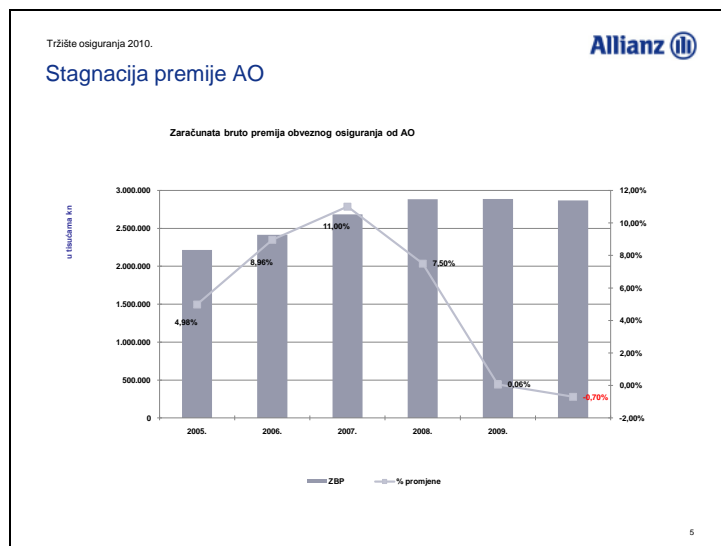
- 1 **Tržište osiguranja 2010.**
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.
- 4 Izazovi 2011.
- 5 Zaključak

3

Slajd 4

Slajd 5

Slajd 6

Tržište osiguranja 2010.

Iako je manje premije AO, svi trendovi nisu negativni

- Distribucija
 - Dominira i nadalje distribucija preko STP i zastupničke mreže
 - Internet prodaja, iako je imaju gotovo svi, zanemariva
- Proizvodi:
 - Standardni proizvod: neliberalizirani cjenik
 - Mišljenje HANFE od 14.4.2011. !!!
- Smanjena učestalost i intenzitet šteta
 - Učestalost šteta iznosi 5,42%
 - Prosječna šteta pala je s 13.529 kn (2009.) na 12.854 kn uz smanjenje efikasnosti u obradi šteta na 69,24%

Broj poginulih u prometnim nezgodama pao je s 548 (2009.) na 426 (2010.)

6

Slajd 7

Tržište osiguranja 2010.

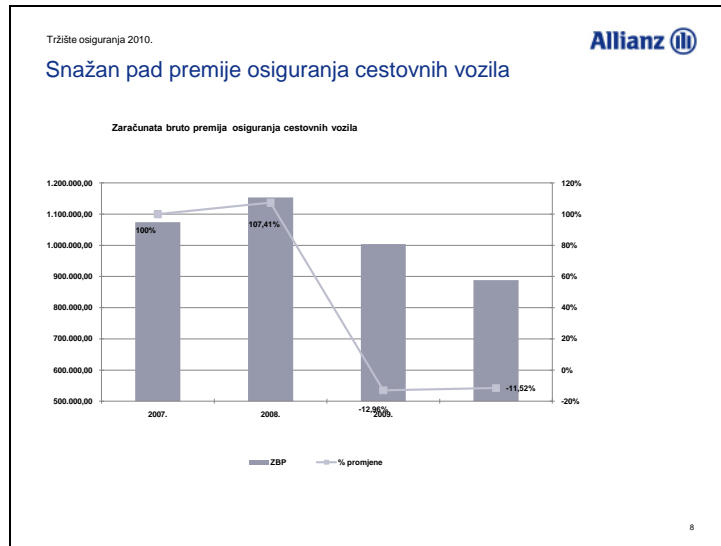
Znamo li objasniti ove trendove u osiguranju AO?

- Ina
 - ▶ **Trgovina na malo:** Ostvarena dobit osnovne djelatnosti u 2010. godini iznosi 35 milijuna kuna ili 6 milijuna što je 8 milijuna kuna manje nego u 2009. godini uglavnom zbog pada količinske prodaje za 5,9% uzrokovan negativan učinak djelomično je ublažen mjerama smanjenja troškova, inicijativama za poboljšanje učinkovitosti i cjelokupnu domaću mrežu, osiguravajući značajno poboljšanje percepcije INE.
- MUP Realno je postaviti pitanje što se dogodilo da je nakon poginulih u prve tri godine provođenja programa, došlo do izrazito neredne dvije godine. Odgovor definirano nije moguće dati. Često kroz razgovore s ljudima koji misle da su kompetentni, čuje se da sveprisutna recesija. Naime, obrazloženje je da ljudi u situaciji kakva na sve paze pa su zato oprezniji i u prometu. Ovakvo tumačenje prihvatljivo, ali ga se apriori ne odbacuje. Recesija nije zdravo vrijeme nje, opterećeni svojom egzistencijom, dekoncentrirani, izgubili zamašljeni, što nikako ne ide pod ruku sa sigurnošću prometa. Mišljenje o ovom pitanju puno kompleksniji, kao što je i u svojoj biti i sam promet.
- Nove medicinske tablice

Nije jasno može li se govoriti o New normal stanju ili trenutnom fenomenu !!!

7

Slajd 8

Slajd 9

Tržište osiguranja 2010.

Manje premije kaska, ali su i ostali trendovi negativni

U 2009. osiguranje cestovnih vozila donijelo je 121,9 milijuna kn gubitka !

- **Distribucija**
 - Značaj leasinga pada: broj aktivnih ugovora smanjen je s 138 tisuća na 129 tisuća (pad od 8%)
 - Novih kanala prodaje nema
- **Proizvodi:**
 - Različiti proizvodi, ali sa zajedničkom karakteristikom da ne postoji striktno preuzimanje rizika – *soft market*, ne postoji sustav bonus/malus
 - Tržište punog kaska bez djelomičnih pokrivača i franšize
- **Uz broj policica pada i prosječna premija**
 - Broj policica pao je s 350.448 (2009.) na 312.217 (2010.)
 - Prosječna premija pala je s 2.865 Kn (2009.) na 2.845 Kn (2010.)

9

Slajd 10

2

- 1 Tržište osiguranja 2010.
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.**
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.
- 4 Izazovi 2011.
- 5 Zaključak

10

Slajd 11

Razvoj sudskih šteta 2010.

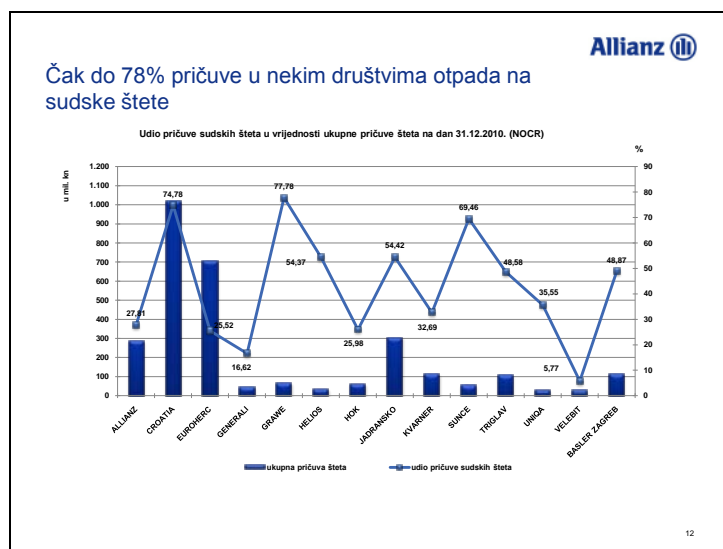

Hrvatska je (p)ostala tržište sudskih šteta

- Broj sudskih šteta AO raste
 - Broj tužbi porastao je za 16,1%
 - Broj neriješenih tužbi porastao je s 17.945 (2009.) na 19.807 (2010.) odnosno 10,4%
 - Udio sudskih šteta u neriješenim štetama raste s 15,39% (2009.) na 17,33% (2010.)
- Pričuva i učinkovitost u obradi šteta:
 - Prosječna pričuva sudskih šteta pada na 74.288 kn s 83.521 kn (2009.) uz rast prosječnog iznosa pričuve s 90.257 kn (2009.) na 94.869 kn
 - Učinkovitost u obradi šteta pada s 71,60% na 69,24%
- Insurance market report: Croatia – Non-life (P&C), Axco, 2010

The **Croatian** system also suffers from a lack of experienced judges. This is partly because judicial salaries are too low to appeal to experienced lawyers but attractive for newly qualified law graduates, who can become judges at the age of 23. A further problem arises from the fact that third party claims are often brought directly to the court. This deprives insurers of the opportunity to negotiate an out-of-court settlement or to influence the cost or extent of medical treatment. Around 50% of claimants are represented by a lawyer.

Slajd 12

Slajd 13

Allianz

3

- 1 Tržište osiguranja 2010.
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.**
- 4 Izazovi 2011.
- 5 Zaključak

13

Slajd 14

Razvoj neosiguranih vozila 2010.p

Snažan pozitivan trend

- **Smanjena prijava šteta od neosiguranih vozila:**
 - 2010. je smanjen broj prijavljenih šteta po neosiguranom počinitelju za 30,2% te su prijavljene 1.144 štete (1.638 u 2009.; 2.047 u 2008.) – zajednička kampanja MUPa i HUO
- **Smanjenja isplata šteta:**
 - 2010. za štete od neosiguranih motornih vozila isplaćena odšteta iznosi 22,6 milijuna kn ili 24,7% manje nego 2009.
- **Stabilna pričuva šteta**
 - Pričuva za štete nastale nakon 27.02.1997. od neosiguranih motornih vozila (NO), iznosi ukupno 54,4 milijuna kn, što je smanjenje u odnosu na 2009. za 6,8%.

14

Slajd 15

- 1 Tržište osiguranja 2010.
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.
- 4 **Izazovi 2011.**
- 5 Zaključak

15

Slajd 16

Izazovi 2011.

Broj izazova ne stane na jedan *slide*...

- **HZZO:**
 - I dalje je na snazi izdvajanje 7% od naplaćene funkcionalne premije za HZZO
- **Primjena medicinskih tablica:**
 - Iako nominalno prezentirane na skupu u Opatiji, još uvijek nisu u praksi u cijeloj Hrvatskoj, niti u svim osiguranjima: oštećenik može ostvariti različitu naknadu zbog iste povrede prava osobnosti ovisno koji je sud donio odluku ili vještak vještačio
- **Zakonodavne promjene:**
 - U tijeku je bremenita implementacija Solvency II te izmjena Zakona o osiguranju
 - I dalje su na snazi nelogični rokovi od 14/30 dana po ZOOP koji su "preusklađeni" s EU Smjericama –rigorozni rokovi nisu doveli do smanjenja broja sudskih šteta ili povećanja učinkovitosti
 - HUO je inicirao izmjene Kaznenog zakona za kazneno djelo Zlouporebe osiguranja
- **Prijevare osiguranja:**
 - Društvena i ekonomska kriza daljnji su pokretač povećanja hazardnog ponašanja osiguranika

16

Slajd 17

- 1 Tržište osiguranja 2010.
- 2 Razvoj sudskih šteta 2010.
- 3 Razvoj neosiguranih vozila 2010.
- 4 Izazovi 2011.
- 5 **Zaključak**

17

Zaključak

Brojevi upućuju na oprez !

- **Učestalost i intenzitet šteta:**
 - Iako pozitivnog predznaka upućuje na oprez scenarij u kojem se vraćamo na 7% učestalosti šteta AO: Ne može se sa sigurnošću tvrditi da je riječ o trajnom stanju (*New normal*)
- **Primjena medicinskih tablica:**
 - Nužno je zajedničko usuglašavanje stručne javnosti i primjena Tablica uz prethodno zauzimanje jedinstvenog stava osiguravatelja u odnosu na Tablice
- **Sudske štete i učinkovitost u obradi šteta:**
 - Porast broja i udjela sudskih šteta ne može biti politika osigurateljne zajednice
 - Rast broja sudskih tužbi i udjela sudskih šteta u neriješenim zahtjevima traže trenutnu reakciju osiguratelja i promjene ovog trenda u interesu oštećenika i osiguranika, ali i samih osiguratelja
 - Prethodno rješavanje medicinskih tablica i sudskih šteta mora dovesti do poboljšanja (slabe) učinkovitosti
- **Društveno okruženje:**
 - *New normal* je 40-45.000 novoprodanih automobila godišnje te 20-22.000 novih leasing ugovora. To zahtijeva promijene u poslovnim modelima, cjenicima i kanalima distribucije osiguratelja

18

Berislav Matijević

NAKNADA IZMAKLE KORISTI

1. UVOD

Kod reguliranja odštetnih zahtjeva iz **osiguranja od automobilske odgovornosti**, unutar limita utvrđenih pravilima osiguranja¹, primjenjuju se i opća pravila obveznog prava o **odgovornosti za štetu**.

Unutar tih općih pravila o odgovornosti za štetu, kao jedna od **nezaobilaznih pretpostavki** koja mora **uvijek postojati** da bi se uopće moglo govoriti o obveznopravno odnosu odgovornosti za štetu, je i sama **šteta**.

Šteta (damnum) u pravnoj se teoriji definira kao *štetnom radnjom prouzročena povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa*.²

Postoji više vrsta podjele šteta, ovisno od izabranog kriterija (osnove) za razvrstavanje.³ Polazeći od **kriterija prirode oštećenih dobara**, štete se dijele na imovinske (materijalne) i neimovinske (nematerijalne).

Imovinskom (materijalnom) štetom smatra se šteta, *nastala kao posljedica štetne radnje poduzete izravno na imovinskoj masi oštećenika*, tj. šteta na subjektivnim imovinskim pravima. Prema ZOOu⁴ imovinska šteta je **umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist)**⁵.

Izmakla korist predmet je obrade ovog napisa.

2. IZMAKLA KORIST – POJAM

Izmaklu korist (lucrum cessans)⁶ moguće je sveobuhvatno definirat kao *štetnom radnjom spriječeno povećanja imovine oštećenika*.⁷ Za razliku od obične – *pozitivne štete*⁸ (damnum

* Croatia osiguranje d.d.

* CROATIA osiguranje d.d., Filijala Rijeka

¹ krug trećih osoba, svota osiguranja, ograničenja osigurateljnog pokrića, isključenja iz osiguranja, gubitak prava, itd.

² Vedriš M. – Klarić P., "Građansko pravo", NN, Zagreb, 1995., str.432.

³ v. detaljnije u Matijević B., „Šteta i naknada iz osiguranja“, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak br. 9/02, Organizator, Zagreb, 2002., 341.-353.

⁴ Narodne novine br. 35/05 – 41/08 (nastavno ZOO)

⁵ v. ZOO čl. 1046.

⁶ naziva se još i propuštena korist, izgubljena dobit

⁷ usp. sa Grbin I., „Neka pitanja naknade materijalne štete“, u Zborniku radova „Naknada štete“, Savez društava pravnika hrvatske, Zagreb, studeni, 1986., str.1308.

⁸ naziva se još i stvarnom, prostom, efektivnom, štetom u užem smislu

emergens), tj. umanjenja postojeće imovine oštećenika, izmakla je korist – *negativna šteta*, koja se manifestira kao jedna **neostvarena imovinska vrijednost** koja bi, prema redovnom tijeku stvari ili okolnostima konkretnog slučaja, bila ostvarena (ušla u oštećenikovu imovinu), da nije bilo štetnikovog postupka koji ga je učinio građansko odgovornim. To je **dobitak koji je oštećenik mogao osnovano očekivati** prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a kojeg je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.⁹ Kad se šteta pojavljuje u obliku izmakle koristi, nebitno je samo zatečeno stanje imovine oštećenika, već je bitno da je štetnom radnjom **onemogućeno njezino povećanje u budućnosti**. Izmakla korist je neizravna i **naknadno prouzročena šteta** koja se očituje u onemogućavanju stjecanja određene imovinske koristi, koju je oštećenik osnovano očekivao prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima slučaja, da nije bilo štetne radnje ili propuštanja kojom je štetnik prouzročio štetu.¹⁰

3. RAZGRANIČENJE OD OSTALIH VRSTA ŠTETA

Izmakla korist, kao imovinska šteta, **uobičajeno se nadovezuje uz pozitivnu – stvarnu štetu** (umanjenje postojeće imovine), ali je **moguće** da se šteta sastoji i **isključivo u izostanku očekivane koristi**, a osim toga, pojedini se oblici imovinske štete naknađuju se i **u obliku novčane rente**¹¹. Iz tog je razloga, neophodno je pojam izmakle koristi **razgraničiti** od pojmova stvarna šteta i novčana renta.

Kao što je predno već navedeno, **pozitivna – stvarna šteta (*damnum emergens*)** odražava isključivo **umanjenje nečije imovine**, dakle ona obuhvaća *patrimonium* oštećene osobe - koji je ili kakav je - u trenutku nastanka štete, dok **izmakla korist** obuhvaća **izmicanje budućih dobitaka koje bi oštećeni stekao da se štetni događaj nije desio**¹². Iz navedenog slijedi da je **stvarna šteta sadašnja (postojeća) šteta**, dok je **izmakla korist buduća šteta**.¹³

Kako je i naknada štete u obliku novčane rente, naknada buduće štete, nužno je „podvući crtu“ između ova dva oblika štete. Naknada štete **u obliku novčane rente utvrđuje za ubuduće**, a **plaća se mjesečno unaprijed**¹⁴, dok se **izmakla korist utvrđuje u cjelosti odjednom** (i ne plaća se mjesečno unaprijed). Novčana renta se utvrđuje **pod klauzulom *rebus sic stantibus***, te se ista na zahtjev oštećenika može povećati, odnosno na zahtjev štetnika sniziti¹⁵, dok se **izmakla korist** po prirodi stvari (jer se utvrđuje u cjelosti odjednom) **ne može mijenjati**.

⁹ Grbin I., „Popravljanje imovinske štete“, Organizator, Zagreb, svibanj, 2006., str.7.

¹⁰ Gorenc V. et al., „Komentar Zakona o obveznim odnosima“, RRiF, Zagreb, 2005., str.1687.

¹¹ detaljnije u Matijević B., „Naknada imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja u obliku rente“, Hrvatska pravna revija br. 2/2009, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009., str. 42. - 55.

¹² Radišić J., „Imovinska odgovornost i njen doseg“, Institut društvenih nauka, Beograd, 1979., str. 110.

¹³ usp. sa Vuković M., „Odgovornost za štete“, Prosvjeta, Zagreb, 1971., str. 77. – 79.

¹⁴ v. ZOO čl. 1088. st. 1. i 2.

¹⁵ v. ZOO čl. 1096.

4. OBUJAM I VISINA NAKNADE

U skladu sa načelom **integralne – potpune naknade**¹⁶, oštećenik ima pravo na naknadu obične štete i/ili izmakle koristi.¹⁷ Obična šteta i izmakla korist sačinjavaju **obujam imovinske štete**¹⁸.

Pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.¹⁹

Gdje se:

- pod **osnovanim očekivanjem**, u sudskoj praksi (starijom) ali i teoriji, „predmnijeva“ **postojanje namjere stjecanja koristi**²⁰, iako ovakvi stavovi trpe **ozbiljnu kritiku**, jer tako nešto **nigdje iz odredbi ZOOa ne proizlazi** (tj. ne proizlazi da je je oštećenik trebao donijeti odluku da stječe dobit), te bi umjesto dokazivanja namjere stjecanja koristi (što je u praksi vrlo teško dokazati) **trebalo poći od oborive presumpcije da se dobit željela steći**²¹;
- pod **redovitim tijeku ili prema posebnim okolnostima**, razumijevaju **okolnosti u kojima je oštećenik uobičajeno živio i radio** (tj. uzimaju se u obzir njegove subjektivne prilike u objektivnim okvirima)²², odnosno gdje se razumijeva **postojanje objektivne vjerojatnosti (probabilitas)** da bi oštećenik zaista stekao dobitak²³;
- za **korist**, predmnijeva da mora biti **dopuštena**, tj. da je povrijeđen neki oštećenikov pravno zaštićeni interes²⁴, iako je po ovom stajalištu **sudska praksa neujednačena**²⁵.

U obradi odštetnih (tužbenih) zahtjeva, posebnu pozornost treba obratiti na formulaciju „**prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima**“ jer je istu ZOO **alternativno postavio**, te ukoliko oštećeni (tužitelj) postavi odštetni (tužbeni) zahtjev usmjeren **samo na jednu** od ovih dviju (alternativnih) pretpostavki, pa ju ne uspije dokazati, moguće je da **ostane uskraćen (odbijen)** u odnosu na drugu.²⁶ Npr. ukoliko oštećeni postavi svoj zahtjev u odnosu na izmaklu korist prema posebnim okolnostima, pa ih ne uspije dokazati, isti će biti odbijen (sud će ga odbiti po službenoj dužnosti) i u odnosu na izmaklu korist prema redovitom tijeku stvari jer takav zahtjev nije bio postavljen.

Visina naknade određuje se **prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke**²⁷, osim slučajaja kad zakon određuje što drugo.²⁸

¹⁶ tako u sudskoj praksi: „Propisi o ograničenom pokriću u svezi s obveznim osiguranjem od automobilske odgovornosti ne odnose se na štetnika kao odgovornu osobu već samo na njegova osiguratelja. Kad je riječ o odgovornosti za štetu, onda je štetnik, koji je inače solidarni dužnik s osigurateljem, obavezan naknaditi svu štetu i popraviti je u skladu sa načelom potpune naknade. Na njega se, dakle, uopće ne odnose propisi o ograničenom pokriću u svezi s osiguranom svotoom na osnovi obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti“, (VSRH, Rev-2469/87 od 9. lipnja 1988., PSP-44/114; iz arhive autora)

¹⁷ v. ZOO čl. 1089. st. 1

¹⁸ ovdje treba uzeti u obzir još i troškove učinjene zbog umanjenja ili ublažavanja štetnih posljedica, te zatazne kamate u slučaju zakašnjenja s ispunjenjem novčane obveze (v. i ZOO čl.1090.)

¹⁹ ZOO čl. 1089. st.3.

²⁰ prema Vs, Rev-236/82 od 7. listopada 1982. (PSP 22/47), tako i Grbin I., o.c, bilj. br. 7., str. 1309.

²¹ tako Babić I., „Izmakla korist i njena naknada“ u Zborniku radova „Obvezno osiguranje, naknada štete i osiguranje potraživanja“, XIII. Savjetovanje udruženja za odštetno pravo, Intermex, Beograd, 2010., str. 192

²² Gorenc V. et al., o.c., bilj.br. 10, str. 1690.

²³ Crnić I., „Odštetno pravo“, Faber & Zgombić, Zagreb, 2004., str. 320.

²⁴ Grbin I., o.c., bilj. br. 9., str.8.

²⁵ pa je tako izmakla korist priznata: iako bi oštećenik u njenom ostvarenju učinio privredni prijestup, iako oštećenik ne bi ostvarenu korist prijavio nadležnim organima radi plaćanja poreza, (a poznat je stav sudova u Njemačkoj koji su prostitutki priznali izmakla korist „kao pravno naknadivu štetu, iako je riječ o nemoralnom postupanju“)

²⁶ usp. Babić I., o.c., bilj. br.21., str. 189.

²⁷ tako u sudskoj praksi: „Visina naknade za tzv. totalnu štetu na motornom vozilu koju je u obvezi naknaditi odgovorna osoba temeljem obveznog osiguranja od odgovornosti utvrđuje se prema stanju vozila prije nezgode a

6. ZAKLJUČAK

Šteta kao pojam može imati **razna značenja**. U pravnom smislu, od značenja je samo ona šteta za koju oštećena osoba ima pravo na naknadu. U pravnoj se teoriji takva šteta definira kao *štetnom radnjom prouzročena povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa*. Ta „povreda“ može rezultirati **gubicima imovinske** i neimovinske prirode. Gubici imovinske prirode – imovinske štete, kao posljedica štetne radnje poduzete direktno na imovinskoj masi oštećenika, mogu se manifestirati kao **umanjenje postojeće imovine (*damnum emergens*)** i/ili kao **spriječavanje njezina povećanja (*lucrum cessans*)**.

Spriječavanje povećanja imovine oštećenika, je negativna, buduća, imovinska šteta u vidu neostvarene imovinske (novčane i nenovčane) vrijednosti koja bi, prema redovnom tijeku stvari ili okolnostima konkretnog slučaja, bila ostvarena (tj. ušla u oštećenikovu imovinu), da nije bilo štetnikovog postupka koji ga učinio odgovornim za nastalu štetu.

ZOO izmaklu korist regulira poprilično uopćeno, oslanjajući se na jedan **opći pravni standard**: „*dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem*“, **za čiju se konkretizaciju može kazati da je još uvijek u tijeku.**

Ovaj napis, sa nastavno izloženom sudskom praksom, držimo korisnim prinosom toj konkretizaciji.

7. REFERENTNA SUDSKA PRAKSA²⁹

a) „*Nije sporno da je tužitelju nastala šteta u prometnoj nezgodi do koje je došlo 21. prosinca 1995. godine i da je presudom prvostupanjskog suda broj P-xx/xx-xx od 12. listopada 1999. godine tuženiku naloženo da tužitelju naknadi štetu u visini vrijednosti uništenog osobnog automobila u iznosu od 5.334,30 kuna. Sporno je ima li tužitelj pravo na naknadu štete koja mu je kako tvrdi nastala u iznosu od 108.823, 17 kuna zbog nekorištenja osobnog automobila za razdoblje od štetnog događaja, pa do dana kada mu je tuženik naknadio vrijednost uništenog automobila, a što u svom iskazu i tijekom postupka potkrjepljuje tvrdnjom da je automobilom putovao na posao, da je automobil koristio i za potrebe svoje supruge i maloljetne djece (za odlaske liječniku, za kupovinu). Navodi da je koristio bratov automobil kojem nije plaćao naknadu za korištenje, već mu je to vraćao radom. Tužitelj je učinio nespornim da vozilo nije koristio u svrhu stjecanja dobiti (zarade), a također nije sporno da je tužitelj za odlazak na posao primao naknadu za putne troškove. Pravilno su sudovi nižeg stupnja primijenili materijalno pravo s obzirom na tako utvrđene činjenice i odbili tužbeni zahtjev. Obvezni odnos koji nastaje uzrokovanjem štete ne može postojati ako šteta nije nastala. Šteta je prema čl. 155. Zakona o obveznim odnosima (“Narodne novine” broj: 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99) umanjenje nečije imovine (obična šteta) i **spriječavanje njezina***

prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke uz odbitak trošnosti i spašenih dijelova. Kad je totalna šteta nastala na vozilu koje se više ne proizvodi, vrijednost vozila utvrđuje se prema vrijednosti vozila koje je najbliže karakteristikama uništenog vozila uz odbitak trošnosti”, VSRH, Rev-2053/1998-2 od 17 svibnja 2001., (IO VSRH br. 1/2002)

²⁸ ZOO čl. 1089. st.2.

²⁹ izvori: IO VSRH razni brojevi, www.vsrh.hr, arhiva autora (**Napomena:** iznosi se sudska praksa po pitanju izmakle koristi, i izvan same materije osiguranja od automobilske odgovornosti, koja omogućava cjeloukupno sagledavanje ovog oblika imovinske štete)

povećanja (izmakla korist)... . Postojanje štete se ne presumira i njezino postojanje dužan je dokazati onaj tko tvrdi da mu je šteta nastala.

Teret dokaza bio je na tužitelju. Ako tužitelj u parnici za naknadu štete ne dokaže da mu je šteta nastala, onda je bespredmetno raspravljati o postojanju ili nepostojanju drugih pretpostavki koje se traže da bi postojala odgovornost za štetu. Tužitelj je učinio nespornim da automobil nije koristio u svrhu stjecanja dobiti, a postojanje obične štete nije dokazao. Tvrdnja tužitelja da je koristio bratov automobil nije dokaz o tome da je time njegova **imovina umanjena**, a i ne tvrdi da je bratu ili drugoj osobi plaćao za korištenje automobila.

Pravno shvaćanje tužitelja da bi sud "analogno utvrđivanju tuđe pomoći i njege kao dokazanu pretpostavku (notornu) mogao uzeti da je oštećenik, za vrijeme kada nije imao svoje vozilo, koristio vozila drugih osoba (rodbine, prijatelja i sl.)" nije prihvatljivo jer se ne može ni na sličan način prosuđivati potreba za tuđom pomoći i njegom i potreba za korištenjem osobnog automobila. Naknada za tuđu pomoć i njegu dosuđuje se osobi kojoj je zbog zadobivenih ozljeda tuđa pomoć i njega nužna da bi mogla zadovoljiti najosnovnije životne potrebe, dok nekorištenje automobila ne sprječava oštećenog u zadovoljavanju takvih potreba, niti samo po sebi mora dovesti do umanjenja njegove imovine".³⁰

b) „Predmet spora je zahtjev tužitelja za **naknadu mu štete nastale na njegovom voćnjaku uslijed požara**. U ovoj revizijskoj fazi postupka i dalje je sporno kako pitanje odgovornosti tuženika tako i visine nastale štete. U postupku pred nižestupanjskim sudovima utvrđeno je:

- da je na nekretnini u k.o. Otok tužitelj imao zasađen jednogodišnji nasad zimskih jabuka, a koji

- da je 25. ožujka 2003. godine oštećen u požaru koji se proširio sa odvodnog kanala koji graniči sa nekretninama tužitelja, u kojem

- da su te prigode radnici tuženika vršili spaljivanje korova i suhog raslinja. Temeljem prednjih utvrđenja pravilno su nižestupanjski sudovi primijenili materijalno pravo kada su obvezali tuženika na naknadu štete tužitelju sve polazeći od odredbe čl. 170. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj: 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99 – dalje: ZOO).

Naime, paljenje korova i suhog raslinja, a što su po nalogu tuženika vršili njegovi radnici u odvodnom kanalu bez daljnjeg predstavlja opasnu djelatnost. Kako je u provedenom postupku utvrđeno da je zbog nedovoljne pažnje u nadzoru požara od strane radnika tuženika se vatra proširila na susjedni voćnjak tužitelja, uništivši nasad voćaka, jasno je da postoji **uzročno posljedična veza** između vršenog spaljivanja korova od strane radnika tuženika i nastale štete na voćnjaku tužitelju, a time i odgovornost tuženika.

Prema nalazu vještaka za poljoprivredu mr. M.P. vrijednost zasađenih sadnica jabuka uništenih u požaru je bila 23.725,00 kn, time da vrijednost novo nabavljenih sadnica i njihova sadnja iznosi 26.572,00 kn, dok vrijednost izgubljene dobiti iznosi 100.986,76 kn.

U smislu odredbe čl. 155. ZOO-a šteta jest umanjenje nečije imovine (obična šteta) i **sprječavanje njenog povećanja (izmakla korist)**.

Požarom uništene sadnice, tužitelj je nadomjestio novima čija nabava i sadnja iznosi 26.572,00 kn, što i predstavlja umanjenje tužiteljeve imovine, dok **izgubljeni urod** od uništenih voćaka u iznosu od 100.986,76 kn prikazan po vještaku **predstavlja izmaklu korist** što dakle i predstavlja štetu koju je tužitelj pretrpio (ukupno 127.558,76 kn), što tužitelja i pripada na ime naknade štete.

Naprotiv iznos od 23.725,00 kn po vještaku procijenjen kao vrijednost uništenih sadnica nije moguće priznati tužitelju kao štetu, a kod činjenice da je njemu priznat trošak nabave i sadnje novih sadnica koje su upravo zamijenile one uništene, a kako su to međutim pogrešno dosudili nižestupanjski sudovi. U tom slučaju značilo bi tužitelju dva puta priznati jednu te istu štetu što

³⁰ VSRH, Rev-512/2003-2 od 6. listopada 2004., izv.

bi predstavljalo **neosnovano obogaćenje (stjecanje bez osnova)** na strani tužitelja u smislu odredba čl. 210. ZOO-a, što nije dopušteno.³¹

c) „Predmet spora je šteta, koju je tužitelj pretrpio **oštećenjem teretnog vozila**, mobiliziranog kad i tužitelja u razdoblju 24. kolovoza 1991. - 16. veljače 1996., te **izmakla korist** koju bi tužitelj ostvarivao kroz poslovanje, odnosno prijevozničku djelatnost za vrijeme mobilizacije.

U postupku je utvrđeno: da je teretno vozilo reg. oznake RI-231-977 bilo mobilizirano za potrebe Hrvatske vojske u vremenu 24. kolovoza 1991. (kada je mobiliziran i tužitelj) do 16. veljače 1996. (tada mu je vozilo vraćeno u voznom stanju), time da je tužitelj za vrijeme mobilizacije upravljao svojim kamionom. Utvrđeno je da su se sva oštećenja na vozilu dogodila za vrijeme rata od granatiranja odnosno raketiranja 1991. kod G. R., u D. na izvlačenju municije, u V. prilikom minobacačkog granatiranja te granatiranja između K. i D. R..

Iz prednjih utvrđenja pravilno su nižestupanjski sudovi ocijenili da je predmetno teretno vozilo – kamion oštećeno za vrijeme i na prostoru ratnih vojnih operacija odnosno neposrednoj blizini vojnih operacija kao posljedica bombardiranja i granatiranja i da se radi o ratnoj šteti za koju tužena ne odgovara.

Prema uredbi čl. 2. Zakona o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika Hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (“Narodne novine”, broj 117/03. – dalje: Zakon o odgovornosti) Republika Hrvatska po općim pravilima o odgovornosti za štetu, odgovara samo za onu štetu iz čl. 1. tog Zakona koja nema karakter ratne štete.

Člankom 3. Zakona o odgovornosti propisano je što se u smislu tog zakona smatra ratnom štetom, tako da je to šteta koju su uzrokovali pripadnici Hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj i redarstvenoj službi ili u vezi s tom službom od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996., a osobito je to ona šteta uzrokovana za vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih akcija svim sredstvima i oblicima ratnih borbenih djelovanja kao npr. bombardiranjem, granatiranjem, miniranjem i sl. To je šteta koja je po svojim učincima te konkretnim okolnostima vremena i mjesta počinjenja štetne radnje, izravno izazvana ratnim stanjem i neposredno se nadovezuje na ratne operacije.

Stoga su odbijanjem tužbenog zahtjeva glede naknade štete (7.992,00 kn) sudovi pravilno primijenili materijalno pravo naprijed citirane odredbe Zakona o odgovornosti.

Glede tužbenog zahtjeva za **naknadu štete po osnovi izmakle koristi** koju bi tužitelj ostvario da se za vrijeme mobilizacije bavio autoprijevozničkom djelatnošću (za koju je kao obrtnik bio registriran) pravilno su sudovi ocijenili da je kamion tužitelja bio mobiliziran temeljem odredbe čl. 5. i čl. 13. Zakona o obrani (“Narodne novine”, broj 74/93. – pročišćeni tekst). Naime, prema čl. 13. Zakona o obrani građani imaju materijalnu obvezu davanja vozila i drugih sredstava oružanim snagama, a čl. 20. toč. 9. citiranog zakona Vlada Republike Hrvatske donosi propise o izvršavanju obveze davanja materijalnih sredstava za potrebe obrane. Člankom 196. st. 2. citiranog zakona propisi doneseni u skladu s odredbama Zakona o općenarodnoj obrani (“Narodne novine”, broj 27/84., 33/89. i 47/90.) ostaju na snazi do donošenja propisa koje treba donijeti Vlada Republike Hrvatske, a kako Vlada nije donijela propise o izvršavanju obveze davanja sredstava za potrebe obrane, na snazi je Uredba o izvršavanju obveza davanja materijalnih sredstava za potrebe općenarodne obrane (“Narodne novine”, broj 39/84.).

Člankom 7. citirane Uredbe je propisana naknada onome kojem je uzeto sredstvo oštećeno, time da nije predviđena naknada štete zbog izmakle dobiti. Dakle, prema navedenom Zakonu o obrani važećem u trenutku mobilizacije, a imajući u vidu da je vozilo tužitelju mobilizirano na temelju ovlasti i obveza iz naprijed citiranih propisa, pravilno su sudovi ocijenili da zbog nedostatka protupravnosti, nema pretpostavki za naknadu štete u smislu Zakona o obveznim odnosima (čl. 154. i čl. 155. - “Narodne novine”, broj 53/91., 73/91., 3/94., 7/96., 112/99. i 88/01. – dalje: ZOO). Stoga su odbijanjem tužbenog zahtjeva za naknadu štete zbog izmakle koristi (1.041,01 kn) nižestupanjski sudovi pravilno primijenili naprijed citirane odredbe Zakona

³¹ VSRH, Rev-24/2005-2 od 8. veljače 2006., izv.

o obrani ("Narodne novine", broj 74/93.) i Uredbe o izvršavanju obaveza davanja materijalnih sredstava za potrebe općenarodne obrane ("Narodne novine", broj 39/84.).³²

d) U ovom sporu radi **naknade štete – izmakle koristi** zbog nemogućnosti korištenja 14 aparata za igre na sreću u razdoblju od 27. listopada 1992. do 01. studenog 1995., u reviziji je sporno, jesu li sudovi pravilno primijenili odredbu čl. 189. st. 3. Zakona o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), kada su tužbeni zahtjev prihvatili za iznos kunske protuvrijednosti 504.116 DEM.

Odlučujući o sporu, sudovi su utvrdili da je tužitelj vlasnik 14 aparata za igre na sreću i da je iste, na temelju ugovora o ortakluku, koristio tuženik u svojim ugostiteljskim objektima, te tužitelju plaćao jednu polovinu mjesečne zarade; da su stranke taj poslovni odnos, odnosno ugovor raskinule 20. siječnja 1992. i da je od tada tuženik bio u obvezi tužitelju vratiti aparate; da je tužitelju rješenjem Ministarstva financija Republike Hrvatske Klasa: UP/I-461-03/91-01/56, Ur. broj: 513-07/91-2 od 03. ožujka 1993., odobreno osnivanje igračnica i priređivanje igara na sreću za razdoblje od 27. listopada 1992. do 02. ožujka 1997.; da tuženik tužitelju aparate nije vratio, tako da ih tužitelj nije mogao koristiti kroz razdoblje za koje mu je bilo odobreno osnivanje igračnica i priređivanje igara na sreću, te da je tužitelju zbog toga izmakla korist u iznos od 504.116 DEM, odnosno kunska protuvrijednost ovog iznosa. Na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja, sudovi su pravilno odlučili kada su prihvatili tužbeni zahtjev za isplatu kunske protuvrijednosti iznosa od 504.116 DEM. Međutim, tuženikova obveza da tužitelju naknadi štetu – izmaklu korist ne temelji se na odgovornosti za štetu zbog povrede ugovorne obveze iz čl. 262. st. 2. ZOO. Nakon što je ugovorni odnos stranaka prestao, a tuženik tužitelju aparate nije vratio, već ih je upotrebljavao u svoju korist, njegova obveza na naknadu štete – izmakle koristi temelji se na odredbi čl. 219. ZOO.

Pri ocjeni visine izmakle koristi sudovi su pravilno, u skladu s odredbom st. 3. čl. 189. ZOO, uzeli da bi tužitelj ostvario dobitak u visini onog koji se, prema podacima Hrvatske lutrije, prosječno ostvaruje od igara na sreću na aparatima kakvi su tužiteljevi, te da je u tome bio spriječen tuženikovim propuštanjem da mu te aparate vrati.³³

e) „U dosadašnjem tijeku postupka utvrđeno je da je dana 1. lipnja 1993. mldb. sin tuženika N.K. bez znanja tuženika a koristeći njegovu osobnu iskaznicu i krivotvorivši očev potpis učlanio tuženika u tužiteljev videoklub te u očevu ime iznajmio 15 videokazeta koje nikada nisu tužitelju vraćene.

U ovoj parnici tužitelj je zatražio da mu štetu pretrpljenu u svezi s navedenim događajem naknadi tuženik koji za nju odgovara kao otac mldb. N.K.. Ta se šteta sastojala od vrijednosti iznajmljenih kazeta u iznosu od 1.995,00 kn (ranije 1.995.000 HRD) sa zateznim kamatama kao i **tužiteljeve izmakle koristi** zbog nemogućnosti iznajmljivanja spornih kazeta.

Tijekom parnice tuženik je platio tužitelju iznos od 1.995,00 kn, tako da su nižestupanjski sudovi dosudili tužitelju zatezne kamate na taj iznos te odštetu na ime izmakle koristi u iznosu od 3.826,50 kn (ranije 3.826.500 HRD).

Osnovano tuženik u reviziji ističe da su nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo pri utvrđenju visine tužiteljeve izmakle koristi. Prema odredbi čl. 189. st. 3. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", br. 53/91, 73/91, 3/94 i 7/96 - citirano: ZOO) pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dohodak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima a čije ostvarenje je spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem. Nižestupanjski sudovi nisu postupili u skladu s navedenom zakonskom odredbom, već su visinu izmakle koristi kroz utvrđeno razdoblje izračunali tako da su broj videokazeta koje je preuzeo mldb. N.K. pomnožili s brojem dana tog razdoblja i s dnevnom naknadom koju je tužitelj zaračunavao za svaku videokazetu. Uzeli su,

³² VSRH, Rev-866/2007-2 od 19 rujna 2007., izv.

³³ VSRH, Rev-142/2006-2 od 8. ožujka 2006., izv.

dakle, da bi, da su mu sporne kazete bile na raspolaganju, tužitelj svaku od njih svaki dan imao iznajmljenu, a da uopće nisu provjerili da li bi se to prema redovnom toku stvari zaista s osnovom moglo očekivati.“³⁴

f) Predmet spora je zahtjev tužitelja da mu tužena Republika Hrvatska naknadi štetu počinjenu donošenjem nezakonitih rješenja 12. siječnja i 08. studenog 1996. godine, koja su poništena presudom Upravnog suda Republike Hrvatske od 05. lipnja 1997. godine, broj Us-xxxx/xx, a koju štetu potražuje u iznosu od 4.690.069,50 kn s naslova povratka prisilno naplaćenog poreza na temelju odluka koje su utvrđene nezakonitima, zatim s naslova izmakle koristi u iznosu od 27.314.827,72 kn i s naslova nepokrivenih fiksnih troškova u iznosu od 16.686.864,35 kn ili ukupno 48.691.761,57 kn.

Revizijski razlozi bitne povrede odredaba parničnog postupka nisu ostvareni. Ni materijalno pravo nije pogrešno primijenjeno prihvaćanjem tužbenog zahtjeva glede povrata iznosa od 4.690.069,50 kn i naknade štete zbog izmakle koristi u iznosu od 27.314.827,72 kn.

Financijsko-knjigovodstvenim vještačenjem utvrđeno je postojanje izmakle koristi u poslovanju tužitelja za 1996., 1997., 1998. i prva tri mjeseca 1999. godine u navedenom iznosu. Do takvog zaključka sudovi su došli na temelju činjenica da je prije blokade žiro-računa tužitelja, njegovo poslovanje bilo vrlo dobro (mesečni prihod od preko 7.300.000,00 kn), bez ikakvih dugova, a nakon blokade, već u listopadu 1997. godine dugovi su se popeli na 13.808.175,00 kn, a račun je 20. listopada 1997. godine već bio u neprekidnoj blokadi 334. dana. Takvi službeni podaci jasno ukazuju na ogromnu štetu uzrokovanu protupravnim postupanjem tužene, pa sudovi prihvaćaju nalaz i mišljenje financijsko-knjigovodstvenog vještaka, da je upravo dugotrajna blokada tužiteljeva računa dovela do drastičnog pada uspješnosti tužiteljevog dotadašnjeg poslovanja.

Stoga prihvaćanjem tužbenog zahtjeva za vraćanjem iznosa prenijetog u postupku prisilne naplate sa žiro-računa tužitelja na račun tuženika, te naknadom izmakle koristi na temelju nalaza i mišljenja financijsko-knjigovodstvenog vještaka, uz primjenu odredbe čl. 189. st. 1. i st. 3. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine" broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01 - u daljnjem tekstu: ZOO), materijalno pravo nije pogrešno primijenjeno.“³⁵

g) Tužitelj od tuženika na ime naknade štete potražuje: - ... - 1.500.000,00 kn kao **izmaklu dobit** koju bi ostvario rekonstrukcijom postojećeg objekta u mini hidroelektranu za koju je imao idejni projekt, kroz proizvodnju električne energije, što mu je onemogućeno gore navedenim protupravnim radnjama tuženika. Dakle, tužitelj potražuje naknadu štete temeljem čl. 154. st. 1. u vezi s čl. 185., čl. 189., te čl. 200. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj: 53/91 – dalje: ZOO). Opće pretpostavke odgovornosti za štetu su štetna radnja štetnika, nastala šteta, protupravnost i uzročna veza.

Suprotno tvrdnji tužitelja nižestupanjski sudovi su pravilno zaključili da nisu ostvarene pretpostavke za naknadu štete koju tužitelj potražuje od tuženika.

Naime, prema utvrđenjima nižestupanjskih sudova proizlazi: - da je tužitelju neposrednom pogodbom sa S.O. O. dano na korištenje 1991. građevinsko zemljište radi izgradnje mini HE (na mjestu stare pilane i mlina s ostacima građevinske konture) i, - da je tužitelj prema priloženoj dokumentaciji trebao ishoditi građevinsku dozvolu u skladu sa Zakonom o izgradnji objekata, prethodno ispunivši sve uvjete uređenja prostora uz dobivanje konačne elektroenergetske suglasnosti, - da tužitelj odobrenje za gradnju nije ishodio odnosno da je nije ni zatražio, - da je tužitelj odbijen i sa zahtjevom za izdavanje lokacijske dozvole za građenje poslovnog objekta višenamjenske punionice napitaka (punionice pitke vode i zdravih napitaka na bazi pitke vode na istoj lokaciji, - da tuženik prilikom rekonstrukcije vodocrpilišta (za koje je imao građevinsku dozvolu) nije zadirao u posjed i vlasništvo parcele tužitelja i to rekonstrukcijom ograde i

³⁴ VSRH, Rev-3179/1994-2 od 31. prosinca 1997., (IOVSRH br. 1/1998)

³⁵ VSRH, Rev 638/05-2 od 03. kolovoza 2005. godine, izv.

postavljanjem odvodnih kanala na taj način da bi tužitelju bilo onemogućeno ishoditi valjanu građevinsku dokumentaciju na temelju koje bi mogao pristupiti gradnji mini hidrocentrale. Stoga je tužbeni zahtjev za isplatu 1.500.000,00 kn na ime izmakle dobiti pravilno odbijen jer ne postoji uzročna veza između navedenog protupravnog zadiranja tuženika u posjed vlasništvo tužitelja i nemogućnosti dobivanja građevne dozvole za HE. Naime, izmakla dobit (čl. 189. st. 1. i 3. ZOO) je onaj dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari, čije ostvarenje je spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem. Teret dokaza da mu je utužena šteta uzrokovana radnjom tuženika bio je na tužitelju, a on to nije dokazao, pa je primjenom citiranih propisa valjalo tužitelja odbiti s tužbenim zahtjevom.³⁶

h) U ovom predmetu je riječ o zahtjevu tužitelja za naknadu štete zbog toga što su u obavljanju službe ribočuvari tuženice Zajednice športsko ribolovnih društava djelomično uništili, a djelomično neovlašteno odnijeli, ribolovni alat tužitelja (30 vrški) kojim je tužitelj lovio ribu u rijeci D., obavljajući zakonito odobrenu djelatnost.

Dio pobijane presude u odnosu na II-tuženicu Zajednicu športsko ribolovnih društava sadrži odluku o prihvaćanju zahtjevu **za naknadu izgubljene zarade** tužitelja mjesečno ubuduće sve do "potpune isplate naknade materijalne štete za 30 komada vrški". Dakle, riječ je o naknadi buduće materijalne štete.

Jedna od osnovnih pretpostavki za naknadu štete u smislu odredaba ZOO je i nastanak štete – što znači da ukoliko šteta (još) nije nastala nema mjesta njenoj naknadi. Iznimke od tog pravila u odnosu na naknadu materijalne štete su propisane odredbama čl. 194. st. 2. ZOO i čl. 195. st. 2. ZOO – naknada u obliku novčane rente ubuduće. Prema tome, ukoliko nije riječ o navedenim pravnim situacijama, nema mjesta naknadi materijalne štete koja nije nastala, već se eventualno očekuje. U ovom predmetu nije riječ niti o jednom od slučajeva iz čl. 194. i 195. ZOO, pa su nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo dosuđujući mjesečnu novčanu rentu tužitelju ubuduće.

Konačno, preostali dio pobijane presude u odnosu na zahtjev tužitelja za naknadu štete zbog uništenja ribolovnog alata – vrški na ime **izmakle koristi** temelji se na odredbama čl. 189. ZOO. Prema odredbi čl. 189. st. 1. ZOO oštećenik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi, a prema odredbi čl. 189. st. 3. ZOO pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije ostvarenje je spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.

U smislu navedenih zakonskih odredaba za priznavanje prava na naknadu izmakle koristi nije dovoljno postojanje mogućnosti ostvarivanja dobitka (rada s ribolovnim alatom), već i to da je oštećenik zaista imao namjeru ostvarivati takvu imovinsku korist i vjerojatnost ostvarenja koristi – po redovnom tijeku stvari. Nižestupanjski sudovi, iako je u postupku (čl. 189. st. 3. ZOO) utvrđeno da je tužitelj (u vrijeme štetnog događaja ribar – obrtnik) odjavio ribarski obrt, ne utvrđuju kada je to tužitelj učinio, a ta činjenica bi bila od značaja u smislu naprijed navedenog u odnosu na opseg naknade izmakle koristi.

Zbog pogrešnog pravnog pristupa nižestupanjskih sudova u odnosu na primjenu odredbe čl. 189. st. 3. ZOO ta relevantna činjenica nije utvrđena, pa su ostale nepotpuno utvrđene odlučne činjenice za primjenu te zakonske odredbe.³⁷

i) „Žalitelj osnovano ukazuje na propust suda da sukladno odredbi čl. 189. st. 3. ZOO-a **pri ocjeni visine izmakle koristi** uzme u obzir dobitak koji se mogao očekivati prema redovom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom.

Naime, pravilno žalitelj ukazuje da sud nije proveo niti jedan dokaz radi utvrđivanja činjenice koju je dobit tužitelj mogao očekivati prema redovnom tijeku stvari, a zbog posebnih okolnosti

³⁶ VSRH, Rev-1172/2006-2 od 9. srpnja 2008., izv.

³⁷ VSRH, Rev-1239/2006-2 od 29. kolovoza 2007., izv.

naprednog načina uzgoja lubenica. Tuženik je tijekom postupka u nekoliko navrata predlagao da se pribave podaci o prijavljenom prihodu tužitelja iz obavljanja njegove djelatnosti profesionalne proizvodnje poljoprivrednih proizvoda što je sud odbio smatrajući da taj podatak nije bitan. Naprotiv, po shvaćanju ovog suda, sud je trebao provesti i takav dokaz pa i dokaze na koje žalitelj u žalbi ukazuje, tj. dokaze radi utvrđenja činjenice koliko je tužitelj ostvario dobiti od prodaje lubenica u spornoj godini, u okolnostima manjeg prirasta i kasnije berbe, kako bi se utvrdila što točnije ona izmakla korist koju je tužitelj mogao osnovano očekivati, naročito u pogledu količine proizvoda koju tužitelj uobičajeno prodaje sa spornih površina. Kako relevantne činjenice za ocjenu visine naknade štete s osnove izmakle koristi nisu utvrđene, to je ostvaren i žalbeni razlog bitne povrede odredaba parničnog postupka, jer presuda u tom dijelu nema razloge o odlučnim činjenicama, slijedom čega je presudu valjalo ukinuti pozivom na odredbu čl. 369. st. 1. i 370. ZPP-a.³⁸

³⁸ VTSRH, PŽ-4173/04 od 6. veljače 2007. (IO VTSRH br. 13, 2007)

Vitimir Boić

**TROŠKOVI PARNIČNOG POSTUPKA
U SUDSKIM POSTUPCIMA RADI NAKNADE ŠTETE**

Troškovi parničnog postupka u sudskim postupcima radi naknade štete

UVOD

„Najveće se teškoće nalaze ondje gdje ih ne tražimo.“¹

U obavljanju sudske funkcije sudovi su nezavisni i sude na osnovi Ustava i zakona². Unatoč činjenici da odluke sudova ne predstavljaju izvor prava, one su u konkretnim predmetima izvor prava za stranke na koje se odnose, a publiciranjem postaju dostupne široj publici, te tako direktno ili indirektno utječu na donošenje odluka u drugim postupcima. Pravomoćna sudska odluka je mjerodavna za pravne odnose stranaka, bila ona zakonita ili ne (*res iudicata facit ius inter partes*). Povod za pisanje ovog članka bile su neke donesene odluke u kojima je bilo interesantnih rješenja glede odluke o troškovima parničnog postupka.

INTERPRETACIJA PRAVNIH PRAVILA

Interpretacija pravnih pravila podrazumijeva pronalaženje i utvrđivanje pravog smisla pravnih pravila. Svaki zakonodavac želi donijeti jasna pravila, to rijetko uspije.

Razlozi koji dovode do pogrešne interpretacije pravnih pravila mogu se svesti na najmanje dvije osnovne skupine:

a) nesavršenost zakonodavca

Zakonodavac je želio urediti odnos na jedan način, ali se krivo izrazio, što može dovesti do nesklada između volje i očitovanja (čl. 12. st. 2. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu³).

* Županijski sud u Velikoj Gorici

¹ Johann Wolfgang von Goethe, 1749-1832

² Građansko parnično procesno pravo, S. Triva i M. Dika, str. 35

³ Narodne novine broj: 151/05, 36/09 i 75/09

„Postupak i rokovi za rješavanje odštetnih zahtjeva te pravo oštećene osobe na podnošenje tužbe

Članak 12.

(1) Odgovorni osiguratelj dužan je u slučaju neimovinske štete najkasnije u roku od 30 dana, a u slučaju imovinske štete najkasnije u roku od 14 dana od dana podnošenja odštetnog zahtjeva oštećenoj osobi dostaviti:

- obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, odnosno
- utemeljeni odgovor, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni.

(2) Ako odgovorni osiguratelj u roku iz stavka 1. ovoga članka oštećenoj osobi ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, odnosno utemeljeni odgovor, oštećena osoba može protiv njega podnijeti tužbu. **Tužba** podnesena protiv odgovornog osiguratelja ili odgovorne osobe prije proteka roka iz stavka 1. ovoga članka **smatrat će se preuranjenom**.

(3) U slučaju nemogućnosti utvrđenja visine konačnog iznosa štete, odgovorni osiguratelj je oštećenoj osobi dužan isplatiti iznos nespornog iznosa naknade štete kao predujam u roku propisanom stavkom 1. ovoga članka.

(4) U slučaju neizvršenja obveze isplate naknade štete u roku iz stavka 1. ovoga članka, oštećena osoba uz dužni iznos naknade štete, ima pravo i na isplatu iznosa kamate i to od dana podnošenja odštetnog zahtjeva.

(5) U slučaju neimovinske štete u postupku pred odgovornim osigurateljem oštećena osoba ima pravo priložiti nalaz i mišljenje neovisnog vještaka kojeg je osobno izabrala.“

Zakon o parničnom postupku ne poznaje „rane“ i „kasne“ tužbe, stoga je nejasno što bi trebao značiti pojam „preuranjena“. Očito je da se pokušalo zakonski osmisliti situaciju procesne pretpostavke za podnošenje tužbe u određenim predmetima, no to se nije kvalitetno učinilo. Kada se tome pridoda i rješenje iz čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima⁴ (dalje ZOO) u kojem je određeno da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga, jasno je da postoje bitna ograničenja u postupanju osiguratelja, jer dužnik koji zakasni s ispunjenjem novčane obveze duguje osim te obveze i zatezne kamate.

b) nesavršenost pravne norme

Pravna norma je apstraktna, a treba se primijeniti na konkretne pravne slučajeve. Relativno jasne odredbe ponekad je teško interpretirati.

Svaku pojedinu odredbu treba tumačiti onako kako glasi, u slučaju da je jasno napisana, no kada se pristupa tumačenju nekih odredbi ne treba se držati doslovnog značenja pojedinih izraza, već treba istraživati i pokušati pronaći pravu namjeru zakonodavca, zašto je u nekom od propisa upotrebljavao određeni izraz. Tumačenje redovito započinje tzv. jezičnim tumačenjem, što je nužni korak da bi se moglo pristupiti drugim metodama tumačenja. Samoj

⁴ Narodne novine broj: 35/05 i 41/08

jezičnoj metodi svrha je istraživanje značenja pravnog propisa. Ukoliko to nije dovoljno, pristupa se logičkom tumačenju, pri čemu se uz korištenje ciljne metode pokušava utvrditi prava svrha i značenje pojedine zakonske odredbe.

TROŠKOVI PARNIČNOG POSTUPKA

Parnični postupak pokreće se tužbom⁵, a sama parnica počinje teći dostavom tužbe tuženiku⁶.

Na završetku postupka sud odlučuje o naknadi troškova, na određeni zahtjev stranke, bez raspravljanja. U svojem zahtjevu stranka je dužna određeno navesti troškove za koje potražuje naknadu, a sam zahtjev mora podnijeti najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima. O zahtjevu za naknadu troškova sud će odlučiti u presudi ili rješenju kojim se završava postupak pred tim sudom⁷. Unatoč jasnoj odredbi da se odlukom kojom završava postupak za nekog suparničara odlučuje i o zahtjevu za naknadu troškova stranaka između kojih se tom odlukom postupak pred tim sudom završava, pojavljuju se slučajevi da se ne donosi odluka već se određuje da će se o troškovima postupka odlučiti kod donošenja odluke za druge suparničare.

Troškovi parničnog postupka nisu ni u jednom propisu taksativno pobrojani, a Zakon o parničnom postupku⁸ (dalje ZPP) u čl. 155. st. 1. navodi da parnične troškove čine izdaci učinjeni u tijeku ili u povodu postupka. Nagrada za rad odvjetnika i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na naknadu čini troškove parničnog postupka. Pojmovi pokretanja i početka tijeka parnice su jasni i određivi, dok je relativno nejasna formulacija „u povodu postupka“, pa u primjeni te odredbe može doći do različitih rješenja.

Do sada je sudska praksa, između ostalog, učinila opće prihvaćenim:

- parnični troškovi se dosuđuju stranci, a ne njezinom punomoćniku
- stranka je dužna svoj zahtjev za naknadu troškova parničnog postupka postaviti određeno, za svaku pojedinu radnju po osnovi i visini troškova.
- porez na dodanu vrijednost za usluge odvjetnika kao punomoćnika predstavlja opravdane troškove parničnog postupka
- trošak zastupanja stranke po punomoćniku na ročištu zakazanom radi objave presude predstavlja opravdani parnični trošak
- odluka o naknadi parničnih troškova predstavlja primjenu materijalnog prava

Presudom Županijskog suda u Velikoj Gorici broj Gž-374/05 od 23. ožujka 2005. godine potvrđena je prvostupanjska presuda kojom je, između ostalog, priznato pravo tuženiku za naknadu troškova zastupanja po punomoćniku na ročištu radi objave presude (nakon zaključenja glavne rasprave). U složenijim predmetima sud može odgoditi donošenje presude za 15 dana od zaključenja glavne rasprave, a kako je to određeno u čl. 335. st. 4. ZPP-a, u tom će slučaju sud održati ročište na kojem će objaviti presudu. Trošak punomoćnika stranaka na tom ročištu također predstavlja parnični trošak u tijeku parničnog postupka.

⁵ Čl. 185. ZPP-a

⁶ Čl. 194. st. 1. ZPP-a

⁷ Čl. 164. st. 4. ZPP-a

⁸ Narodne novine broj: 53/91, 91/92, 112/99, 117/03, 84/08 i 123/08

IZDACI UČINJENI U POVODU POSTUPKA

Dosadašnja sudska praksa priznavala je kao opravdane parnične troškove koji su učinjeni u povodu (prije) postupka:

- troškovi sporazuma o mjesnoj nadležnosti⁹
- troškovi pokušane, ali neuspjele nagodbe¹⁰
- troškovi postupka vezani uz postupak osiguranja dokaza¹¹.

U slučajevima kada zakonom nije određena isključiva mjesna nadležnost suda, stranke se mogu sporazumjeti da im u prvom stupnju sudi sud koji nije mjesno nadležan, ali uz uvjet da je taj sud stvarno nadležan. Takav sporazum važi samo ako je pismeno sastavljen i ako se tiče određenog spora ili više sporova koji svi proistječu iz određenog pravnog odnosa¹². Troškovi sastavljanja takvog sporazuma koji se mora obvezno priložiti uz tužbu do sada su priznavani kao parnični troškovi koji su učinjeni u povodu postupka. Sporazum o mjesnoj nadležnosti koji nije priložen uz tužbu nema učinka, pa u tom slučaju zahtjev za naknadu troška ne bi bio osnovan.

Kada je parnica završena sudskom nagodbom, koja se može odnositi na cijeli tužbeni zahtjev ili na jedan njegov dio, osim ako u nagodbi nije drugačije ugovoreno, svaka stranka snosi svoje troškove postupka. Troškovi neuspjele nagodbe ulaze u parnične troškove koji su učinjeni u povodu postupka.

Troškove koji mogu nastati u postupku za osiguranje dokaza podmiruje stranka koja je podnijela prijedlog za osiguranje dokaza, a te troškove može naknadno ostvariti kao dio parničnih troškova.

TROŠKOVI ZA KOJE SE MOŽE TRAŽITI NAKNADA

Pri odlučivanju koji će se troškovi stranci nadoknaditi, sud će uzeti u obzir samo troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni, te o visini troškova odlučuje sud, ocjenjujući brižljivo sve okolnosti¹³.

Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika¹⁴ (dalje Tarifa) određuje način vrednovanja, obračunavanja i plaćanja odvjetničkih usluga i izdataka koje su stranke dužne platiti odvjetniku ili odvjetničkom društvu, pa sud može određivati nagrade za rad odvjetnika samo sukladno toj Tarifi i to ne samo u pogledu visine određenih nagrada, već i u pogledu točno određenih radnji potrebnih radi vođenja parnice koji su učinjeni u tijeku ili u povodu postupka.

U postupku pred sudom stranke mogu poduzimati radnje osobno ili putem svojeg punomoćnika. Stranku kao punomoćnik može zastupati samo odvjetnik, ako zakonom nije

⁹ Čl. 70. ZPP-a

¹⁰ Čl. 159. st. 2. ZPP-a

¹¹ Čl. 168. ZPP-a

¹² Čl. 70. st. 3. ZPP-a

¹³ Čl. 155. st. 1. ZPP-a

¹⁴ Narodne novine broj 148/09 od 11. prosinca 2009. godine

drugačije određeno¹⁵. Stranku kao punomoćnik može zastupati i osoba koja je s njome u radnom odnosu, ukoliko je potpuno poslovno sposobna. Svaka stranka ima slobodu izbora hoće li određene ili sve parnične radnje u postupku poduzimati sama ili putem svojeg izabranog punomoćnika. Angažiranje punomoćnika nije samo pitanje pravnog znanja, već i organizacije vremena, a na sudu je da ocjeni koje su radnje bile potrebne za vođenje postupka.

Vrhovni sud Republike Hrvatske u svojoj presudi¹⁶ između ostalog navodi da će se stranci priznati samo oni troškovi koji su bili potrebni za vođenje parnice. U konkretnom predmetu tuženik je tvrtka koja se bavi osiguranjem, stoga je ocijenjeno da tuženik ima mogućnost da je u postupku pred sudom zastupaju osobe koje su zaposlene kod tuženika i da nije potrebno da tuženika u odštetnoj parnici zastupa odvjetnik. Uz činjenicu da parnični troškovi obuhvaćaju i troškove nagrade za rad odvjetnika, da bi se stranci isti mogli priznati kao troškovi zastupanja, moraju prema odredbi čl. 155. st. 1. ZPP-a biti potrebni.

TROŠKOVI ZA KOJE SE NE MOŽE TRAŽITI NAKNADA

Županijski sud u Velikoj Gorici u svojoj presudi¹⁷ preinačuje presudu suda prvog stupnja te odbija tužbeni zahtjev tužitelja. Predmet spora je bio zahtjev tužitelja za isplatu određenog iznosa na ime odvjetničkih usluga tužiteljevog punomoćnika u izvansudskom postupku. U konkretnom slučaju se ne radi o parničnom trošku u smislu čl. 151. st. 1. i 2. ZPP-a, pošto ti troškovi nisu nastali tijekom ni u povodu parnice. Naime, do pokretanja parničnog postupka nakon sklapanja izvansudske nagodbe nije ni došlo. Protiv citirane presude tužitelj je izjavio reviziju, no ista je presudom¹⁸ Vrhovnog suda Republike Hrvatske odbijena. Vrhovni sud Republike Hrvatske u svojoj presudi daje odgovor na dva pravna pitanja:

1. Ima li stranka koja je podnijela zahtjev za mirno rješenje spora po odredbama čl. 186.a. ZPP-a pravo na naknadu troškova zastupanja po odvjetniku u tom postupku, a u slučaju kada je protivna strana nakon podnošenja zahtjeva dobrovoljno ispunila obvezu i nije došlo do pokretanja parničnog postupka;
2. Ima li stranka pravo na naknadu troškova u slučaju kada je zahtjev dobrovoljno ispunjen te nije došlo do pokretanja parničnog postupka, ali se ne radi o zahtjevu iz sudske nadležnosti.

Glede prvog pravnog pitanja, pravo na naknadu troškova zastupanja povodom zahtjeva za mirno rješenje spora u slučaju kada je protivna strana dobrovoljno ispunila zahtjev i nije došlo do pokretanja parničnog postupka, stranci pripada pravo na naknadu troškova zastupanja koji su povodom toga nastali. Ovo iz razloga što prema odredbi čl. 186.a. ZPP-a podnošenje zahtjeva za mirno rješenje spora, prije podnošenja tužbe predstavlja procesnu pretpostavku za podnošenje tužbe (čl. 186.a. st. 6. ZPP-a), te će sud odbaciti tužbu ako prethodno nije podnesen zahtjev za mirno rješenje spora, pa se treba tumačiti temeljem čl. 151. st. 1. ZPP-a, da bez obzira na činjenicu je li parnični postupak uslijedio stranka ima pravo na naknadu tih troškova postupka.

Glede drugog pravnog pitanja, kada se ne radi o zahtjevu koji se može ostvarivati u parničnom postupku pred sudom, tada podnošenje takvog zahtjeva se ne može smatrati opravdanim

¹⁵ Čl. 89.a. st. 1. ZPP-a

¹⁶ Rev-129/09-2 od 23. ožujka 2010. godine

¹⁷ Gžr-111/08-2 od 17. prosinca 2008. godine

¹⁸ Revr-230/09-2 od 21. listopada 2009. godine

parničnim troškom jer zahtjev za mirno rješenje nije procesna pretpostavka za podnošenje tužbe.

PROBLEMI KOJI MOGU NASTATI PRILIKOM IZVANSUDSKOG RJEŠAVANJA ODŠETNIH ZAHTJEVA

Ne samo zbog gore navedenih zakonskih obveza za rješavanje odšetnih zahtjeva, već i zbog početka tijekom zateznih kamata, osiguratelji u mirnom postupku isplaćuju određene iznose na ime npr. neimovinske štete ili imovinske štete, te naknade troškova zastupanja podnositelja odšetnog zahtjeva po punomoćniku.

Odgovorni osiguratelj u slučaju nemogućnosti utvrđivanja visine konačnog iznosa štete, dužan je oštećenoj osobi isplatiti nesporni iznos naknade štete kao predujam, te se to u praksi često događa. Dosadašnja praksa osiguratelja bila je priznati i isplatiti punomoćnicima oštećenih kao troškove zastupanja nagrade u visini tri procesne radnje, ovisno o vrijednosti predmeta spora.

U eventualnim kasnijim sudskim postupcima uvijek im se priznaju isplaćeni iznosi po osnovi neimovinske i imovinske štete, no postaje sporno pitanje isplate naknade troškova zastupanja u tom izvansudskom postupku.

Neka obrazloženja odbijanja tih troškova polaze od činjenice da se u sudskom postupku odlučuje o troškovima parničnog postupka, a to nisu troškovi zastupanja tužitelja u mirnom postupku koji su isplaćeni, pa se o njima ne odlučuje u parničnom postupku.

ZAKLJUČAK

Jesu li priznati i isplaćeni troškovi zastupanja oštećenih po punomoćnicima u mirnom postupku troškovi koje bi se moglo povezati s parničnim troškovima, koje čine izdaci u tijeku ili u povodu postupka?

Ukoliko se traži aktivnija uloga stranaka (osiguratelja i oštećenika odnosno njihovih punomoćnika), trebalo bi prihvatiti da njihovi troškovi u mirnom postupku sačinjavaju troškove učinjene u povodu postupka. Naime, smisao vođenja mirnog postupka je izbjegavanje naknadnih sudskih postupaka, stoga bi trebalo valorizirati objektivne radnje punomoćnika oštećenih i u tim postupcima, jer se između ostalog u mirnom postupku pred odgovornim osigurateljem mogu dostaviti različiti dokazi, od medicinske dokumentacije do nalaza i mišljenja vještaka.

Što bi moglo biti rješenje u trenutnom zakonskom okviru?

Očito je da bi se termin „nemogućnost utvrđenja visine konačnog iznosa štete“ trebao pravilno čitati „kada oštećeni nije zadovoljan ponuđenim nespornim iznosom“. U tom slučaju valjalo bi pokušati provesti postupak mirenja, te u istom zaključiti nagodbu ili sporazum stranaka.

Što bi moglo biti rješenje?

Trebalo bi promisliti i zakonski osmisliti obvezu oštećenika po kojoj je dužan prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora odgovornom osiguratelju, a takovo obraćanje trebalo bi definirati kao procesnu pretpostavku za podnošenje tužbe.

Mario Ravlić

**GRANICE REGRESNOG POTRAŽIVANJA
– OSIGURATELJNA I SUDSKA PRAKSA**

Granice regresnog potraživanja – osigurateljna i sudska praksa

Uvod:

Ova je tema jako dobro poznata svima u industriji osiguranja, međutim uvoda radi ponovimo još jednom osnove i korijene regresnog potraživanja. Ovdje je težište na regresu prema fizičkoj osobi iz osiguranja motornih vozila.

Regres, odnosno regresno pravo je ono pravo koje pripada osobi koja je temeljem određenog pravnog odnosa isplatila određeni iznos na ime naknade oštećenom, i to uvećan za iznos troškova i kamata. Dakle razvidno je da regresno pravo ima derivativni karakter. Ono ne mora prelaziti nužno u cjelokupnom obujmu s prednika na stjecatelja već može biti i ograničeno, i to bilo osnovnim ugovorom koji je osnov za regresni odnos, ili pak po samom zakonu. Same pretpostavke koje su neophodne da bi zaživio jedan regresni vjerovničko-dužnički odnos su isplata štete, te postojanje štetnika, odnosno osobe koja po bilo kojoj osnovi odgovara za štetu.

Stjecatelju regresnog prava dužnik može isticati sve prigovore koje ima prema predniku regresnog prava, no isto tako može isticati i prigovore visine gornje granice regresnog duga. Međutim to prigovor koji ima svoje ishodište tek u regresnom odnosu, jer ukoliko bi štetnik kao fizička osoba bio direktno tužen na iznos veći od limita tada ne bi mogao postaviti prigovor ovog tipa u procesu naknade štete. Dakle u regresnom postupku dolazi do gore navedene transformacije odnosa na način da je isti u pogledu iznosa limitiran ex lege.

Pravni izvori:

Pravne izvore koji reguliraju regresne odnose nalazimo u:

- u Zakonu o obveznim odnosima (dalje ZOO), članak 963. kojim je reguliran prijelaz osiguranikovih prava prema odgovornoj osobi na osiguratelja (subrogacija), gdje se u stavku 1. navodi:

“Isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu.”

Odredbe članka 963. ZOO-a omogućavaju osiguravateljima da i izvan tematike koja bi bila vezana isključivo uz motorna vozila ostvaruju svoja regresna prava. U idućim staccima istog članka navodi se:

* Croatia osiguranje d.d.

(2) Ako je krivnjom osiguranika onemogućen ovaj prijelaz prava na osiguratelja, u potpunosti ili djelomično, osiguratelj se oslobađa u odgovarajućoj mjeri svoje obveze prema osiguraniku.

(3) Prijelaz prava s osiguranika na osiguratelja ne može biti na štetu osiguranika, pa ako je naknada koju je osiguranik dobio od osiguratelja iz bilo kog uzroka niža od štete koju je pretrpio, osiguranik ima pravo da mu se iz sredstava odgovorne osobe isplati ostatak naknade prije isplate osigurateljeve tražbine po osnovi prava koja su prešla na njega.

(4) Iznimno od pravila o prijelazu osiguranikovih prava na osiguratelja, ta prava ne prelaze na osiguratelja ako je štetu prouzročila osoba u srodstvu u pravoj liniji s osiguranikom ili osoba za čije postupke osiguranik odgovara, ili koja živi s njim u istom kućanstvu, ili osoba koja je radnik osiguranika, osim ako su te osobe štetu uzrokovale namjerno.

(5) Ali ako je neka od osoba spomenutih u stavku 4. ovoga članka bila osigurana, osiguratelj može zahtijevati od njezina osiguratelja naknadu iznosa koji je isplatio osiguraniku.“

• Pored regulative ZOO-a tu je naravno i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (dalje ZOOUP) koji po pitanju subrogacijskih zahtjeva društava za osiguranje u članku 14. navodi :

“Društvo za osiguranje koje je nadoknadilo štetu oštećenoj osobi ili platilo osigurani iznos, a na temelju ovoga Zakona nije bilo u obvezi, ima pravo na naknadu od osobe koja je odgovorna za štetu i to isplaćenog iznosa štete, kamate i troškova.“

ZOOUP dalje specificira koji su to trenuci gubitka prava iz osiguranja, a koji slijedom toga služe kao konkretna osnova za postavljanje regresnog zahtjeva prema odgovornoj osobi. Tako se u članku 24. precizira naknada štete u slučaju gubitka prava iz osiguranja gdje:

„(1) Osigurana osoba gubi prava iz osiguranja u sljedećim slučajevima:

1. ako vozač nije koristio vozilo u svrhu kojoj je namijenjeno,
2. ako vozač nije imao važeću vozačku dozvolu odgovarajuće vrste ili kategorije, osim ako je za vrijeme poduke iz vožnje vozilom upravljao kandidat za vozača motornog vozila, uz poštivanje svih propisa kojima se ta poduka uređuje,
3. ako je vozaču oduzeta vozačka dozvola ili je isključen iz prometa ili ako mu je izrečena zaštitna mjera zabrane upravljanja vozilom određene vrste ili kategorije ili mjera prestanka važenja vozačke dozvole odnosno zaštitna mjera zabrane uporabe inozemne vozačke dozvole na teritoriju Republike Hrvatske,
4. ako je vozač upravljao vozilom pod utjecajem alkohola iznad ugovorene granice, opojnih droga te psihoaktivnih lijekova ili drugih psihoaktivnih tvari,
5. ako je vozač štetu prouzročio namjerno,
6. ako je šteta nastala zbog toga što je vozilo bilo tehnički neispravno, a ta je okolnost vozaču vozila bila poznata.

(2) Gubitak prava iz osiguranja na temelju stavka 1. točke 1. do 6. ovoga članka nema utjecaja na pravo oštećene osobe na naknadu štete te oštećena osoba može podnijeti odštetni zahtjev odgovornom osiguratelju.

(3) Društvo za osiguranje koje je temeljem stavka 1. točke 5. ovoga članka oštećenoj osobi isplatilo štetu ima pravo od osobe koja je odgovorna za štetu na naknadu cjelokupno isplaćenog iznosa štete, na kamatu i troškove, a u slučaju iz stavka 1. točke 1., 2., 3., 4. i 6. ovoga članka najviše do iznosa 12 prosječnih neto-plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku.

Uz gore navedene slučajeve ovaj Zakon precizno pojašnjava i naknadu štete u slučaju neovlaštene vožnje na slijedeći način:

„(1) Ako je štetu prouzročio vozač koji je neovlašteno upravljao vozilom, oštećena osoba može podnijeti odštetni zahtjev odgovornom osiguratelju, osim u slučaju iz članka 23. stavka 1. točke 3. ovoga Zakona.

(2) Neovlaštenim vozačem smatra se osoba koja je u vrijeme štetnog događaja bez suglasnosti vlasnika upotrijebila vozilo, a nije kod njega zaposlena u vezi s pogonom motornog vozila, nije ni član njegovoga obiteljskog kućanstva, a niti joj je vlasnik vozilo predao u posjed.

(3) Društvo za osiguranje koje je oštećenoj osobi isplatilo štetu ima pravo od osobe koja je odgovorna za štetu na naknadu cjelokupno isplaćenog iznosa štete, kamata i troškova.“

- Naravno, naslanjajući se na prethodnu zakonsku regulativu i Uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti (dalje: UAO) reguliraju ovu materiju na isti način (iznimka propisana odredbom čl.3. st.4.toč.2. UAO u kojoj se navodi da osiguranik ne gubi svoja prava:
 - ako dokaže da nije kriv za postojanje okolnosti koje dovode do gubitka prava iz osiguranja
 - ako dokaže da štetni događaj nije u uzročnoj vezi sa činjenicom da je vozač u trenutku prometne nezgode bio pod utjecajem alkohola, opojnih droga, psihoaktivnih lijekova ili drugih psihoaktivnih tvari

Kumuliranje regresnih zahtjeva - praksa osiguravatelja

Još jednom napomenimo da je uz regres kod neosiguranog vozila i kod kasko regresa materija regulirana ZOO-om na način da „Isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu.

S procvatom leasing prodaje vozila u RH, a koja u pravilu prati uvijek kasko polica za vrijeme trajanja leasinga i to pod posebnim uvjetima kod svih osiguravatelja, dolazimo u situaciju kumulacije regresnih zahtjeva prema osobi odgovornoj za štetu i to po osnovi kasko osiguranja za štetu naknađenu vlasniku vozila, odnosno leasing kući, kao i po osnovi obveznog osiguranja za eventualne štete koje su s police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti plaćene trećima.

Ovaj kumul su sva osiguravajuća društva riješila na način da se po osnovi isplaćene kasko štete ide u regres prema odgovornoj osobi do visine isplaćene naknade (znači cjelokupnog iznosa koji je isplaćen), dok se naknada koja je isplaćena temeljem police AO ograničava na onaj iznos koji je naveden u čl. 24 ZOOUP tj. najviše do iznosa 12 prosječnih neto-plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku, dakle pribraja na utvrđenu kasko osnovicu. Autor je mišljenja da je ovakvo rješenje logično, kvalitetno i slijedi postojeću zakonsku regulativu.

Razlog iz kojeg smo ovdje spomenuli posebne uvjete pod kojima se ugovaraju kasko police jest naravno želja osiguranika da u svakom slučaju zaštiti svoje vlasništvo te slijedom toga i ugovaranje pokriva u slučaju odgovornosti za štetu zbog upravljanja vozilom pod utjecajem alkohola, odnosno i u drugim slučajevima kada bi se inače radilo o isključenju obveze osiguravatelja na naknadu štete.

Gornja granica regresnog potraživanja (neujednačena osigurateljna i sudska praksa)

Sukladno ranije navedenim zakonskim okvirima regres prema osobi koja je odgovorna za štetu uz ispunjenje pretpostavki iz članka 24. ZOUP ograničen je najviše do iznosa 12 prosječnih neto-plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku.

Što se pak, ovog limita, tj. Trenutka u kojem se uzimaju u obzir prosječne plaće, tiče tu još uvijek imamo neujednačenu kako osigurateljnu, tako i sudska praksu. Različita tumačenja ovog ograničenja bila bi izbjegnuta da je zakonodavac precizirao koji je to trenutak u kojem se računa prosjek od 12 neto iznosa plaća.

Generalno može se reći da trenutno hrvatski osiguratelji koriste jedan od tri načina obračuna gornje granice regresnog potraživanja od čega je jedna izuzetno rijetka dok su druge dvije našle svoje mjesto u primjeni od strane stručnjaka u pojedinim društvima. Dakle ova činjenica govori o različitom tumačenju gore navedenog zakonskog članka od strane različitih osiguratelja.

Pojedina društva za osiguranje svojim internim propisima uređuju limit na način da se formula: „najviše do iznosa 12 prosječnih neto-plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku“ ima primijeniti na sva regresna potraživanja za koja do trenutka dospijeća ovako izračunatog limita nije sklopljena nagodba o podmirenju regresnog duga. Druga društva primjenjuju kao meritoran trenutak isplate odštete ili trenutak štetnog događaja, a postoje i (doduše najmalobrojniji) zagovornici teorije da se treba primijeniti limit iz trenutka kada je sklopljena policia osiguranja po kojoj je nastupila obveza osiguratelja na naknadu štete.

Tematika koja regulira izračunavanje gornje granice regresnog duga svoje najekstremnije primjere pokazuje u slučajevima dugotrajnog vođenja sudske postupka za naknadu štete kad je mogući protek vremena od trenutka stavljanja u pokriće tj. sklapanja police, do trenutka isplate izuzetno velik.

Ovdje je potrebno spomenuti i eventualnu neaktivnost regresnog vjerovnika kada je čak i nakon izvršenja obveze na naknadu štete veliki protek vremena do trenutka pozivanja na plaćanje regresnog duga, no naravno ovdje se zastarni rokovi „brinu“ da se ovaj vremenski period svede na koliko toliko razumne okvire.

Naravno, kao i sve drugo, tako se i za sve ove teorije mogu naći argumenti (u raznim intenzitetima) i za i protiv.

Trenutak sklapanja police:

Najrjeđe primjenjivana teorija, po kojoj bi trenutak u kojem se treba izračunati limit bio trenutak sklapanja police kao opravdanje navodi da je inicijalni odnos i pokriće za eventualnu buduću štetu nastalo u trenutku kad je ugovor sklopljen, te je cijena koja je plaćena za policu obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti bila baš ta koja je i plaćena, i na takve uvjete su sklapanjem pristali i osiguranik i osiguratelj.

Dakle slijed financijski iskazane i plaćene premije police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti treba logički popratiti i kasniji eventualni regresni zahtjev.

Ova teorija predstavlja zaista ekstreman slučaj i nema potvrde u sudskoj praksi, dok se kod osiguravatelja ovaj modus naplate regresnog potraživanja ipak može pronaći „u tragovima“.

Trenutak isplate naknade štete:

Slijedeći primjer bila bi tzv. srednja teorija koja bi značila računanje gornje granice regresnog duga u **trenutku isplate štete** i to iz slijedećih razloga:

- potraživanje ne može nastati prije nego je osiguratelj platio,
- u pravilu se plaća po cijenama važećim u vrijeme ispostave računa/trenutno važećim kriterijima, pa je logično da i limit bude onaj koji je važeći u vrijeme isplate.

Ovoj je varijanti sklon određeni dio hrvatskog osiguravateljnog tržišta, kao i veći dio sudaca. Varijacija na temu u ovom slučaju je i trenutak kada se dogodio štetni događaj mada kao što smo već ranije rekli protok vremena od trenutka štetnog događaja do trenutka isplate štete može kod slučajeva dugogodišnjeg sudovanja biti izuzetno dugačak, pa tako imamo i prvostupanijskih presuda s ovom tematikom poput niže navedenog izvotka iz presude Općinskog suda u Zaprešiću P 332/06-43. Tužitelj je utužio iznos limita koji je bio važeći u trenutku tužbe koji je iznosio 56.232,00 kn. Citat:

„...dakle, tužitelj je s osnove štete koju je tuženica prouzročila u štetnom događaju osnovano isplatio ukupno iznos od 78.292.00 kn

Međutim, čl. 3. st. 3. toč. 3. Uvjeta za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti određeno je da osiguranik ne gubi prava iz osiguranja za iznos koji kod svakog štetnog događaja prelazi iznos od 12 prosječnih plaća prema službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku. Argumentum ad contrario to znači da tuženica u konkretnom slučaju odgovara tužitelju do visine od 12 prosječnih plaća koju određuje Državni zavod za statistiku.

Na temelju dopisa Državnog zavoda za statistiku od 28.10.2008. godine (list 144 spisa) utvrđeno je da je 2004. godine kada se dogodio štetni događaj prosječna plaća iznosila 4.173,00 kn, što znači da iznos 12 prosječnih plaća iznosi 50.076,00 kn (12 x 4.173,00 kn).

Slijedom toga, sukladno čl. 3. st. 3. toč. 3. Uvjeta tužitelju se može dosuditi maksimalno iznos od 50.076,00 kn, pa je za taj iznos tužbeni zahtjev tužitelja osnovan, dok je za iznos od 6.156,00 kn isti neosnovan.

Odluka o zateznim kamatama temelji se na odredbi čl. 277. st. 1. ZOO prema kojoj dužnik koji zakasni s ispunjenjem novčane obveze duguje, osim glavnice i zateznu kamatu po stopi utvrđenoj zakonom. U ovom konkretnom slučaju tužitelj, kao osiguratelj, ima pravo zahtijevati isplatu zateznih kamata od dana kada je izvršio isplatu oštećenima za pojedine vidove štete. Slijedom toga, tužitelju su na dosuđeni iznos od 50.076,00 kn dosudio zatezne kamate koje teku od dana pojedinog plaćanja oštećenima, a kako je to pobliže navedeno u izreci.“

S obzirom na zakonsku regulativu i članak 24. ZOOUP gdje je propisana gornja granica sukladno 12 prosječnih neto plaća prema Državnom zavodu za statistiku, tako je i ovaj predmet ožaljen, te tako dolazimo po najčešće primjenjivanog trećeg modela.

Ovaj kod naših osiguratelja najčešće primjenjivani model izračunavanja regresnog limita je postavljen na način da se limit koji je trenutno važeći sukladno podacima Državnog zavoda za

statistiku ima primijeniti na sve regrese za koje u trenutku dostave novog limita nije sklopljena nagodba o plaćanju regresnog duga.

Iako je ovaj stav najčešće primjenjivan u osigurateljnoj praksi i stav većine sudaca kako na nižestupanjskim pa sve do sudaca Vrhovnog suda neće se složiti s istim, te je tako za očekivati i daljnje presude sličnog ishoda kao ova ranije navedena. Nastavno na ovo, a kako je gore navedena presuda ožaljena zanimljivo je pogledati žalbu, no naravno bit će još zanimljivije vidjeti Županijsku odluku po navedenoj žalbi.

Citat žalbe:

„...pobijanom dijelovima presude tužitelj je odbijen s tužbenim zahtjevom za isplatom iznosa od 6.156,00 kn sa pripadajućom zakonskom zateznom kamatom.

Pogrešnu primjenu materijalnog prava sud je počinio u pogledu načina primjene članak 3. Stavak 3. Točka 3. Uvjeta za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti. Nesporno je naime da osiguratelj, ovdje tužitelj, ima pravo potraživati od osiguranika, ovdje tuženika naknadu iznosa isplaćenog oštećenju osobi, ali samo do visine od 12 prosječnih neto plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku.

Sud je međutim počinio pogrešnu primjenu materijalnog prava kada je navedenu odredbu tumačio na način da je kao prosječnu plaću uzeo prosječnu neto plaću prema zadnjem službenom izvješću u vrijeme kada se dogodio štetni događaj, a ne neto plaću u vrijeme podnošenja tužbe odnosno tijekom trajanja parničnog postupka.

Tužitelj je mišljenja da je takav stav suda neosnovan. Člankom 24. st. 3. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu te čl.3, st.5. Uvjeta za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti tužitelja propisano je da osiguranik koji gubi prava iz osiguranja zbog vožnje pod utjecajem alkohola dužan je osiguratelju nadoknaditi isplaćeni iznos najviše do 12 (dvanaest) prosječnih neto plaća prema zadnjem službenom izvješću Državnog zavoda za statistiku.

Obzirom na tijek regresnog postupka protiv osiguranika - štetnika u parnici tužitelj smatra da se kao zadnje službeno izvješće Državnog zavoda za statistiku smatra izvješće koje je objavljeno do okončanja parničnog postupka a ne izvješće koje je vrijedilo u vrijeme nastanka štetnog događaja. Istodobno, sud je počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 11., jer u presudi nije naveo razloge o odlučnim činjenicama zbog kojih je utvrdio da je za osnovanost tužbenog zahtjeva mjerodavna prosječna neto plaća u vrijeme kada se dogodio štetni događaj. Slijedom navedenoga, predlaže se Županijskom sudu pobijanu presudu preinačiti uz dosudu troška sastava ove žalbe u iznosu od 1.525,00 kn, uvećano za pristojbu po odluci suda.“ Završen citat.

Dakle, kao što je razvidno iz gornjeg primjera izjavljene žalbe, tužitelj smatra da mu pripada pravo na regres koji bi iznosio 12 prosječnih neto plaća a iznos koji bi se mijenjao sa svakom promjenom prosječne plaće i to sve do donošenja pravomoćne presude. Ovakav stav ipak može naći svoje opravdanje u jednostavnom logičnom objašnjenju i to na način da je prosjek u svakom trenutku samo to – prosjek. Pa slijedom toga, iako je financijski zbroj 12 plaća prije 5 godina iznosio recimo 10 jedinica, a na današnji dan financijski zbroj iznosi 13 jedinica, gornju granicu čini iznos koji čovjek prosječno zaradi u 12 mjeseci u trenutku plaćanja duga ili sklapanja nagodbe.

Sve ovo pod pretpostavkom da je iznos same naknade štete premašio obje granice (ukoliko je u jednom trenutku iznos odštete bio točno dostatan za ispunjenje gornje granice regresnog duga, to naravno ne daje legitimaciju regresnom vjerovniku da uvećava glavnica slijedeći logiku rasta gornje granice, no autor je mišljenja da to ionako nitko ne bi niti pokušao primijeniti).

Zaključak:

Zakonsku regulativu obračunavanja gornje granice regresnog potraživanja, unatoč relativno jednostavnoj formulaciji, različiti osiguratelji različito tumače.

Razlog za to je naravno zakonski detaljno nedefiniranje trenutka u kojem se u obračun uzima iznos koji čini 12 prosječnih neto plaća. I sudska praksa je još uvijek malobrojna, a s obzirom na relativno rijetku pojavnost ovog problema kao biti spora iluzorno je za očekivati u skorije vrijeme dopune ili izmjene zakonskog okvira koji bi precizno definirao ovaj trenutak.

Ukoliko je cilj unificiranje postupanja preostaje nam jedino sačekati ove malobrojne drugostupanjske presude, te svoje postupanje potom uskladiti s njima, ukoliko i one pokažu homogenost u ovoj problematici.

Posebno o sudskoj praksi kod solidarno utuženih regresnih dužnika – fizičkih osoba

U nekoliko navrata sam imao upite kolega koga tužiti u slučajevima kad je vozilo navodno prodano drugom vlasniku (bez kvalitetne dokumentacije u vidu kupoprodajnog ugovora, ali uz svjedoke), nije produženo obvezno osiguranje i tada se dogodi štetni događaj kojem slijedi isplata štete.

Ovdje vrijedi ponoviti čl. 29. st. 5 Zakona o obveznim osiguranjima u prometu koji propisuje da se od osobe koja je odgovorna za štetu ima pravo regresirati cjelokupno isplaćeni iznos naknade, kamate i troška, dakle nema gornje granice regresnog zahtjeva.

U mirnom regresnom postupku osiguratelji su tada često izloženi „ping-pongu“, navodnog novog vlasnika, vozača i „starog“ vlasnika, ili izbjegavanju odgovornosti tvrdnjama o uzimanju vozila bez znanja pravog vlasnika (neovlašteno korištenje) i sl.

Odgovornost u slučaju neovlaštenog korištenja motornog vozila je reguliran Zakonom o obveznim odnosima u čl. 1070. na slijedeći način:

„(1) Neovlašteni korisnik motornog vozila odgovara trećim osobama umjesto vlasnika i jednako kao vlasnik.

(2) Pored neovlaštenog korisnika i solidarno s njim odgovara i vlasnik motornog vozila, ako je svojom krivnjom ili krivnjom osoba koje su se trebale brinuti o vozilu, omogućio neovlašteno korištenje vozila.

(3) Neovlašteni korisnik je osoba koja u vrijeme štetnog događaja koristi motorno vozilo bez suglasnosti vlasnika, a nije kod njega zaposlena u vezi s pogonom motornog vozila, niti je član njegova obiteljskog kućanstva, niti joj je vlasnik vozilo predao u posjed.“

Najkvalitetnije rješenje ovakvih situacija bila bi solidarna tužba protiv vlasnika neosiguranog vozila i vozača koji je upravljao takvim vozilom u trenutku prometne nezgode.

Dakle, najčešći slučaj pokretanja regresnog postupka protiv solidarnih regresnih dužnika imamo kad se kreće u regres s osnove naknade štete prouzročene neosiguranim motornim vozilom, gdje vozač i vlasnik neosiguranog motornog vozila koje je skrivilo štetu nisu ista osoba.

Slijedit će nekoliko primjera sudske prakse različitih kategorija sudova na ovu temu.

Prvi primjer imamo u revizijskoj presudi VSRH Broj:Rev444/03-2, koja slijedi u cijelosti:

„Vrhovni sud Republike Hrvatske u Zagrebu u vijeću sastavljenom od sudaca Miroslave Vekić,

kao predsjednice vijeća, te Damira Mratovića, Ljubice Munić, dr. sc. Ivana Kaladića i Gordane Matasić-Špoljarić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužitelja N.N. d.d. Z., koju zastupa punomoćnica M. B., odvjetnica u B., protiv tuženika M. F. iz B., kojega zastupa punomoćnik Z. S., odvjetnik u B., radi isplate, odlučujući o reviziji tuženika protiv pravomoćne presude Županijskog suda u Bjelovaru od 20. veljače 2003. godine broj Gž-12/03 kojom je potvrđena presuda Općinskog suda u Bjelovaru od 31. listopada 2002. godine broj P-912/02 te odbačena dopuna žalbe tuženika od 26. studenog 2002. godine kao nepravovremena, u sjednici održanoj dana 28. travnja 2005. godine,

p r e s u d i o j e:

Revizija se odbija kao neosnovana.

Obrazloženje

Prvostupanjskom presudom obvezan je tuženik isplatiti tužitelju iznos od 181.946,64 kn sa zakonskom zateznom kamatom pobliže označenom u izreci od 2. veljače 2000. godine pa do isplate i uz naknadu troška postupka u iznosu od 16.939,20 kn.

Drugostupanjskom presudom odbijena je žalba tuženika kao neosnovana i potvrđena prvostupanjska presuda dok je odbačena dopuna žalbe od 26. studenog 2002. godine kao nepravovremena.

Protiv pravomoćne drugostupanjske presude reviziju je izjavio tuženik zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava te predlaže da revizijski sud ukine obje nižestupanjske presude i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje. Tužitelj nije odgovorio, niti se Državno odvjetništvo Republike Hrvatske izjasnilo o podnesenoj reviziji.

Revizija je neosnovana.

Ne postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine", broj 53/91, 91/92, 112/99 i 117/03 – dalje ZPP) na koju revizijski sud pazi po službenoj dužnosti.

Dopuna žalbe je sastavni dio žalbe i mora se također podnijeti unutar propisanog roka za podnošenje žalbe. Kako je punomoćnik tuženika drugostupanjsku presudu primio 6. 11. 2002. godine, žalbu je podnio u roku od 15 dana (dana 21. 11. 2002. godine), a dopunu žalbe izvan roka za podnošenje žalbe (27. 11. 2002. godine). Stoga je drugostupanjski sud pravilno primijenio odredbu čl. 367. ZPP-a kada je dopunu žalbe odbacio kao nepravovremenu te ne postoji ni bitna povreda odredaba parničnog postupka na koju ukazuje revident.

Predmet spora je zahtjev tužitelja kao osiguratelja da mu tuženik kao vlasnik neosiguranog motornog vozila (kombajna) isplati iznos koji je osiguratelj isplatio kao naknadu štete trećoj oštećenoj osobi.

Nakon provedenog postupka nižestupanjski sudovi polaze od utvrđenja da je dana ... godine došlo do prometne nesreće u kojoj je smrtno stradao D. Š. koji je svojim osobnim automobilom naleteo na kombajn, vlasništvo tuženika, a kojim je upravljao J. P.. Motorno vozilo (kombajn) je u vrijeme štetnog događaja bilo neosigurano te nepropisno zaustavljeno na neosvijetljenom dijelu ceste bez uključene propisane rasvjete i signalizacije, a nije bila osigurana ni pratnja vozila zbog kojih razloga je vođen kazneni postupak protiv tuženika kao vlasnika te vozača J. P. i oni su pravomoćnom presudom proglašeni krivima.

Presudom Općinskog suda u Bjelovaru od 8. rujna 1999. godine broj P-1174/95 su I-tuženi N.N. d.d. Z s osnova odgovornosti za štetu nanesenu uporabom neosiguranog vozila, II-tuženi M. F. kao vlasnik neosiguranog vozila, te III-tuženik J. P. kao vozač tog vozila solidarno obvezani

naknaditi štetu zajedno sa zakonskom zateznom kamatom te troškove postupka oštećenoj A. Š. i dr., a u tom postupku utvrđen je doprinos oštećenika D. Š. nastanku prometne nezgode od 30%. Presudom Županijskog suda u Bjelovaru od 23. prosinca 1999. godine broj GŽ-2136/99 djelomično je preinačena prvostupanjska presuda te je utvrđen doprinos oštećenika D. Š. nastanku prometne nezgode od 40% i djelomično je preinačena u pogledu visine dužnih iznosa, dok je u odnosu na III-tuženika J. P. ostala neizmijenjena.

N.N. d.d. Z. je u cijelosti isplatila obvezu prema presudi Županijskog suda u Bjelovaru od 23. prosinca 1999. godine broj GŽ-2136/99 i to glavnicu zatezne kamate i trošak postupka u ukupnom iznosu od 181.946,64 kn dana 1. veljače 2000. godine koji iznos u ovom predmetu potražuje od tuženika.

Nižestupanjski sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su prihvatili tužbeni zahtjev.

Odredbom čl. 86. Zakona o osiguranju ("Narodne novine", broj 9/94) koji je bio na snazi u vrijeme štetnog događaja propisano je u st. 1. da oštećena osoba kojoj je šteta nanesena uporabom vozila čiji se vlasnik odnosno korisnik nije osigurao od automobilske odgovornosti podnosi odštetni zahtjev jednom od društava za osiguranje koje se bavi osiguranjem od automobilske odgovornosti, a odredbom st. 4. propisano je da Hrvatski ured za osiguranje ima pravo na regres prema osobi koja je odgovorna za štetu i to za isplaćeni iznos štete kamatu i troškove.

Odredbom čl. 5. Sporazuma o formiranju i korištenju sredstava Fonda za naknadu šteta iz osiguranja automobilske odgovornosti pri Hrvatskom uredu za osiguranje (dalje: Sporazum) koji je zaključen dana 3. ožujka 1994. godine i važio je u vrijeme nastanak štetnog događaja propisano je da član Ureda, (a to je između ostalih i N.N. d.d. kao potpisnik tog Sporazuma), koji je isplatio štetu temeljem odredbe čl. 86., 87. i 88. Zakona o osiguranju (štete u Hrvatskoj od neosiguranih i nepoznatih motornih vozila te uslijed stečaja društva za osiguranje) dužan je ocijeniti sve okolnosti te za račun Hrvatskog ureda za osiguranje prema osobi odgovornoj za štetu pokrenuti regresni postupak.

Utvrđeno je u postupku da je oštećenim trećim osobama A. Š. i dr. šteta prouzročena upotrebom motornog vozila (kombajna) koje tuženik kao vlasnik nije osigurao od automobilske odgovornosti. Gore spomenutom zakonskom odredbom uspostavljano je pravo oštećene osobe na naknadu štete od osiguratelja u slučaju kada štetu prouzroči vozilo čiji se vozač nije osigurao od odgovornosti. Osiguratelj je u obvezi platiti štetu trećem oštećenom i kada nije bilo ugovora o osiguranju kao što je to u ovom predmetnom slučaju u kome je u štetnoj nezgodi sudjelovalo i neosigurano motorno vozilo (kombajn) čiji je vlasnik tuženik. Međutim, kada je osiguratelj isplatio štetu trećoj oštećenoj osobi tada dolazi do prijelaza osiguranikovih prava na osiguratelja te on ima pravo regresa prema osobi koja nije bila osigurana od odgovornosti.

Prema utvrđenom stanju pravilan je zaključak nižih sudova da je tužitelj poštovao svoje zakonske obveze propisane u gore spomenutoj odredbi čl. 86. Zakona o osiguranju koji je bio na snazi u vrijeme nastanka štete te je, kao jedno od društava za osiguranje, trećim oštećenim osobama isplatio naknadu štete kao da je bio sklopljen ugovor o osiguranje. Stoga ima pravo na podnošenje regresne tužbe protiv osobe odgovorne za štetu koja je dužna isplatiti (regresirati) cjelokupnu isplaćenu štetu, kamate i troškove, a to je u ovom slučaju tuženik. Stoga činjenica da je istom presudom solidarno obvezan na naknadu štete i to u drugačijem iznosu J. P. može biti od utjecaja na odnos tuženika, kao vlasnika motornog vozila (kombajna) koje je sudjelovalo u prometnoj nesreći dana ... g. i vozača koji je upravljao tim vozilom u vrijeme nezgode, ali nije od odlučnog značaja za donošenje zakonite i pravilne odluke u ovom predmetu kako to pogrešno smatra revident.

U parnici koja je prethodno vođena između trećih oštećenih osoba protiv obje stranke (tužitelja i tuženika) iz ove parnice pravomoćno je utvrđena visina štete i odgovornost tuženika prema oštećeniku (koja je utvrđena kao podijeljena odgovornost sa doprinosom oštećenika od 40% te 60% odgovornosti tuženika za štetu) pa tuženik ne može u ovoj parnici sa uspjehom isticati prigovore kojima osporava utvrđeni stupanj svoje odgovornosti za štetu, odnosno u kojima prigovora utvrđenom opsegu i visini štete nastale oštećeniku.

Kraj činjenice da je tužitelj isplatio trećim oštećenim osobama iznos koji traži u ovoj parnici temeljem pravomoćne i ovršne presude Općinskog suda u Bjelovaru broj P-1174/95 koja je potvrđena presudom Županijskog suda u Bjelovaru od 23. prosinca 1999. godine broj GŽ-2136/99 to činjenica da je tuženik protiv potonje presude uložio izvanredni pravni lijek (reviziju) nije od značaja za donošenje zakonite i pravilne odluke u ovom predmetu.

*Iz iznesenih razloga se nije ostvario revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava te je primjenom odredbe čl. 393. ZPP presuđeno kao u izreci.
U Zagrebu, 28. travnja 2005. godine.“*

Nastavno na ovu tematiku slijedi pravomoćna presuda Općinskog suda u Zagrebu Broj P 3474/95-30 od 28. ožujka 2006., a u kojoj se navodi:

„I tuženik R.K. iz Z. i II tuženik T.K. iz Z. dužni su solidarno platiti tužitelju C.O. iznos od 242,38 kn sa zakonskom zateznom kamatom tekućom od dana...“

Do solidarne obvezanosti tuženika na platež je došlo uslijed činjenice da je jedan bio vlasnik, a drugi vozač neosiguranog motornog vozila kojim je počinjena šteta koju je osiguratelj platio, a što je osiguratelj kao tužitelj i naveo u regresnoj tužbi.

„I tuženik u odgovoru na tužbu ne spori da vozilo registarskih oznaka ZG je u momentu štetnog događaja bilo u njegovom vlasništvu, kao ni to da isto nije bilo osigurano, protivni se tužbi i tužbenom zahtjevu.

II tuženik u odgovoru na tužbu ne spori da je upravljao vozilom registarskih oznaka ZG..... vlasništvo I tuženika, međutim ističe da mu nije bilo poznato da vozilo nije imalo zaključeno obvezno osiguranje.

U tijeku dokaznog postupka izvršen je uvid u zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, prekršajni spis Gradskih sudaca za prekršaje Zagreb, izvršen je uvid u izvode štete, obračune štete, račune, nalog za isplatu, proveden je dokaz saslušanjem svjedoka, izvršen uvid u Pravila za osiguranje automobilske odgovornosti, proveden dokaz saslušanjem I i II tuženika, te proveden dokaz prometnim vještačenjem na okolnost visine štete na vozilu oštećenika.

Cijeneći rezultate ovako provedenog dokaznog postupka ovaj je sud uvjerenja da je tužbeni zahtjev osnovan u cijelosti.“

Tijekom ovog postupka I tuženik je tvrdio da je vozilo uzeo II tuženik bez njegova znanja, tj. uzeo ključeve vozila iz ladice, dok je II tuženik tvrdio da nije znao da je vozilo neosigurano. Sud je u obrazloženju pojasnio svoju odluku o solidarnoj odgovornosti, između ostalog i slijedećim: *„Činjenica njegova (II tuženikova op.a.) neznanja da upravlja vozilom kojem je istekla registracija nije relevantna, a po uvjerenju suda takova tvrdnja upravljena je na izbjegavanje vlastite odgovornosti. Isto tako nije relevantna tvrdnja I tuženika da je vozilo uzeto od strane II tuženika bez njegova znanja i odobrenja.“*

Posebno zanimljiv slučaj je presuda Županijskog suda u Splitu Broj GŽ 8/10 od 15. studenog 2010., gdje su solidarno presuđeni na plaćanje regresnog duga osiguratelju vlasnik i vozač vozila, i to za štetu koja je nastala vožnjom vozača pod utjecajem alkohola!

Naime, prvostupanjski sud utvrdio je da je nesporno da je krivac za prometnu nezgodu prvotuženi, dok mu je upravljanje vozilom u pijanom stanju omogućila drugotužena, koja je cijelo vrijeme, pa i u žalbi isticala da je vozilo predala prvotuženom u vrijeme kad je on bio

potpuno trijezan. Slijedom žalbe viši sud je zaključio da se ista odbija i potvrđuje solidarnu obvezu prvo i drugotuzenika na isplatu na ime regresnog zahtjeva.

Slijedeći primjer imamo kroz presudu Županijskog suda u Varaždinu Broj Gž 87/04-2, od 27.siječnja 2004. godine, gdje su također solidarno, presuđeni vozač i vlasnik neosiguranog motornog vozila na isplatu regresa prema osiguratelju. Vlasnik neosiguranog motornog vozila je tijekom postupka iskazivao kako je predmetno vozilo prodao, no sud je presudu u odnosu na njega obrazložio presudu, između ostalog i slijedećim:

„II tuženik u žalbi inzistira na prigovoru da nije bio vlasnik vozila u trenutku nastanka štete, nego da je vozilo bilo u vlasništvu I.M, a kasnije S.M., koji da je vozilo prodao I tuženiku na korištenje, a da on vozilo nije mogao prijaviti jer da je kupac vozilo odvezao, odnijevši sa sobom i dokumente, radi čega je II tuženik bio onemogućen u pokušaju prijenosa na stvarnog vlasnika.

Navedena II tuženikova tvrdnja, i po ocjeni ovog suda, predstavlja činjenično neutemeljenu konstrukciju usmjerenu izbjegavanju regresne odgovornosti, obzirom da je činjenica da je zadnja registracija vozila, prije štetnog događaja, bila izvršena na ime II tuženika, a isti je sam priznao da mu je vozilo naknadno vraćeno u posjed (vlasništvo). Dakle, II tuženik se poziva na egzistentnost usmenog kupoprodajnog ugovora, koji nije dostatan za prijenos registracije vozila, niti za prijenos vlasništva vozila u knjižici vozila.“

I konačno, za razliku od gore navedenih stajališta sudova imamo presudu Općinskog suda u Jastrebarskom Broj P-637/08-9 od 02.03.2011. godine, gdje su također solidarno regresno utuženi vozač krivac i vlasnik vozila. Sud je u odnosu na vozača donio presudu zbog izostanka, dok je vlasnik izjavio odgovor na tužbu u kojem je tvrdio da je vozilo prodao, primjerkom kupoprodajnog ugovora ne raspolaže, no ima pisanu izjavu svjedoka koji je bio nazočan prilikom potpisivanja kupoprodajnog ugovora. Sud je u obrazloženju pojasnio razloge zbog kojih odbija tužbeni zahtjev u odnosu na vlasnika:

„II tužena nije dokazala da u vrijeme štetnog događaja nije bila vlasnica osobnog automobila marke Audi 100, reg oznake ZG....., odnosno da je prije predmetnog štetnog događaja isto vozilo prodala i predala u posjed trećoj osobi, to tim više što niti utužena a niti D.G. (svjedok) ne znaju točno ime i prezime kupca tog vozila.“

„Sud međutim smatra da navedena okolnost i nije relevantna u ovoj pravnoj stvari budući da u konkretnom slučaju za štetu ne odgovara vlasnik vozila, nego osoba koja je odgovorna za nastalu štetu.

Naime, prema odredbi čl. 91. st. 1 Zakona o osiguranju koji se primjenjuje u ovom predmetu kao važeći u vrijeme nastanka štetnog događaja oštećena osoba kojoj je šteta nanesena uporabom vozila čiji se vlasnik odnosno korisnik nije osigurao od automobilske odgovornosti podnosi odštetni zahtjev Hrvatskom uredu za osiguranje, a prema odredbi čl. 91. st. 4. Zakona o osiguranju Hrvatski ured za osiguranje ima pravo na naknadu iznosa od osobe koja je odgovorna za štetu, i to za isplaćeni iznos štete, kamate i troškove.

Iz navedene odredbe slijedi da Hrvatski ured ima pravo na naknadu regresnog duga samo od osobe koja je prouzročila štetu, a ne i od vlasnika vozila kojim je šteta prouzročena.

Neprijeporno je da II tužena nije osoba koja je u konkretnom slučaju odgovorna za štetu, pa je zbog nedostatka pasivne legitimacije, tužbeni zahtjev u odnosu na II tuženu odbijen kao neosnovan.“

Dakle, sukladno gore navedenoj praksi, sudovi nisu sasvim složni u stavu solidarne obveze plaćanja regresnog duga vlasnika i vozača neosiguranog motornog vozila, iako većina presuda u sporovima ovog tipa solidarno obvezuje tuženike na plaćanje regresnog iznosa.

U svakom slučaju, solidarna tužba se definitivno nameće kao najkvalitetnije rješenje u ovim predmetima.

Dražen Bralić

**PROBLEMATIKA PROCJENE I LIKVIDACIJE ŠTETA
NA MOTORNIM VOZILIMA I ODNOS SA SERVISERIMA**

Problematika procjene i likvidacije šteta na motornim vozilima i odnos sa serviserima

1. Uvod

Proces obrade šteta na motornim vozilima sastoji se od više potprocesa koji su međusobno povezani. Osnovni dijelovi procesa obrade (likvidacije) šteta na motornim vozilima u kratkim crtama su:

- prijava šteta
- procjena šteta
- utvrđivanje osigurateljne obveze
- obrada štete po računima popravka ili po nagodbi
- isplata štete prema prethodno odabranom načinu obrade štete.

Procjena i likvidacija šteta kod osiguratelja, je povezana sa serviserima. Procjenitelji određuju opseg štete i način popravka štete, a serviseri rade popravak po onome što su procjenitelji opisali te izdaju račune koje likvidatori uspoređuju s procjenom štete.

Problemi nastaju kada se razlikuju procjena štete i račun popravka. Do toga može doći iz više razloga, a najčešći su sljedeći:

- cjelokupna šteta nije u obvezi osiguratelja
- razlikuju se cijene dijelova, potrošnog materijala i/ili rada u odnosu na ono što je procjenitelj procijenio
- procjenom nisu obuhvaćena sva oštećenja.

Kako bi se problemi sveli na najmanju moguću mjeru potrebna je suradnja i razumijevanje između svih sudionika u procesu obrade šteta na motornim vozilima unutar i izvan osigurateljne kuće.

2. Procjena šteta na motornim vozilima

Koliko god su tehničke discipline egzaktne i temelje se na matematičkim izračunima, kada se radi o oštećenjima na vozilima nije ih moguće drugačije utvrditi nego temeljem procjene.

* Croatia osiguranje d.d.

Procjena sama po sebi dozvoljava određena odstupanja, jer u sebi sadrži subjektivni dio koji u svakom slučaju treba svesti na najmanju moguću mjeru. Prilikom utvrđivanja visine štete na motornim vozilima zapravo se procjenjuje tehnologija popravka vozila i s time način dovođenja istog u stanje prije nastalih oštećenja. Kao u svakoj disciplini pri tome se mogu koristiti različite metode odabiranja postojećih i ponuđenih mogućnosti, a s time i tehnologije te pri tome se događaju određene razlike koje su rezultat subjektivne procjene odabira tehnologije. Subjektivna procjena se temelji na znanju i iskustvu koje za svaku osobu nisu jednaki.

Procjena šteta na motornim vozilima u svojem širem smislu obuhvaća nekoliko radnji koje povezuju sudjelovanje u utvrđivanju osigurateljne obveze i utvrđivanje visine štete.

Procjenitelji u okviru svojih tehničkih znanja trebaju povezati oštećenja na vozilu s prijavljenim štetnim događajem. Pri tome se razlučuju oštećenja koja su posljedica prijavljenog štetnog događaja i ako postoje na vozilu ostala oštećenja iz eventualnih drugih štetnih događaja koji se ne odnose na prijavu.

Shodno utvrđenoj uzročno posljedičnoj vezi oštećenja na vozilu i prijavljenog štetnog događaja procjenitelj procjenjuje ukupan iznos štete na vozilu. Utvrđivanje ukupnog iznosa štete na vozilu radi se na sljedeći način:

- identifikacija vozila – podrazumijeva uspoređivanje osnovnih podataka iz prometne dozvole sa stvarnim podacima na vozilu. Osnovni podaci su broj šasije, registarska oznaka kao i marka, tip i model vozila. Ako je poslije nezgode vozilo tehnički neispravno, policija oduzima registarske pločice koje se mogu podignuti poslije obavljenog tehničkog pregleda. Često se događa da se registarske pločice ne nalaze na vozilu iz prethodnog razloga ili su otpale prilikom nezgode i stoga nisu dovoljan element identifikacije vozila. Jedini pravi identifikator vozila je broj šasije koji se nalazi na karoseriji vozila ili je kod novijih vozila ispod vjetrobranskog stakla na pločici koja je čvrstom vezom povezana s karoserijom. U slučaju da je dio vozila gdje se nalazi broj šasije uništen u tolikoj mjeri da se ne može očitati, može se upotrijebiti drugi način identifikacije vozila. Broj šasije se nalazi i na identifikacijskim pločicama ili naljepnicama tako da se u određenim okolnostima očitavanjem tih podataka može identificirati vozilo.
- pregled vozila – obuhvaća sve radnje kojima se utvrđuje stanje vozila prije nezgode, u prvom redu stanje prijeđene kilometraže i oštećenja na vozilu koja su posljedica prijavljenog štetnog događaja.

Prilikom pregleda vozila procjenitelj treba utvrditi broj prijeđenih kilometara (očitati ili procijeniti s obzirom na stanje). Često nije moguće utvrditi točan broj prijeđenih kilometara, jer su na vozilima digitalni brojači koji su elektronski povezani s ostalim sklopovima i kada nema napajanja strujom ne mogu se očitati. U tom slučaju procjenjuje se prijeđena kilometraža na grubi način s obzirom na opće stanje vozila i to je li prosječna, ispod prosjeka ili iznad prosjeka. Točan podatak o broju prijeđenih kilometara je jedan od bitnijih podataka u slučaju da se radi o totalnoj šteti. U slučaju da su evidentirane prethodne štete na vozilu ili se traži naknadni izvid, prijeđena kilometraža u trenutku izvida je izuzetno važan podatak.

Procjenitelj utvrđuje opće stanje vozila (karoserije, mehanike, laka, tapeta, guma i drugo), dodatnu opremu na vozilu, broj vrata i sjedala, boju vozila i njenu vrstu. Utvrđivanje vrste boje vozila je važno, jer su velike razlike u cijeni između pojedinih vrsta boje.

Sva svoja zapažanja prilikom izvida štete procjenitelj, osim pisanim izvidom štete, dokumentira fotografijama. Na fotografijama ponekad ne mogu biti vidljiva sva oštećenja koja su opisana u

izvidu štete. To je zbog dvodimenzionalnosti fotografije kao medija i utjecaja osvjetljenja. Npr. nije rijetka pojava da se na fotografijama bijelih vozila ne mogu zorno prepoznati oštećenja limarskih dijelova u punom intenzitetu kao što je to u naravi. Tada u fazi likvidacije ili kontrole procjene može doći do krivih zaključaka što može zakomplicirati cijeli proces obrade šteta.

Dobrim poznavanjem konstrukcije vozila i tehnologije popravka procjenitelj određuje način na koji će se vozilo dovesti u stanje prije oštećenja koja su posljedica prijavljenog štetnog događaja. Procjenitelj treba imati široko znanje o markama i modelima vozila, jer se u svom svakodnevnom radu susreće s različitim vozilima. Procjenitelj temeljem svojeg znanja o tehnologijama popravka kod raznih marki i modela vozila određuje koji su dijelovi za zamjenu ili popravak, lakiranje, kontrolu i/ili podešavanje.

Izvid štete je popis oštećenja na vozilu koji sadrži dijelove za zamjenu, popravak, kontrolu kao i potrebno radno vrijeme. Kvantificiranje izvida štete izraženo u novcu je procjena štete u užem smislu. Temeljem procjene štete ocjenjuje se rentabilnost popravka te da li se radi o djelomičnoj ili totalnoj šteti na vozilu.

Totalna šteta na vozilu može biti ekonomska i tehnička. Ekonomska totalna šteta nastupa kada kalkulacija popravka prelazi određeni postotak tržišne vrijednosti vozila u trenutku nastanka štete na vozilu. Tehnička totalna šteta nastupa kada je vozilo kao cjelina toliko oštećeno da više nije moguć popravak na način da se zadrže bitna sigurnosna svojstva vozila. U nekim europskim zemljama postoje rješenja da kada se radi o tehničkoj totalnoj šteti to vozilo se više ne može registrirati. S aspekta sigurnosti cestovnog prometa to je jako dobro rješenje, jer na taj način se uklanjaju iz prometa vozila koja više nisu za sigurnu upotrebu i predstavljaju potencijalnu opasnost za ostale sudionike u cestovnom prometu.

3. Servisi za popravak motornih vozila i odnosi s osigurateljima

Trenutno je uvriježena podjela servisa za popravak motornih vozila na ovlaštene i neovlaštene servise. Pod pojmom ovlaštenih servisa se smatraju oni servisi koji su u posebnom ugovornom odnosu s zastupnikom pojedine marke vozila. Zastupnik pojedine marke vozila je tvrtka koja je u vlasništvu proizvođača ili ako nije u vlasništvu proizvođača, ima posebne ugovore s proizvođačem i pravo na distribuciju te garantno održavanje vozila na pojedinom području. Svi ostali servisi koji ne spadaju u tu kategoriju su neovlašteni servisi.

Ovlašteni serviser nije obavezan ujedno obavljati i prodaju motornih vozila pa se može posvetiti isključivo poslovima servisiranja. Proizvođač odnosno njegov zastupnik ne može odlučivati o mjestu poslovnog prostora servisera. Ovlašteni serviseri mogu nabavljati rezervne dijelove koji konkuriraju dijelovima proizvođača vozila, što znači da mogu nabavljati i ugrađivati neoriginalne dijelove koji po kvaliteti odgovaraju originalnim dijelovima. Ovlašteni serviseri imaju sada neposredni pristup proizvođačima rezervnih dijelova i nisu obvezni nabavljati dijelove isključivo preko zastupnika pojedine marke vozila.

Takve promjene na tržištu vozila i usluga koje su vezane uz vozila, dovele su do toga da je gore navedena podjela servisa pomalo zastarjela. Sve više se pojavljuju „multibranding“ servisi. To je nova vrsta servisa koja nije vezana isključivo za zastupnika pojedine marke vozila. Pojava takvog tipa servisa je vezana za Vladinu Uredbu o skupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila. Time je omogućen ulazak u mrežu ovlaštenih servisera svim serviserima koji zadovolje određene kvalitativne kriterije koje propisuje proizvođač, odnosno na pojedinom tržištu njegov zastupnik.

Prije donošenja te odredbe zastupnici pojedinih marki vozila mogli su se ponašati monopolistički unutar svoje marke vozila. To znači da su mogli koristiti neka diskreciona prava kod uređivanja odnosa sa servisima. Sada su zastupnici pojedinih marki vozila obvezni unaprijed propisati uvjete koje traže od svojih partnera i omogućiti ulazak u mrežu svakome tko zadovolji te uvjete. Zastupnici pojedinih marki vozila organiziraju svoju prodajnu i servisnu mrežu sukladno zahtjevima proizvođača pojedine marke vozila. Proizvođači propisuju standarde koje moraju zadovoljiti serviseru u vezi opremljenosti servisa iz mreže kao i osposobljenosti osoblja koje obavlja poslove redovnog održavanja i popravljanja vozila pojedine marke. Zastupnici organiziraju dobavu rezervnih dijelova i provode propisane tehnologije popravka koje zahtijeva pojedini proizvođač vozila.

„Multibranding“ servisi kao što sam naziv govori osposobljeni su za servisiranje više marki vozila. Međutim, nije svaki servis koji popravlja razne marke vozila „multibranding“ servis. „Multibranding“ je zapravo mreža servisa koja se bazira na franšizingu gdje krovna tvrtka ili organizacija osniva svoju mrežu poslovnih suradnika serviseru. Kao što se zastupnici pojedinih marki vozila brinu o servisima unutar svoje mreže, na sličan način se prema svojim poslovnim suradnicima odnose tvrtke ili organizacije koje se bave „multibrandingom“. Udruživanjem malih neovisnih serviseru stvara se snaga koja je slična snazi pojedinih zastupnika vozila.

Mali serviseri koji popravljaju vozila u garažama će s vremenom odumrijeti, jer proizvođači proizvode sve kompliciranija vozila. Osim što je cilj poboljšanje kvalitete i užitka vožnje za krajnjeg korisnika, proizvođači na taj način vežu uz sebe i svoju mrežu, korisnika za cijeli radni vijek vozila. Upotrebljavaju se specijalni materijali i koriste dijagnostički uređaji do kojih mali serviseri ne mogu doći, jer im se ne isplati nabavka za malu količinu vozila koje popravljaju. Zbog toga su korisnici servisnih usluga prisiljeni koristiti usluge velikih servisa koji su opremljeni i čiji djelatnici su osposobljeni za pojedinih marki i tipova vozila.

Do sada su uređivanje tržišta motornih vozila osiguratelji gledali pasivno. Dok je tržište prodaje novih vozila raslo osiguratelji su se bazirali na pribavi novih osiguranika i nisu bili previše zainteresirani utjecati na procese koji se odvijaju u postprodaji novih vozila. A postprodaja je značajan segment zarade automobilske industrije. Poznat je podatak da kada bi se vozilo sklapalo po cijenama rezervnih dijelova iz postprodaje, cijena takvog vozila bi bila 5 do 7 puta skuplja od proizvođačke cijene. To dovoljno govori o tome koliki je značaj i financijski obuhvat postprodaje.

Postprodaja se sastoji od prodaje rezervnih dijelova i usluga u sklopu garancija, redovnog održavanja vozila i izvanrednih popravaka u koje spadaju i popravci koji su posljedica štetnih događaja. Kada se radi o popravcima koji su posljedica štetnih događaja osigurateljne kuće su definitivno najveći kupac tih usluga. Naravno, posredno, jer osiguranje treba naknaditi štetu oštećeniku ili svom osiguraniku. Oštećenik ili osiguranik za popravak vozila koristi uslugu servisa koju plaća osiguratelj.

Popravak vozila sadrži u sebi dijelove za zamjenu, potrošni materijal i rad. Interesi osiguratelja i serviseru su oprečni. S jedne strane osiguratelj nastoji dati oštećeniku ili osiguraniku pravičnu naknadu za pretrpljenu štetu, ali nimalo višu od onog najmanjeg mogućeg da bi se vozilo dovelo u stanje prije štete, dotle serviseri nastoje plasirati što više rezervnih dijelova, potrošnog materijala i rada kao svoju uslugu.

Nekada su procjenitelji osiguratelja koristili uglavnom iskustvene normative za zamjenu i popravak pojedinih dijelova vozila. S vremenom su se pojavile aplikacije koje objedinjavaju tvorničke normative za veliki broj marki i modela vozila. Takve aplikacije za procjenu šteta danas koriste gotovo sva osigurateljna društva u RH. Kako su normativi u tim aplikacijama

značajno stroži od nekada iskustvenih normativa donekle je usluga rada stavljena pod kontrolu, odnosno usklađena je s realno potrebnim radnim vremenima. Osiguratelji imaju ugovore s pojedinim servisima u kojima je precizirana cijena radnog sata. Cijena dijelova i potrošnog materijala je uglavnom svedena na slobodno formiranje od strane serviseri ili zastupnika pojedinih marki vozila. Marže na rezervnim dijelovima i potrošnom materijalu se kreću od 20 – 40%. Za razliku od formiranja cijene radnog sata, osiguratelji ne sudjeluju u kreiranju cijene rezervnih dijelova koji se isporučuju za popravak oštećenih vozila. Osiguratelji kao najveći posredni kupac rezervnih dijelova kod popravka oštećenih vozila trebali bi imati poseban status kod serviseri odnosno zastupnika pojedinih marki vozila.

Nives Grgurić / Hrvoje Pauković

ALTERNATIVNO (IZVANSUDSKO) RJEŠAVANJE SPOROVA

Alternativno (izvansudsko) rješavanje sporova

Europska je komisija jednom od svojih analiza konstatala da „kada potrošači financijskih usluga ne mogu riješiti svoj eventualni prijepor s pružateljem financijske usluge, vrlo malo njih poseže za sudskom zaštitom.“ Također je ustvrdila da su „u mnogim državama članicama EU uspostavljeni alternativni¹ sustavi rješavanja sporova kao što su ombudsmeni, medijatori ili odbori za pritužbe kako bi rješavali sve sporove između potrošača i pružatelja financijskih usluga izvan sudova.“²

Neki su autori prilikom analize stanja u Velikoj Britaniji i SAD-u utvrdili da se „iznimno mali postotak sporova između potrošača i trgovačkih društava se rješava parničnjem (sudskim putem)“ kao i da „ukoliko ti sporovi ne donose mogućnost dobivanja kaznene odštete (punitive damages)³ ili ako se ne mogu obuhvatiti putem class action, tada je uobičajeno parničnje u tim sporovima neisplativo u pogledu vremena, troškova i truda koji je potrebno uložiti“⁴

Nažalost, naprijed navedene tvrdnje koje se odnose na Europsku uniju, odnosno SAD, teško je primijeniti na Hrvatsku. Iako postoje određeni sustavi alternativnog rješavanja sporova, oni iz niza razloga nisu još zadobili puno povjerenje potrošača koji su još uvijek skloni čestom korištenju ustavom zajamčene sudske zaštite, koja im je možda i previše dostupna, poglavito u pogledu ipak relativno niskih troškova pristupa sudu.

Ključno obilježje alternativnog (izvansudskog) rješavanja sporova jest korištenje tzv. „treće strane“ (ombudsmana, medijatora ili odbora za pritužbe) koji pomažu potrošaču i pružatelju usluge riješiti spor putem predlaganja ili nametanja rješenja ili na način da se obje strane uvjere da moraju postići

* Hrvatski ured za osiguranje

¹ Alternative Dispute Resolution - Europska komisija taj pojam definira kao „izvansudske postupke rješavanja sporova koje provodi neutralna treća strana, uz isključenje arbitraže“, prema Tepeš, Nina, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova u Hrvatskoj // Republika Hrvatska na putu prema Europskom pravosudnom području, Rješavanje trgovačkih i potrošačkih sporova / Tomljenović, Vesna; Čulinović Herc, Edita; Butorac Malnar, Vlatka (ur.), Rijeka : Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2009. str. 172.

² ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION IN THE AREA OF FINANCIAL SERVICES, CONSULTATION DOCUMENT, EUROPEAN COMMISSION Internal Market and Services DG FINANCIAL INSTITUTIONS Retail issues, consumer policy and payment systems, Brussels, 11.12.2008 MARKT/H3/JS D(2008), str. 2.

³ Novčana naknada (punitive damages, exemplary damages) koja se može dosuditi oštećeniku kao dodatak stvarnoj šteti. Kaznena odšteta je način kažnjavanja štetnika u građanskopravnim postupcima koja se temelji na teoriji da je u interesu društva i oštećenika da se štetniku nametne kaznena odšteta. Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća, kaznena odšteta je predmet kritike gospodarstvenika i osiguratelja SAD-a jer je njena primjena dovela do povećanja troškova poslovanja. Korigirani kaznene odštete nalaze se u Engleskoj (1763.) te su se rasprostranile i u SAD-u, a od 1850. čine sastavni dio građanskog prava, <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/punitive+damages>, FARLEX

⁴ Schwarcz, Daniel B., Redesigning Consumer Dispute Resolution: A Case Study of the British and American Approaches to Insurance Claims Conflict (July 28, 2008). Tulane Law Review, Vol. 83, No. 735, 2009. dostupno na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1183482>, str. 737.

sporazum.⁵ Postupci alternativnog (izvansudskog) rješavanja sporova povećavaju povjerenje potrošača u tržište financijskih usluga pa tako i u tržište osiguranja.⁶

Kao što je već ranije navedeno, više europskih direktiva spominje pojam izvansudskog rješavanja sporova koje pružatelji financijskih usluga imaju sa svojim potrošačima. Tako izričitu obvezu na uspostavu postupka izvansudskog rješavanja sporova nalazimo u Direktivi o uslugama plaćanja⁷, dok druge direktive samo potiču države članice Europske unije na kreiranje i uspostavu takvih postupka.⁸

Tako primjerice Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća broj 2002/65/EZ od 23. rujna 2002. o oglašavanju na daljinu financijskih usluga za potrošače, kojom se izmjenjuje Direktiva Vijeća broj 90/619/EEZ i Direktive 97/7/EZ i 98/27/EZ u članku 14. navodi da države članice moraju promovirati uspostavu ili razvoj odgovarajućih i učinkovitih postupaka za izvansudskog rješavanje pritužbi i sporova potrošača vezane na pružanje financijskih usluga. Direktiva 2002/92/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 9. prosinca 2002. o posredovanju pri osiguranju također navodi (čl. 11.) da države članice moraju promovirati uspostavu ili razvoj odgovarajućih i učinkovitih postupaka za izvansudsko rješavanje pritužbi i sporova između zastupnika i posrednika u osiguranju, s jedne strane, i potrošača, s druge strane, uz korištenje već postojećih tijela, gdje je to moguće. Ta Direktiva nadalje traži i da ta tijela država članica surađuju kod rješavanja prekograničnih sporova.⁹

Inače, u okviru sektora financijskih usluga pa i u segmentu djelatnosti osiguranja javljaju se pitanja glede načina pružanja informacije potrošačima osigurateljnih usluga o mogućnosti rješavanja sporova putem alternativnog rješavanja sporova.

Obvezu na objavu informacija o postupku i dostupnosti sustava izvansudskog rješavanja sporova, ako on postoji, nalazimo u čl. 3. Direktive Europskog parlamenta i Vijeća broj 2002/65/EZ od 23. rujna 2002. o oglašavanju na daljinu financijskih usluga za potrošače, kojom se izmjenjuje Direktiva Vijeća broj 90/619/EEZ i Direktive 97/7/EZ i 98/27/EZ koja navodi da mu se ona mora dostaviti prije sklapanja ugovora na daljinu i prije nego što je potrošač vezan ugovorom ili ponudom. Sličan trend, poglavito glede ugovora na daljinu, nastavit će se i dalje budući da sličnu odredbu nalazimo u Prijedlogu Direktive o potrošačkim pravima koji je Europska komisija 8. listopada 2008. g. usvojila.¹⁰

Europska federacija udruženja osiguratelja i reosiguratelja (CEA),¹¹ koja zastupa gotovo cjelokupnu europsku osigurateljnu industriju, vjeruje da je potrošači moraju imati odgovarajuću informaciju o mogućnosti rješavanja svojih sporova putem sustava alternativnog rješavanja sporova, ako takva mogućnosti postoji.

⁵ ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION IN THE AREA OF FINANCIAL SERVICES..., op. cit., str. 3.

⁶ „Usually, these ADR schemes offer a much quicker and cheaper way to settle disputes than in courts. Therefore, they are appreciated by both consumers and financial services providers. ADR schemes are also considered to improve access to justice as they provide an opportunity to resolve disputes that consumers would not normally pursue in courts. Furthermore, they increase consumer confidence in financial services because consumers know they will have access to redress if something goes wrong.“, loc. cit.

⁷ **Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market amending Directives 97/7/EC, 2002/65/EC, 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 97/5/EC Text with EEA relevance – čl. 80.-83. navode obvezu uspostave sustava rješavanja pritužbi koje moraju sadržavati i obvezu izvansudskog rješavanja sporova**

⁸ CEA response to the European Commission's consultation on ADR, SMC-COL-09-017, veljača 2009., str. 3.

⁹ Komisija EU je 1. siječnja 2001. g. pokrenula mrežu nacionalnih tijela za izvansudsko rješavanje pritužbi/sporova (FIN – NET) kako bi se bavila područjem prekograničnih financijskih usluga. FIN – NET pokriva EEA područje unutar kojega nacionalna tijela za izvansudsko rješavanje pritužbi/sporova surađuju kako bi omogućili potrošačima lakši pristup prekograničnom nadležnom tijelu za izvansudsko rješavanje pritužbi/sporova. – v. opsežnije v. Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 222. – 225. i http://ec.europa.eu/internal_market/fin-net/index_en.htm

¹⁰ Čl. 9. – više o Prijedlogu Direktive o potrošačkim pravima, v. *supra* 2.2.1.5.

¹¹ Hrvatski ured za osiguranje je, kao udruženje hrvatskih osiguratelja i reosiguratelja, punopravni član CEA-e

CEA predlaže uvođenje pravila na europskoj razini kojima bi svi pružatelji financijskih usluga, pa tako i osiguratelji, morali informirati potrošače jesu li i oni pristupili ili podupiru neki sustav alternativnog rješavanja sporova, zatim da ga identificiraju te obavijeste potrošača njihovih usluga o postupku podnošenja pritužbe/zahtjeva. Na taj bi način više osiguratelja pristupalo takvim rješenjima, odnosno sustavima kako bi bili konkurentni s ostalima. CEA izrazito zastupa stav da mora postojati balans između informiranja ugovaratelja osiguranja i osiguranika (kao potrošača) i izbjegavanja preopterećivanja potrošača informacijama koje u predugovornoj fazi nisu relevantne. Upravo stoga stav je osigurateljne industrije da se ta informacija mora pružiti ugovaratelju osiguranja u ugovoru, a ne u predugovornoj fazi.¹²

U sedam država članica EU (Danska, Irska, Nizozemska, Slovenija, Španjolska, Švedska, Velika Britanija i Norveška) postoji obveza pružatelja financijskih usluga u svim financijskim sektorima na informiranje o postojanju odgovarajućeg izvansudskog načina sporova. U pojedinim državama kao što su Bugarska, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Poljska i Island, takva obveza postoji u sektoru osigurateljnih usluga.¹³

U većina država članica Europske unije postoji više tijela koja postupaju po prigovorima potrošača osigurateljnih usluga, poglavito ugovaratelja osiguranja i osiguranika (pored institucije ombudsmana, postoje određeni odbori za pritužbe i centri za medijaciju (mirenje) u Češkoj, Francuskoj, Grčkoj, Nizozemskoj, Sloveniji i Velikoj Britaniji). Pojedina nacionalna udruženja osiguratelja imaju svoje odjele koji su zaduženi za procesiranje prigovora potrošača, pružajući im informaciju i posredujući između dvije strane.¹⁴

CEA iznosi stav svih europskih udruženja osiguratelja da ne smije postojati obveza uspostave sustava alternativnog rješavanja sporova već se njihov osnutak i djelovanje treba poticati neobvezujućim preporukama i što većom popularizacijom u medijima, dakle bez zakonodavne intervencije. To prvenstveno iz razloga što su većina sustava alternativnog rješavanja sporova u djelatnosti osiguranja uspostavljeni dobrovoljno i na inicijativu osigurateljne industrije koja ih i financira.¹⁵

Postojeći sustavi alternativnog rješavanja sporova u osiguranju, koji pružaju dodatnu zaštitu ugovarateljima osiguranja i osiguranicima, odnosno svim potrošačima osigurateljnih usluga, postoje u svim državama Europskog gospodarskog prostora s iznimkom nekoliko država.

Obvezno pristupanje nekom sustavu alternativnog rješavanja sporova u osiguranju postoji u pojedinim državama primjerice u Velikoj Britaniji i Belgiji. U drugim državama EU, poglavito gdje su te sustave uspostavili osiguratelji, oni su dobrovoljni, ali su široko prihvaćeni od strane osiguratelja (95% osiguratelja u Njemačkoj, čak 100% osiguratelja u Francuskoj).¹⁶

Prema mišljenju CEA-e, ne postoji razlika u kvaliteti u sustavima gdje je pristupanje sustavima alternativnim rješavanjima sporova obvezno od onih gdje osiguratelji pristupaju na dobrovoljnoj bazi. Ipak prema određenim istraživanjima, potrošači i njihove udruge smatraju da bi trebali postojati propisi Europske unije koji obvezuju pružatelje financijskih usluga na pristup određenim sustavima izvansudskog i alternativnog rješavanja sporova.¹⁷

¹² CEA response to the European Commission's consultation on ADR, SMC-COL-09-017, veljača 2009., str. 1.

¹³ Alternative dispute resolution in the area of financial services – consultation document, EUROPEAN COMMISSION Internal Market and Services DG FINANCIAL INSTITUTIONS Retail issues, consumer policy and payment systems, Brussels, 11.12.2008 MARKT/H3/JS D(2008), str. 6.

¹⁴ CEA response to the European Commission's consultation on ADR, SMC-COL-09-017, veljača 2009., str. 3.

¹⁵ loc.cit.

¹⁶ loc.cit.

¹⁷ Summary of the responses to the public consultation on alternative dispute resolution in the area of financial services, EUROPEAN COMMISSION Internal Market and Services DG FINANCIAL INSTITUTIONS Retail issues, consumer policy and payment systems, Brussels, 14.09.2009., str. 6.

Određeni statistički podaci ukazuju na to da se alternativni izvansudski načini rješavanja sporova u osiguranju već koriste intenzivno te da se najveći broj slučajeva riješi prije nego što spor dođe do suda (npr. u 2007. g. portugalski Centar za informacija, medijaciju i arbitražu u osiguranju motornih vozila riješio je 3.348 od 3.758 slučajeva).¹⁸

1. Uspostava sustava rješavanja pritužbi potrošača osigurateljnih usluga

1.1. Sustavi rješavanje pritužbi u europskim državama

Obvezu ustanovljenja postupka rješavanja pritužbi potrošača financijskih usluga pa tako i onih osigurateljnih, ali i obvezu da se o njihovom postojanju prije sklapanja i za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju informira ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik nalazimo u brojnim direktivama¹⁹ Europske unije koje se odnose na financijske usluge. Tako primjerice neke od navedenih direktiva koje se odnose na djelatnost osiguranja, kao što je Direktiva 2002/92/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 9. prosinca 2002. o posredovanju pri osiguranju određuje da države članice moraju osigurati postupke koje će omogućiti potrošačima, odnosno drugim zainteresiranim stranama, posebno udruženjima potrošača, da ulože pritužbu na posrednike u osiguranju i reosiguranju na koju će, u svakom slučaju, dobiti odgovor (čl. 10.). Također se navedenom Direktivom određuje da posrednik mora prije sklapanja inicijalnog ugovora o osiguranju i, ako je potrebno, prilikom njegove izmjene ili produljenja, upoznati ugovaratelja osiguranja s postupkom ulaganja pritužbi potrošača i drugih zainteresiranih osoba na rad posrednika (čl. 12.).

Direktiva 2002/83/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 5. studenoga 2002. o životnim osiguranjima u svom Aneksu III određuje da se ugovaratelja osiguranja mora informirati o načinu rješavanja pritužbi ugovaratelja osiguranja, osiguranika i korisnika osiguranja te o eventualnom postojanju tijela koje rješava pritužbe.

Direktiva Vijeća 92/49/EEZ od 18. lipnja 1992. o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi, koja se odnosi na direktno neživotno osiguranje, te kojom se provode izmjene i dopune Direktive 73/239/EEZ i Direktive 88/357/EEZ (Treća direktiva o neživotnom osiguranju) također određuje da se ugovaratelja osiguranja osiguratelj mora informirati o postupanju glede eventualnih pritužbi imatelja police osiguranja, eventualnom postojanja tijela koja rješava pritužbe, bez obzira na pravo imatelja police osiguranja da iskoristi svoja zakonska prava na sudsku zaštitu (čl. 13.).

U okviru sustava alternativnog (izvansudskog) rješavanja sporova nalazimo različite modele sustava²⁰ putem kojih se u izvansudskom postupku rješavaju pritužbe, odnosno sporovi između potrošača i pružatelja usluga u financijskom sektoru. Tako u europskim zakonodavstvima postoje sustavi, odnosno instituti zaštite potrošača osigurateljnih usluga (ponajprije ugovaratelja osiguranja,

¹⁸ CEA response to the European Commission's consultation on ADR, SMC-COL-09-017, veljača 2009., str. 4.

¹⁹ Čl. 14. Direktive Europskog parlamenta i Vijeća broj 2002/65/EZ od 23. rujna 2002. o oglašavanju na daljinu financijskih usluga za potrošače, kojom se izmjenjuje Direktiva Vijeća broj 90/619/EEZ i Direktive 97/7/EZ i 98/27/EZ (OJ L 271, 9.10.2002., p. 16-24), čl. 53. Direktive 2004/39/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o tržištima financijskih instrumenata kojom se izmjenjuju i dopunjuju Direktiva Vijeća 85/611/EEZ i 93/6/EEZ i Direktiva 2000/12/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća te ukida Direktiva Vijeća 93/22/EEZ (OJ L 145, 30.4.2004.), čl. 83. DIRECTIVE 2007/64/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 November 2007 on payment services in the internal market amending Directives 97/7/EC, 2002/65/EC, 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 97/5/EC (OJ L 319, 5.12.2007., p. 1-36)

²⁰ Različiti su po načinu organiziranja i načinu ustanovljavanja tijela, načinu vođenja postupka, stvarnoj nadležnosti kao i oblicima i pravnoj naravi odluka koje donose - opsežnije v. Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 226. – 227.

osiguranika i oštećene osobe) koji su uspostavljeni kao tijela/odbori za pritužbe koji mogu djelovati i u okviru državnog tijela (npr. Švedski nacionalni odbor za potrošače)²¹ ili se nalaze u okviru nadzornih tijela osiguratelja²² kao što je to primjerice u Italiji.²³

Postoji i model uspostave samostalnih i neovisnih tijela koja rješavaju pritužbe, odnosno sporove između potrošača osigurateljne usluge i osiguratelja u izvansudskom postupku, najčešće u obliku ombudsmana.²⁴

Neovisno o ustroju takvih sustava²⁵ oni se koriste sve češće umjesto sudskog rješavanja sporova i pritužbi. Tako bilježimo da je belgijski ombudsman u 2007. g. zaprimio 3.392, a njemački ombudsman čak 17.592. Financijski je ombudsman u Velikoj Britaniji u godinu dana (sa završetkom u ožujku 2008. g.) riješio čak 99.699 pritužbi i sporova u cijelom financijskom sektoru, i to više od 90% putem neformalnog djelovanja bez potrebe donošenja odluke ombudsmana, što je dokaz da takvi instituti korektno funkcioniraju.²⁶ U Sjedinjenim Američkim Državama državne regulatorne agencije su u 2006. zaprimile 392.482 pritužbe i čak 2,547.380 raznih upita od strane potrošača osigurateljnih usluga, što potvrđuje tezu da te agencije uvelike koriste sustav rješavanja pritužbi kao alat za regulaciju industrije osiguranja.²⁷

1.2. Talijanski sustav rješavanja pritužbi i uloga nadzornog tijela

Jedna od država Europske unije koji ima detaljno razvijen sustav rješavanja pritužbi ugovaratelja osiguranja, osiguranika i drugih osoba je Italija. Odredbe koje reguliraju podnošenje i rješavanje pritužbi nalaze se u zakonu koji regulira djelatnost osiguranja²⁸ te pravilniku²⁹ nadzornog tijela osiguratelja – ISVAP-a (*Istituto pre la Vigilanza sulle Assicurazioni Private e di Interesse Collettivo*).

Pravilnik nadzornog tijela (*Guida ai reclami*) određuje osnovne pojmove i pravila postupka. U svojstvu podnositelja pritužbe može pojaviti korisnici osigurateljnih usluga (osiguranici i/ili oštećene osobe) bilo pravne ili fizičke osobe te potrošačke udruge koje imaju legitiman interes štiti potrošače. Kao jedan od mogućih razloga podnošenja pritužbe jest nepoštivanje odredbi zakonodavstva osiguranja i drugih relevantnih odredbi, kao i odredbi o daljinskom marketingu proizvoda osiguranja od strane osiguratelja i reosiguratelja, zastupnika i posrednika u osiguranju, specijaliziranih organizacija za

²¹ Opsežnije v. Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 230. - 231.

²² Hrvatski pravni sustav, odnosno postojeće ovlasti nadzorne institucije (HANFA) ne dopuštaju ustroj tijela organizacijski pridruženog HANFI koje bi rješavalo izvansudskim putem sporove iz usluga osiguranja - Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 235.

²³ Opsežnije v. *infra* 4.4.1.2.

²⁴ Riječ «ombudsman» svoje podrijetlo vuče iz primitivnog pravnog poretka germanskih plemena, a složenica je od tri riječi OM-BUDS-MAN, gdje je «om» prijedlog koji znači «za», «bud» je suma novca koja se plaća kao kazna (odnosno kompenzacija), a «man» je čovjek. Dakle, ombudsman je «čovjek za kaznu (kompenzaciju)», odnosno čovjek koji prikuplja novčane kazne (kompenzacije) od obitelji prekršitelja prava, a za račun obitelji oštećene, odnosno povrijeđene nepoštivanjem prava. Institucija ombudsmana kao zaštitnika prava građana od nezakonitog postupanja tijela državne administracije prvi je put uvedena u Švedskoj, ustavom iz 1809. godine (*justitieombudsman*), Aviani, D.: *Parlamentarni ombudsman*, Pravni fakultet, Split, 1999., prema Julijan, Martina, op. cit., str. 2.; v. i Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 228. – 229.

²⁵ U europskom financijskom sektoru još razlikujemo i arbitražne sustave, ombudsmane, odbore za pritužbe potrošača te odjele za pritužbe nadzornog tijela, prema Čulinović - Herc, Edita; Žunić Kovačević, Nataša, Izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova iz financijskih..., op. cit., str. 226. – 232.

²⁶ CEA response to the European Commission's consultation on ADR, SMC-COL-09-017, veljača 2009.

²⁷ Tennyson, Sharon L., State Regulation and Consumer Protection in the Insurance Industry (February 2008). Networks Financial Institute Policy Brief No. 2008-PB-03. Dostupno na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1106172>, str. 12.

²⁸ Codice delle Assicurazioni (d.lgs. 7 settembre 2005, n. 209)

²⁹ Regolamento ISVAP n. 24. od 19. svibnja 2009.

likvidaciju šteta te prekogranični sporovi glede financijske usluge za koju je potrebno korištenje FINNET-a kao mreže tijela koja se bave izvansudskim rješavanjem sporova. Pritužba se ne može podnijeti glede predmeta spora o kojem je već započeo sudski postupak.³⁰

Pravilnik ISVAP-a također određuje da pritužba prvo mora biti podnesena osiguratelju, odnosno reosiguratelju koji mora imati službu zaduženu za rješavanje pritužbi. Način³¹ i tijelo kojem se podnose pritužbi i ostale informacije vezane za pritužbe moraju se nalaziti na web stranicama osiguratelja, odnosno reosiguratelja, ali te im se informacije dostavljaju i prije sklapanja ugovora o osiguranju.

Ako osiguratelj, odnosno reosiguratelj ne odgovori u roku od 45 dana od primanja pritužbe ili to ne učini na zadovoljavajući način, potrošač se može javiti nadzornom tijelu ISVAP-u.³² Nepoštivanje navedenog roka dovodi do moguće administrativne sankcije koju određuje nadzorno tijelo ISVAP.³³

Potrebno je skrenuti pozornost i na činjenicu da je pravilnik ISVAP-a predvidio široku uključenost administrativnih i kontrolnih tijela osiguratelja, odnosno reosiguratelja. Naime, oni moraju pohranjivati sve pritužbe u elektroničku bazu podataka koja se konstantno ažurira podacima o rješavanju pritužbi.

Svi postupci vezani za pritužbe nadzirane su od strane unutarnje revizije osiguratelja, odnosno reosiguratelja, a najmanje kvartalno stanje podnesenih pritužbi podnosi se upravi, odnosno nadzornom odboru osiguratelja, odnosno reosiguratelja, zajedno s izvješćem unutarnje revizije o pridržavanju pravila postupka upravljanja pritužbama kako bi se moglo procijeniti ukupno stanje stvari. Nakon toga se nadzornom tijelu ISVAP-u kvartalno šalje detaljna informacija te ono na temelju toga provodi svoje nadzorne aktivnosti te izrađuje statistiku tržišta.³⁴

Nakon što podnositelj pritužbe nije zaprimio odgovor osiguratelja, odnosno s njim nije zadovoljan, te je podnio pritužbu ISVAP-u, ISVAP će u roku od 90 dana izvršiti preliminarno ispitivanje svih činjenica i okolnosti te u roku ne duljem od 120 dana od zaprimanja pritužbe dostaviti svoje očitovanje podnositelju pritužbe. Ako nadzorno tijelo ISVAP utvrdi da je došlo do kršenja pravila od strane osiguratelja, odnosno reosiguratelja, započet će postupak sankcioniranja (koji ima administrativni, odštetni i stegovni karakter) a svoju će odluku publicirati putem svog biltena i interneta.³⁵ Podnositelj pritužbe ISVAP-u o stanju svog predmeta može se raspitati i telefonskim putem.

1.2.1. Ombudsman (pravobranitelj) i rješavanje pritužbi – sustavi Njemačke, Švicarske i Slovenije

Početak sedamdesetih godina proteklog stoljeća pojam ombudsmana dovodi se na određeni način u svezu s djelokrugom rada novoutemeljenih udruga za zaštitu potrošača. Na taj se je način kroz instituciju ombudsmana nastojalo zaštititi privatne interese. Međutim, u osigurateljnoj djelatnosti institucija ombudsmana za tu djelatnost prvi se put osniva u Švicarskoj konfederaciji 1972. godine. Primjer Švicarske slijedile su i druge zemlje pa je osnivanje ovakvih institucija počelo u

³⁰ Guida ai reclami, ISVAP, Rim, 2. rujna 2008. str. 2.

³¹ Postoji čak i predložci pritužbe osiguratelju, odnosno reosiguratelju te ISVAP-u (sadržaj: ime, prezime, adresa podnositelja pritužbe, naziv osiguratelja, odnosno reosiguratelja, posrednika ili zastupnika ili spec.org.za likvidaciju šteta, kratak opis razloga pritužbe i kao prilog dokumenti koji sadrže detalje o činjenicama i okolnostima)

³² Ukoliko se pritužba odnosi na transparentnost proizvoda životnog osiguranja vezanog na udjel u investicijskom fondu pritužba se podnosi CONSOB-u (Commissione Nazionale per la Società e la Borsa), a u slučaju pritužbe na dodatno mirovinskog osiguranje ista se podnosi COVIP-u (Commissione di Vigilanza sui Fondi Pensione)

³³ Guida ai reclami, ISVAP, Rim, 2. rujna 2008. str. 3.

³⁴ loc. cit.

³⁵ loc. cit.

drugim europskim zemljama, primjerice u Finskoj, Nizozemskoj, Velikoj Britaniji i Saveznoj Republici Njemačkoj.³⁶

Njemačka je nakon niza godina rasprava svoju osigurateljnu djelatnost obogatila s institucijom ombudsmana, osnivajući ne samo jedan nego čak dva ureda ombudsmana.

Jedan je ombudsman osnovan na inicijativu Udruge njemačkih osiguratelja (GDV), a drugi na inicijativu Udruga privatnih zdravstvenih i bolesničkih osiguratelja (PKV). Oba tijela kojima se podnose pritužbe i koja djeluju na rješavanju spornih pitanja u osigurateljnoj djelatnosti, pod zajedničkim nazivom „*Schlichtungsstelle*“³⁷, sa svojom djelatnošću započinju u listopadu 2001. godine.

Uvođenjem instituta ombudsmana za područje osiguranja, osigurateljna industrija vodila se prvenstveno razmišljanjem o mogućnosti razumnog raspravljanja o spornim pitanjima s ugovornim partnerom. Daljnji važan razlog nalazi se u nastojanjima stranaka za izbjegavanje sudskih sporova koji su višestruko štetni za sve sudionike spora jer i kada budu pravomoćno okončani, oštećena osoba dobiva naknadu sa znatnim zakašnjenjem, postupci su dugotrajni, a oštećene osobe su još pri tome primorane angažirati i vlastita novčana sredstva.³⁸

Za razliku od sudskog rješavanja sporova, subjektima u korištenju osigurateljnih usluga pruža se prilika da svoje sporove putem institucije ombudsmana za područje osiguranja, kao neovisnog i neutralnog instituta, riješe na brz, jednostavan i transparentan način, bez nekih većih troškova.³⁹

Članovi udruge *Schlichtungsstelle* predstavnici su Udruge njemačkih osiguratelja (GDV) kao i predstavnici osiguravajućih društava. Udruzi se pristupa na temelju izjave o pristupanju, što u naravi znači da članovi prihvaćaju pravila postupanja u postupku koji se vodi pred ombudsmanom te da prihvaćaju odluke koje on u spornim predmetima donese. O tome da su članovi udruge, osiguratelji su dužni izvijestiti korisnike svojih usluga.⁴⁰

Prestanak članstva u Udruzi omogućen je svakom članu, i to temeljem davanja odgovarajuće izjave o istupanju iz članstva, a može prestati i na temelju isključenja. Tijela Udruge su Uprava i Skupština članova. Struktura članova »Savjetodavnog vijeća« ukazuje na to da se radi o zajedničkom tijelu udruge koje po svom sastavu daje veliku sigurnost da će u svom djelokrugu rada biti zaista nepristrano i neutralno.⁴¹ Ombudsmana imenuje Uprava na prijedlog Skupštine članova i Savjetodavnog vijeća, što se također upisuje u Registar udruge. Udruhu financiraju osiguravajuća društva prema odredbama pravilnika o financiranju. Visina davanja određuje se na temelju visine ukupnog bruto prihoda članica. Također se uplaćuju i paušalni iznosi za pojedinu vrstu posla. Tako se za donošenje odluke, odnosno preporuke uplaćuje iznos od 150,00 EUR, dok se za ostale vrste poslova koji se obave u Udruzi uplaćuje naknada u iznosu od cca 100,00 EUR po pojedinom predmetu.⁴²

Postupak pred ombudsmanom započinje podnošenjem pritužbe, koja se može podnijeti putem telefona, e-maila, faksom, poštom itd. Pritužba se najprije obrađuje u prijemnom uredu ombudsmana, a zatim, ako je potrebno, kontaktira se podnositelja pritužbe s namjerom da se stranci pomogne oko preciznijeg formuliranja pritužbe.

³⁶ Julijan, Martina, Institucija ombudsmana s posebnim osvrtom na ombudsmana u osiguranju, diplomski rad, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, rujan 2007., str. 3. i 4.

³⁷ ured za izvanusudsko, mirno rješavanje sporova

³⁸ Grgić Mladenka, Ombudsman u osiguranju – značaj i uloga, Zbornik Hrvatskog ureda za osiguranje, Zagreb, 2005. g., str. 3

³⁹ Grgić Mladenka, op. cit, str. 4

⁴⁰ loc. cit.

⁴¹ loc. cit.

⁴² Ibid., str. 4

Kad je pritužba kompletirana pristupa se preispitivanju nadležnosti ombudsmana, i to na način da se utvrđuje postojanje ugovornog odnosa između podnositelja pritužbe i osiguratelja, a nakon toga stručni tim u uredu ombudsmana preispituje je li se podnositelj pritužbe već obraćao osiguravajućem društvu i je li dobio odgovor, odnosno odluku.

Nakon toga ombudsman zajedno sa svojim pravnim stručnjacima razmatra pritužbu, ali samo prema dokumentaciji i priloženim dokazima, s obzirom na to da se ombudsman ne bavi saslušanjem stranaka i svjedoka. Ako je potrebno, od stranaka se može zatražiti dodatna dokumentacija. Nakon što okonča postupak preispitivanja dokaznog materijala, odnosno činjeničnog stanja, ombudsman donosi odluku.

Ako vrijednost spora ne prelazi 5.000,00 EUR, ombudsman donosi odluku koja je obvezujuća za osiguratelja, dok kod većih iznosa (ali najviše do 80.000,00⁴³ EUR) on ima ovlaštenje donijeti prijedlog ili preporuku ili pak neku drugu vrstu pomoći podnositelju pritužbe. Praksa pokazuje da su osiguratelji skloniji prihvatiti prijedlog ili preporuku ombudsmana nego se upuštati u daljnji postupak pred redovnim sudom i izlagati se visokim troškovima. Odluka, bez obzira na to kakva je, mora biti donesena i obrazložena u pisanoj formi, na jeziku koji je razumljiv i laiku.

Bitno je istaknuti da ombudsman neće rješavati predmete ako se podnositelj pritužbe nije pridržavao rokova koji su propisani Uredbom o postupanju. Rok za podnošenje pritužbe otvoren je osam tjedana od dana kada je osiguranik primio konačnu odluku od društva za osiguranje. Rok se iznimno i iz objektivnih razloga može i produljiti.

Ombudsman neće preuzeti u obradu pritužbu kojoj vrijednost predmeta spora prelazi iznos od 80.000,00 EUR, kao i ako se predmet spora već rješava putem suda ili je bio predmet postupanja nadzornog tijela osiguratelja (BaFin).⁴⁴

Vrlo je zanimljivo istaknuti da ombudsman ne postupa po pritužbama „trećih osoba“, što znači da obrađuje sporove koji su predmet ugovora o osiguranju. Ne može se tražiti postupanje pravobranitelja u postupcima u kojima treća osoba očekuje određenu isplatu od osiguranika ili od njegova osiguratelja (temeljem osiguranja od odgovornosti).⁴⁵

Za vrijeme trajanja postupka pred ombudsmanom ne teku rokovi zastare. Bez obzira na ishod ovog postupka podnositelju pritužbe ostaje još mogućnost pokretanja redovnog sudskog postupka.

Tablica 1. – Broj pritužbi kroz godine

	2004	2005	2006	2007	2008
Uložene pritužbe	10558	10888	18451	17592	18837
Riješene pritužbe	10299	11274	17038	16889	18801

Pritužbe se pretežito odnose na životna i rentna osiguranja, osiguranje pravne zaštite i osiguranje od posljedica nesretnog slučaja.⁴⁶

⁴³ do 8. studenoga 2007. granica je bila 50 000 EUR

⁴⁴ <http://www.versicherungsombudsmann.de>

⁴⁵ loc. cit.

⁴⁶ loc. cit.

U Švicarskoj je institut ombudsmana za poslove osiguranja osnovan od strane Švicarskog udruženja osiguratelja u 1972. Postoji više temeljnih funkcija tog instituta, a to je komunikacija s javnošću glede pritužbi, sporova i odštetnih zahtjeva vezanih za ugovore o osiguranju, pružanje smjernica i savjeta potrošačima osigurateljnih usluga, olakšavanje rješavanja odštetnih zahtjeva i sporova te pomoć pri dobivanju poštenih i razumnih rezultata.⁴⁷

Švicarski ombudsman za osiguranje smatra se neovisnim izvorom informacija i neutralnim posrednikom u sporovima. On posreduje između stranaka i pruža prijedloge rješenja sporova koji nisu obvezujući, a to posredovanje obično traje 4-6 tjedana.

Bitno je napomenuti da, za razliku od njemačkog ombudsmana, rješava i pritužbe trećih osoba. U 2009. 4210 osoba tražilo je pomoć ili savjet od ombudsmana.⁴⁸

U Sloveniji nadzor nad poštivanjem Kodeksa osiguranja i dobrih poslovnih običaja iz područja osiguranja, u odnosima između osiguravajućih društava i njihovih stranaka, provodi pravobranitelj iz područja osiguranja. Tu je instituciju osnovalo slovensko udruženje osiguratelja svojom odlukom (aktom) u 2004.⁴⁹ kojom se uređuje osnivanje, imenovanje, organizacija, način rada, nadležnost i postupak s podnescima. Pravobranitelj se definira kao neovisno i samostalno tijelo u sklopu slovenskog udruženja osiguratelja.

Pravobranitelj djeluje neovisno i samostalno. Njegov rad prati Vijeće pravobranitelja koje predlaže i njegovo razrješenje. Vijeće ima tri člana, i to: predstavnika potrošača, neovisnog stručnjaka iz područja osiguranja, financija ili gospodarskog prava te predstavnika osiguratelja, odnosno reosiguratelja.⁵⁰

Nadležnost je pravobranitelja da odlučuje o sporovima između stranaka i osiguravajućih društava do kojih je došlo zbog nepoštivanja Kodeksa osiguranja i drugih dobrih poslovnih običaja te temeljnih standarda struke. Izričito je isključena nadležnost odlučivanja o sporovima iz osiguravajućih odnosa koji s obzirom na njihovu pravnu prirodu i sadržaj pripadaju u nadležnost sudova.⁵¹

Na taj se način određena nadležnost temelji na sporazumu članova Slovenskog udruženja osiguratelja koji su osnivanjem pravobranitelja iz područja osiguranja prihvatili nadzor nad svojom djelatnošću koji je međutim ograničen na područje kršenja dobrih poslovnih običaja i temeljnih standarda struke. Iznimno je bitno naglasiti da pravobranitelj ne odlučuje o sporovima koji po svojoj pravnoj prirodi i sadržaju pripadaju u nadležnost sudova.⁵²

Postupak pred pravobraniteljem iz područja osiguranja počinje podnošenjem žalbe. Žalbu može podnijeti stranka, tj. osiguratelj, potencijalni osiguranik, odnosno drugi nositelj prava iz ugovora o osiguranju. Žalba se može podnijeti i protiv odluke osiguravajućeg društva koju je ono donijelo u internom žalbenom postupku budući da je prethodno odlučivanje u internom žalbenom postupku osiguratelja procesna pretpostavka za pokretanje postupka pred pravobraniteljem.⁵³

Pravobranitelj ne odlučuje o žalbama koje se odnose na činjenje, nečinjenje i postupke od kojih je do podnošenja žalbe proteklo više od šest mjeseci. Žalba se u pravilu podnosi u pisanom obliku te mora sadržavati zahtjev i činjenice na kojima se temelji, ali i dokaze kojima se te činjenice utvrđuju. Služba pravobranitelja šalje žalbu osiguravajućem društvu koje je u roku od 15 dana dužno na nju dati pisani

⁴⁷ http://www.ombudsman-assurance.ch/html/port_e.html

⁴⁸ loc. cit.

⁴⁹ AKT O USTANOVITVI IN DELU VARUHA PRAVIC S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA, Slovensko zavarovalno združenje, 1.07.2004.

⁵⁰ Ibid., čl. 7.

⁵¹ Julijan, Martina, Institucija ombudsmana..., op. cit., str. 18.

⁵² AKT O USTANOVITVI IN DELU VARUHA PRAVIC S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA..., op. cit., čl. 9. 2.

⁵³ loc. cit.

odgovor. Odgovor se uručuje stranci, čime je zajamčena kontradiktornost postupka pred pravobraniteljem iz područja osiguranja.⁵⁴

Pravobranitelj obično ne izvodi dokaze na usmenoj raspravi, ali može raspisati usmenu raspravu ako ocijeni da je nužna za donošenje odluke. Pravobranitelj je dužan žalbe rješavati brzo i u svakoj fazi postupka istraživati i utvrđivati činjenice i dokaze koji su bitni za donošenje odluke. U bilo kojem trenutku može zatražiti dodatno stajalište ili dokumentaciju od stranke ili osiguravajućeg društva ako ocijeni da je to nužno za razjašnjavanje činjeničnog stanja.

Nakon završene obrade donosi odluku u pisanom obliku koja obuhvaća obrazloženje, a u slučaju kršenja i preporuku osiguravajućem društvu na koji način treba ukloniti kršenje.

Osiguratelj je dužan o provedbi odluke obavijestiti pravobranitelja iz područja osiguranja. Protiv odluke pravobranitelja ne postoji mogućnost žalbe. Postupak pred pravobraniteljem za stranku je besplatan, ona pokriva samo troškove zastupanja ako ju u postupku zastupa ovlaštena osoba.

Na postupak odlučivanja pred pravobraniteljem smisleno primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku.⁵⁵

2. Rješavanje pritužbi osiguranika, odnosno oštećenih osoba – obveza Hrvatskog ureda za osiguranje

Pored propisane obveze osigurateljima na uspostavu postupka rješavanja pritužbi, takva zadaća određena je i Hrvatskom uredu za osiguranje⁵⁶, a putem Zakona o osiguranju (čl. 272. st. 1.) uvršten je posao *rješavanja pritužbi osiguranika, odnosno oštećenih osoba*⁵⁷ s time da je Hrvatskom uredu ostavljeno pravo propisivanja načina obavljanja tog posla (čl. 272. st. 2. ZOS-a). Hrvatski ured za osiguranje je 2005. g. usvojio akt⁵⁸ kojim su stvoreni preduvjeti za obavljanje tih poslova, i to na način da je osnovao Pravobraniteljstvo na području osiguranja koje je počelo djelovati 8. siječnja 2007. godine.

⁵⁴ Julijan, Martina, Institucija ombudsmana..., op. cit., str. 19.

⁵⁵ AKT O USTANOVITVI IN DELU VARUHA PRAVIC S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA, Slovensko zavarovalno združenje, 1.07.2004.

⁵⁶ Hrvatski ured za osiguranje je pravna osoba koja u pravnom prometu s trećim osobama predstavlja udruženje društava za osiguranje sa sjedištem u Republici Hrvatskoj. Hrvatski ured za osiguranje obavlja za svoje članove poslove utvrđene Zakonom o osiguranju, Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu te drugim propisima: poslove nacionalnog ureda zelene karte osiguranja i druge poslove utvrđene međunarodnim sporazumima o osiguranju vlasnika vozila od odgovornosti za štete nanosene trećim osobama, poslove predstavljanja i zastupanja interesa društava za osiguranje u međunarodnim institucijama, poslove vođenja Garancijskog fonda, poslove statistike osiguranja, poslove rješavanja pritužbi osiguranika, odnosno oštećenih osoba, poslove izvansudskog rješavanja sporova između osiguranika, odnosno ugovaratelja osiguranja, odnosno potrošača i društava za osiguranje, odnosno ponuditelja usluga osiguranja.

⁵⁷ Niti ova formulacija ne zadovoljava u cijelosti budući da se ne spominju i druge osobe koje bi mogle imati pritužbu vezane na ugovor o osiguranju kao što su ugovaratelj osiguranja i osiguranik – taj zakonodavni propust je saniran samom Odlukom o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja budući da ona koristi pojam „stranka“ koji obuhvaća sljedeće osobe - osiguratelj, mogući osiguranik, odnosno drugi nositelj prava iz ugovora o osiguranju, te oštećenik (čl. 2.)

⁵⁸ na temelju članka 6. Statuta Hrvatskog ureda za osiguranje, Upravni odbor na svojoj 120. sjednici održanoj 23. svibnja 2005. donio je Odluku o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja

2.1.1. Pravobraniteljstvo za područje osiguranja pri Hrvatskom uredu za osiguranje

2.1.2. Ustrojstvo i rad pravobraniteljstva

Pravobraniteljstvo je osnovano u okviru Hrvatskog ureda za osiguranje kao neovisno i samostalno tijelo za rješavanje sporova između stranaka i društava za osiguranje.⁵⁹

Rad pravobraniteljstva se financira doprinosima koje, sukladno odredbama Statuta Hrvatskog ureda za osiguranje, uplaćuju društva za osiguranje i reosiguranje za financiranje djelatnosti Hrvatskog ureda za osiguranje. Na taj način tehničke i materijalne uvjete za rad pravobraniteljstva osigurava Hrvatski ured za osiguranje. Društva za osiguranje i reosiguranje, koja nisu članovi HUO-a, potpisom pristupne izjave prihvaćaju Odluku o osnivanju i radu pravobraniteljstva te se obvezuju da će redovito plaćati doprinose za rad pravobraniteljstva. Pravobranitelja imenuje Upravni odbor Hrvatskog ureda za osiguranje na razdoblje od pet godina uz mogućnost ponovnog imenovanja.⁶⁰

Prema Odluci o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja (čl. 6. st. 3. i st. 4.), Upravni odbor Hrvatskog ureda za osiguranje može prijevremeno razriješiti pravobranitelja samo u slučaju ako očigledno i grubo krši svoje obveze ili ako to sam zatraži ili po prijedlogu Vijeća pravobraniteljstva. Postupak imenovanja novog pravobranitelja treba započeti najkasnije šest mjeseci prije isteka mandata prijašnjeg pravobranitelja.

Predmetnom odlukom je određeno i postojanje Vijeća pravobraniteljstva (čl. 7.) koje prati rad pravobranitelja, prihvaća izvješće o radu pravobranitelja te Upravnom odboru Hrvatskog ureda za osiguranje može predložiti razrješenje pravobranitelja. Vijeće pravobraniteljstva sastoji se od tri člana od kojih je jedan predstavnik potrošača, drugi je neovisni stručnjak u području osiguranja, financija ili gospodarskog prava, a treći je predstavnik društava za osiguranje, odnosno reosiguranje.

Predstavnika potrošača imenuje i razrješuje Hrvatska udruga potrošača, neovisnog stručnjaka u području osiguranja, financija ili gospodarskog prava Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, a predstavnika društava za osiguranje, odnosno reosiguranje Upravni odbor Hrvatskog ureda za osiguranje.⁶¹ Član Vijeća pravobraniteljstva imenuje se na razdoblje od pet godina uz mogućnost ponovnog izbora, a može biti razriješen samo u slučaju ako očigledno i grubo krši svoje obveze ili ako to sam zatraži.⁶²

Vijeće pravobraniteljstva dužno je proučiti i ocijeniti izvješće i rad pravobranitelja. Na temelju utvrđenih saznanja o radu pravobranitelja može iznijeti mišljenje i predložiti eventualno poduzimanje mjera.⁶³

Nadležnost pravobranitelja propisana je naprijed navedenom Odlukom (čl. 9.) prema kojoj pravobranitelj odlučuje o nesuglasjima nastalim između stranaka i društava za osiguranje do kojih je došlo zbog nepoštivanja Kodeksa osiguravateljne i reosiguravateljne etike (Kodeks) i drugih dobrih poslovnih običaja te temeljnih standarda struke osiguranja.

U biti pravobranitelj odlučuje „da li je postupak društva za osiguranje u određenom slučaju bio u suprotnosti s osnovnim načelima Kodeksa koji je usvojen s ciljem promicanja etičkog postupanja u skladu s dobrim poslovnim običajima i poslovnim moralom, jačanja profesionalnog odnosa prema strankama te uzajamnog povjerenja i podizanja opće razine poslovanja i kolegijalne suradnje,

⁵⁹ Čl. 3. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005. (v. opsežnije www.huo.hr)

⁶⁰ Čl. 21. i čl. 6. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶¹ Čl. 7. st. 2. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶² Čl. 7. st. 3. i st. 4.. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶³ Čl. 8. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

*obvezatno poštujući ekonomska načela i strukovna osiguravateljno-reosiguravateljna i aktuarska pravila.*⁶⁴

Opseg nadzora koji je povjeren pravobranitelju ograničen je na područje kršenja dobrih poslovnih običaja i temeljnih standarda struke. Pravobranitelj odlučuje u izvansudskom postupku o nesuglasjima nastalim između stranaka i društava za osiguranje do kojih je došlo zbog nepoštivanja Kodeksa osiguranja i drugih dobrih poslovnih običaja te temeljnih standarda struke osiguranja⁶⁵.

Pravobranitelj ne razmatra žalbe koje se odnose na činjenice, postupke i nečinjenje od kojih je do podnošenja žalba proteklo više od šest mjeseci. Stranka može podnijeti žalbu protiv odluke društva za osiguranje koju je društvo donijelo u internom žalbenom postupku. Žalba mora sadržavati sve podatke o podnositelju žalbe te mora biti potpisana. Anonimne žalbe pravobranitelj ne razmatra. Žalba se podnosi u pisanom obliku te mora sadržavati zahtjev i činjenice na kojima se temelji te dokaze kojima se te činjenice utvrđuju.⁶⁶

Ako stranka nije podnijela razumljivu i jasnu žalbu, služba pravobraniteljstva joj pomaže žalbu dopuniti na odgovarajući način. Radi razjašnjenja činjenica, pravobranitelj može zatražiti izjašnjenje društva za osiguranje protiv kojeg je žalba podnesena. Ako žalbu nije moguće dopuniti na naprijed naveden način, pravobranitelj stranci određuje primjeren rok kako bi to učinila sama te ju upozorava da žalbu neće uzeti u razmatranje ako ne postupi sukladno njegovom zahtjevu.⁶⁷

Sukladno Odluci o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja (čl. 11.) prethodno odlučivanje u internom žalbenom postupku društva za osiguranje predstavlja procesnu pretpostavku za pokretanje postupka pred pravobraniteljem. Podnesenu žalbu pravobranitelj dostavlja društvu za osiguranje s pozivom na podnošenje odgovora.⁶⁸

Društvo za osiguranje dužno je na žalbu dati pisani odgovor u roku od 15 dana. Na utemeljeni zahtjev društva za osiguranje navedeni se rok može produljiti za daljnjih 15 dana. O utemeljenosti zahtjeva odlučuje pravobranitelj. Odgovor društva za osiguranje dostavlja se stranci. Pravobranitelj je dužan žalbe razmatrati brzo te u svakoj fazi postupka istraživati i utvrđivati činjenice i dokaze bitne za donošenje odluke.⁶⁹ Postupak pred pravobraniteljem je besplatan. Stranka i društvo za osiguranje sami snose svaki svoje troškove, uključujući troškove svojih punomoćnika i zastupnika.

Pravobranitelj može, ako ocijeni da je to nužno radi razjašnjavanja činjeničnog stanja, u bilo kojem trenutku zatražiti dodatno mišljenje ili dokumentaciju od stranke ili društva za osiguranje. Ako Odlukom o osnivanju i radu pravobraniteljstva nije drukčije određeno, na postupak odlučivanja pred pravobraniteljem odgovarajuće se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku. Pravobranitelj u pravilu ne izvodi dokaze na usmenoj raspravi. No on može sazvati usmenu raspravu ako ocijeni da bi to bilo svrsishodno i neophodno za donošenje odluke. Ročište određuje pravobranitelj, i to na način da stranka i društvo za osiguranje imaju dovoljno vremena za pripremu, no najmanje osam dana od dana primitka poziva. Stranka i društvo za osiguranje mogu na vlastitu ili na inicijativu pravobranitelja sklopiti nagodbu te se u tom slučaju spor završava potpisom nagodbe.⁷⁰

Ako pak do nagodbe nije došlo, nakon završene rasprave pravobranitelj o sporu između stranke i društva za osiguranje donosi pisanu odluku (odluka pravobranitelja) uz obrazloženje kojim u slučaju utvrđenog kršenja postupanja iz Odluke o tome obavješćuje društvo za osiguranje – uz preporuku da

⁶⁴ Julijan, Martina, op. cit., str. 34.

⁶⁵ Ibid., str. 35.

⁶⁶ Čl. 10. i 11. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶⁷ Čl. 11. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶⁸ Čl. 12. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁶⁹ Čl. 13. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

⁷⁰ Čl. 13. i 15. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005.

utvrđeno kršenje ukloni. Društvo za osiguranje dužno je o izvršenju preporuke obavijestiti pravobranitelja.

Ako društvo za osiguranje ne postupi sukladno preporuci pravobranitelja, pravobranitelj će o tome obavijestiti Hrvatsku agenciju za nadzor financijskih usluga.⁷¹ Uspoređujući pravo, odnosno obvezu pravobranitelja da obavijesti HANFA-u u slučaju nepostupanja osiguratelja sukladno njegovoj odluci, potrebno je ustvrditi da je to gotovo jedina razlika⁷² u odnosu na odluku⁷³ slovenskog udruženja osiguratelja kojom su određene ovlasti i djelokrug rada slovenskog pravobranitelja budući da on to pravo, odnosno obvezu nema.

Iz te odredbe hrvatske Odluke moglo bi se zaključiti da je odluka pravobranitelja obvezatna te da osiguratelj po njoj mora postupiti, što je ipak dvojbeno. Naime, sam čl. 16. st. 1. i 2. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005. odluku pravobranitelja u konkretnom slučaju naziva „preporukom“ pa sukladno samom nazivu ona ne bi trebala i mogla biti obvezujuća. Ispravnije tumačenje svrhe same odredbe o pravu, odnosno obveze pravobranitelja da obavijesti HANFA-u, kao nadzorno tijelo osiguratelja, o nepostupanju po odluci (preporuci) pravobranitelja jest postizanje punog saznanja HANFA-e o praktičnoj primjeni svih zakona koji se odnose na tržište osigurateljskih usluga i zaštitu potrošača te eventualno stvaranja temelja za djelovanje u okviru ovlasti (propisivanje bolje zaštita osiguranika).⁷⁴

Izvođenje tumačenja da se radi o obvezatnoj odluci pravobranitelja dvojbeno je i iz razloga što Odlukom o osnivanju i radu pravobraniteljstva nije određeno postoji li protiv odluke pravobranitelja pravni lijek.⁷⁵

Bitno je naglasiti da je dosadašnja praksa pravobraniteljstva za područje osiguranja upravo bila usmjerena u pravcu neodlučivanja o imovinsko-pravnim pitanjima, odnosno pitanjima koja su predmetom sudskog postupka te fokusirana na pitanja koja se odnose na postupanje osiguratelja u smislu poštivanja Kodeksa poslovne osigurateljne i reosigurateljne etike, odnosno pravila struke, što je korak u dobrom pravcu.

Iako je dosadašnje postupanje i praksa pravobraniteljstva za područje osiguranja usmjerena u dobrom pravcu kojim se izbjegava pitanje sukoba nadležnosti i djelokruga rada, izvršene su odgovarajuće izmjene u Odluci o osnivanju i radu pravobraniteljstva kako bi to bilo nedvojbeno, a u tom su smislu odredbe odluke kojom se regulira rad pravobranitelja u Sloveniji dobar uzor.⁷⁶

Upravni odbor na 184. sjednici održanoj 21. travnja 2011.g. donio je Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja kojom se izričito određuje da pravobranitelj nije ovlašten za odlučivanje ukoliko između stranaka i društava za osiguranje već teče parnica pred nadležnim sudom.

⁷¹ Odredba članka 16. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005. govori o obavještanju Direkcije za nadzor društava za osiguranje koja je stupanjem na snagu Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga (čl. 27., 1. siječnja 2006.) prestala postojati, a Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga je započela s radom

⁷² Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja od 23. svibnja 2005. je gotovo istovjetna odluci slovenskog udruženja osiguratelja (SZZ)

⁷³ AKT O USTANOVITVI IN DELU VARUHA PRAVIC S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA, Slovensko zavarovalno združenje, 1.07.2004.

⁷⁴ Čl. 267. St. 2. ZOS-a, opsežnije v. *infra* 4.5.

⁷⁵ Iako pojedine odluke pravobranitelja sadrže uputu o pravnom lijeku u kojem se navodi da protiv odluke nije dopuštena žalba

⁷⁶ Čl. 9. st. 2. O USTANOVITVI IN DELU VARUHA PRAVIC S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA, Slovensko zavarovalno združenje, 1.07.2004.: *“Varuh ne obravnava sporov iz zavarovalnih razmerij, ki bi glede na svojpravni značaj in vsebino sodili v pristožnost odločanja sodišča.”* – nema postupanja u sporovima koji bi po svom pravnom značaju i sadržaju spadali u nadležnost sudova

U 2009. godini osiguranici pojedinih osiguratelja, oštećene osobe, te druge osobe s pravnim interesom, nezadovoljni postupanjima osiguratelja u konkretnim predmetima, pravobranitelju su uputili 114 žalbi – gotovo 62% više nego u 2008. g. (70), te 138% više nego u 2007. g.⁷⁷

Razlog tako velikog povećanja broja podnesenih žalbi u odnosu na prethodnu 2008. g., a posebice na 2007. g. zasigurno je činjenica da se je učestalim pojavljivanjem u medijima, sudjelovanjima na stručnim skupovima, pružanjem informacija o svom radu na web stranicama Hrvatskog ureda za osiguranje i sl. pravobraniteljstvo u proteklom razdoblju afirmiralo kao institucija koja štiti interese potrošača na području djelatnosti osiguranja te su građani sve više upoznati s postojanjem i djelovanjem ove institucije.

Od 114 žalbi podnesenih pravobranitelju u 2009. g. njih 102 su obrađene i riješene (89%), a 12 žalbi je ostalo neriješeno (obrada i rješavanje ovih žalbi je u tijeku).

Od naprijed navedenih obrađenih i riješenih žalbi (102) u 24 žalbe (23%) donesena je posebna Odluka kojom je pravobranitelj utvrdio da je osiguratelj u svom poslovanju postupio protivno odredbama Kodeksa te protivno dobrim poslovnim običajima i temeljnim standardima struke osiguranja.⁷⁸

Tablica 2. – Broj žalbi kroz godine

Godina	Broj podnesenih žalbi	Broj riješenih žalbi	%
2007	44	40	91
2008	70	62	88
2009	114	102	89

U preostalih 78 podnesenih žalbi (76%) je utvrđeno:⁷⁹

- ili da se žalbe odnose na imovinsko-pravne sporove između društava za osiguranje i njihovih osiguranika, odnosno građana koji sporovi prema stavu pravobranitelja nisu u njegovoj nadležnosti,⁸⁰
- ili da su žalbe povučene, postupak je obustavljen (jer su strane predmet riješile u izravnom kontaktu, posebice nakon primitka žalbe koju pravobranitelj upućuje društvu za osiguranje radi očitovanja) i sl.
- ili da nije bilo kršenja odredbi Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike.

Također je u nekim slučajevima pravobranitelj utvrdio da neke žalbe nisu niti bile podnesene s ciljem utvrđivanja eventualnog kršenja Kodeksa osiguranja, nego su zapravo bile zamolbe za pravno mišljenje ili stajalište pravobranitelja o nekom pravnom pitanju, posredovanje u rješavanju odštetnog zahtjeva i sl. Žalbe stranaka su se u 68% slučajeva odnosile na kršenje Kodeksa osiguranja od automobilske odgovornosti (78 žalbi), u 7% slučajeva u osiguranju automobilskog kaska (8 žalbi), u 6% slučajeva u životnim osiguranjima (7 žalbi), u 7% slučajeva u osiguranju od posljedica nesretnog slučaja (8 žalbi), a preostale žalbe (12%) odnosile su se na druge vrste osiguranja – na putno osiguranje, zdravstveno, opću odgovornost te imovinsko osiguranje.⁸¹

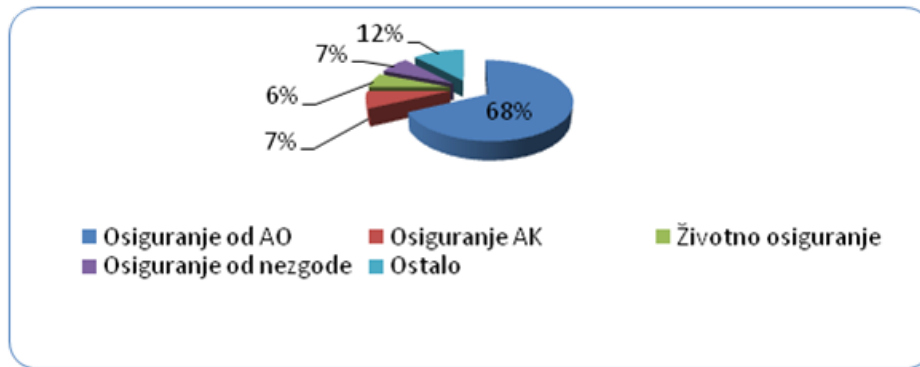
⁷⁷ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010.

⁷⁸ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 1.

⁷⁹ ibid., str. 2.

⁸⁰ Kao što je ranije navedeno ne radi se o stavu koji je utemeljen na Odluci o osnivanju i radu pravobraniteljstva na području osiguranja već o praksi i postupanju pravobranitelja

⁸¹ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 3.

Slika 1. - Struktura žalbi po vrstama osiguranja

Stav je pravobraniteljstva na području osiguranja da, iako postoje vrlo ozbiljne primjedbe na postupanje pojedinih društava za osiguranje, takvih je postupaka relativno malo, posebice u odnosu na velik broj odštetnih zahtjeva⁸² koje društva za osiguranje obrađuju i rješavaju te u odnosu na velik broj zaključenih ugovora o osiguranju koji su također mogli rezultirati nezadovoljstvom stranaka. Pravobraniteljstvo za područje osiguranja smatra da je stanje glede zaštite potrošača (u našem slučaju osiguranika, odnosno oštećenih osoba) u djelatnosti osiguranja u Republici Hrvatskoj u 2009. g. bilo „relativno zadovoljavajuće.“⁸³

Pravobraniteljstvo na području osiguranja nadalje smatra da će u narednom razdoblju *“biti potrebno stupanj ove zaštite podići na još višu razinu te će s tim u svezi pravobranitelj nastaviti poduzimati mjere u svim slučajevima kršenja odredba Kodeksa osiguranja.”*⁸⁴

Razmatrajući sustav rješavanja pritužbi stranaka koji je uspostavljen u Hrvatskom uredu za osiguranje kroz pravobraniteljstvo za područje osiguranja može se ustvrditi da on predstavlja važan iskorak prema zaštiti potrošača osigurateljnih usluga kakav nije uspostavljen za pojedine druge segmente financijskog sektora.

Glede ovlasti pravobraniteljstva za područje osiguranja postoje određeni prijedlozi da *„pravobraniteljstvo dobije ovlaštenje donositi imovinsko pravne odluke u malim i jednostavnijim slučajevima, te uspostaviti odbor za reviziju koji se sastoji od viših umirovljenih pravnih stručnjaka s prethodnim iskustvom u rješavanju složenih slučajeva osiguranja potrošača za rješavanje takvih slučajeva“*⁸⁵. Čak se iznosi i stav da bi bilo najbolje kad osiguratelji *„ne bi imali pravo poduzimati daljnje pravne radnje nakon odluke pravobraniteljstva, iako bi takav korak mogao doći i kasnije kad jednom sistem bude testiran.“*⁸⁶

Treba li omogućiti obvezujuće odlučivanje za sporove male vrijednosti po uzoru na Njemačku, ostaje otvoreno pitanje. Bojazan da bi se na taj način institut pravobranitelja zloupotrebliavao zasigurno su opravdane te je o navedenom potrebno razmišljati tek nakon što sustavi alternativnih rješavanja sporova budu šire prihvaćeni u hrvatskoj javnosti.

⁸² U 2008. je hrvatskim osigurateljima u životnim i neživotnim osiguranjima prijavljeno 674.240 šteta, a ukupno ih je riješeno 668.079 – Tržište osiguranja u RH, Hrvatski ured za osiguranje, 2009.

⁸³ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 7.

⁸⁴ Ibid., str. 8.

⁸⁵ Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenost izdan od strane Svjetske banke Svezak II, Glavni nalazi i preporuke, veljača 2010., Svjetska banka, Sektor za razvoj privatnog i financijskog sektora Područje Europe i Središnje Azije, Washington DC, str. 93

⁸⁶ Loc. cit.

2.1.3. Primjeri kršenja Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike prema pravobraniteljstvu za područje osiguranja

Postupanja osiguratelja za koja je pravobranitelj utvrdio da su protivna Kodeksu osiguranja te dobrim poslovnim običajima i temeljnim standardima struke u najvećem su se broju slučajeva u 2009. g. odnosila na više pitanja aktualne primjene zakona iz područja osiguranja i aktualne osigurateljne prakse.⁸⁷

Tako kao jednu od važnijih primjera kršenja Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike pravobraniteljstvo za područje osiguranje navodi „neobrazlaganje svoje odluke o otklonu odštetnog zahtjeva“, gdje se navodi opis slučaja i stav pravobraniteljstva o sadržaju takve odluke osiguratelja te o obveznom načinu postupanja osiguratelja.⁸⁸

Glede navedenog primjera i stava pravobraniteljstva potrebno je napomenuti da su se takvi problemi pojavili ponajviše nakon stupanja na snagu Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (1. 1. 2006.), odnosno poglavito njegovog članka 12.⁸⁹ koji govori o obvezi osiguratelja na upućivanje obrazložene ponude za naknadu štete, odnosno utemeljenog odgovora, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni, i to poglavito zbog određenih pitanja glede ispravnog tumačenja pojma „obrazložene ponude“, odnosno „utemeljenog odgovora“. Predmetna odluka pravobraniteljstva utemeljena na odredbama Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike, nakon koje je uslijedila i okružnica pravobranitelja,⁹⁰ doprinos je punom razjašnjavanju tih pojmova te je sukladna tumačenjima HANFA-e.⁹¹

⁸⁷ Ibid., str. 3. – 6.

⁸⁸ „U svojem dopisu o otklonu odštetnog zahtjeva društva za osiguranje dužna su detaljno obrazložiti svoje stajalište te stranku upoznati s razlozima svoje odluke. Ova obveza proizlazi iz čl. 3.2. Kodeksa osiguranja kojim je propisano da je društvo za osiguranje dužno "poduzimati mjere kako bi stranke što jednostavnije i što žurnije ostvarile svoja prava te da se svi nesporazumi i prijepori, kada je to moguće, rješavaju mirnim putem " te iz čl. 3.3. Kodeksa osiguranja prema kojem su društva za osiguranje po pritužbama stranaka dužna postupati "pozorno i žurno te pritom poštovati prava i prohibicije stranke". Nije naime dovoljno da Društvo za osiguranje u svom dopisu o otklonu odštetnog zahtjeva navede da „temeljem prikupljene dokumentacije ne može utvrditi odgovornost svojeg osiguranika“. Takva se obavijest ne može smatrati „stručnim, učinkovitim i pravičnim postupanjem“ u smislu čl. 3.2. Kodeksa osiguranja. Društvo za osiguranje nema pravo arbitrarno, kao «moćnija» strana, odlučivati o tome da li će nekom odštetnom zahtjevu udovoljiti ili ne, već mora postupiti u skladu s svojim obvezama koje proizlaze iz postojećih zakonskih propisa. To znači da obveza plaćanja odštete nije stvar proizvoljne odluke društva za osiguranje. Ako je odštetni zahtjev utemeljen društvo za osiguranje mora ispuniti svoju obvezu. Ako društvo za osiguranje smatra da je odštetni zahtjev djelomično utemeljen ili da je neutemeljen, mora to stranci objasniti te joj na taj način omogućiti da zahtjev dodatno potkrijepi ili da se uvjeri da je stajalište društva za osiguranje ispravno, odnosno da pokrene sudski postupak. Stranka ima pravo znati zbog kojih razloga njenom zahtjevu nije ili je samo djelomično udovoljeno. Obrazloženje svojeg stajališta temeljna je obveza društva za osiguranje u postupku obrade i rješavanja odštetnih zahtjeva.“

⁸⁹ „Postupak i rokovi za rješavanje odštetnih zahtjeva te pravo oštećene osobe na podnošenje tužbe

(1) Odgovorni osiguratelj dužan je u slučaju neimovinske štete najkasnije u roku od 30 dana, a u slučaju imovinske štete najkasnije u roku od 14 dana od dana podnošenja odštetnog zahtjeva oštećenoj osobi dostaviti:

– obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, odnosno

– utemeljeni odgovor, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni.

(2) Ako odgovorni osiguratelj u roku iz stavka 1. ovoga članka oštećenoj osobi ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, odnosno utemeljeni odgovor, oštećena osoba može protiv njega podnijeti tužbu. Tužba podnesena protiv odgovornog osiguratelja ili odgovorne osobe prije proteka roka iz stavka 1. ovoga članka smatrat će se preuranjenom.

(3) U slučaju nemogućnosti utvrđenja visine konačnog iznosa štete, odgovorni osiguratelj je oštećenoj osobi dužan isplatiti iznos nespornog iznosa naknade štete kao predujam u roku propisanom stavkom 1. ovoga članka.

(4) U slučaju neizvršenja obveze isplate naknade štete u roku iz stavka 1. ovoga članka, oštećena osoba uz dužni iznos naknade štete, ima pravo i na isplatu iznosa kamate i to od dana podnošenja odštetnog zahtjeva.

(5) U slučaju neimovinske štete u postupku pred odgovornim osigurateljem oštećena osoba ima pravo priložiti nalaz i mišljenje neovisnog vještaka kojeg je osobno izabrala“

⁹⁰ okružnica pravobranitelja 60/2009 „...Utemeljeni odgovor u povodu podnesenog odštetnog zahtjeva društvo je dužno dostaviti u slučaju kada su odgovornost za štetu ili visina štete sporni ne smije biti šablonski te mora sadržavati precizno

U smislu ranijeg stava pravobraniteljstva za područje osiguranja i navedenog tumačenja HANFA-e potrebno je istaknuti i mišljenje o „neisplati neprijepornog dijela odštete“: „Takvo (ne)postupanje je u suprotnosti s čl. 3.2. te 6.3. Kodeksa osiguranja i čl. 12. st. 3. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu o čemu smo sva društva za osiguranje obavijestili posebnom okružnicom (OKR 74/09).“ Tako se i zakonom određeno pravo na bezuvjetnu isplatu neprijepornog dijela ojačava i stavom pravobraniteljstva koje je djelovalo *inter partes* u konkretnom slučaju, ali i postalo predmetom okružnice upućene osigurateljima.⁹²

Pravobraniteljstvo za područje osiguranja zauzelo je i stav da je „nepoduzimanje određenih mjera i odugovlačenje postupka u suprotnosti s odredbom članka 3.3. te 6.3. Kodeksa osiguranja“⁹³, odnosno da je „neodgovaranje na dopise, izbjegavanje telefonskih poziva te neodgovaranje na iste – krajnje je uvredljivo ponašanje te predstavlja izraz nepoštivanja i omalovažavanja osobe kojoj je takvo ponašanje upućeno“ kao i da je „kulturno i pristojno ponašanje u odnosima i komunikaciji s osiguranicima te oštećenim osobama zasigurno je temeljna obveza društva za osiguranje u postupku obrade i rješavanja odštetnih zahtjeva“ što je također sukladno tumačenjima čl. 12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu od strane HANFA-e.⁹⁴

I pravobranitelj za područje osiguranja uređivao je u predmetima gdje je utvrdio da „neobavješćivanje stranke o mogućnosti ulaganja žalbe“ predstavlja kršenja Kodeksa poslovne osigurateljne i reosigurateljne etike⁹⁵ pa je tako naglasio sljedeće: „U svojoj obavijesti o načinu na koji je odštetni zahtjev riješen, npr. o ponudi nagodbe, o otklonu odštetnog zahtjeva ili dijela

obrazloženje zbog čega odštetni zahtjev (još) nije riješen.“, Bilten Hrvatskog ureda za osiguranje – godišnjak 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010.

⁹¹ Stav HANFE izrečen na Savjetovanju o osiguranju, održano 29. 04. 2010. <http://www.hanfa.hr/uploads/3-webOS-29-04-2010.pdf>: Primjena članka 12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu: „Osiguratelj je dužan, nakon što primi odštetni zahtjev, odmah pristupiti utvrđivanju sadržaja odštetnog zahtjeva i svoje odgovornosti. Kada osiguratelj utvrdi da je odgovoran naknaditi štetu, dužan je u što kraćem roku, vodeći računa o rokovima iz članka 12. ZOOP-a poduzeti sve što je potrebno radi utvrđenja visine štete, odnosno naknade štete koju je dužan isplatiti

· Sukladno odredbi članka 12. stavak 1. ZOOP-a, odgovorni osiguratelj dužan je u slučaju neimovinske štete najkasnije u roku od 30 dana, a u slučaju imovinske štete najkasnije u roku od 14 dana od dana podnošenja odštetnog zahtjeva oštećenoj osobi dostaviti:

- obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, odnosno

- utemeljeni odgovor, ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni.

Obrazložena ponuda mora sadržavati: dan primitka odštetnog zahtjeva i sadržaj pripadajuće dokumentacije, izjavu osiguratelja da je utvrdio svoju obvezu za naknadu štete, iznos utvrđene visine štete, sa obrazloženjem na koji način i na temelju koje dokumentacije je taj iznos utvrđen, izjavu o isplati utvrđenog iznosa naknade štete na račun oštećenog, uputu o izvansudskom rješavanju sporova. Kada osiguratelj utvrdi da je sporna njegova odgovornost za naknadu štete, utemeljen odgovor mora sadržavati: dan primitka odštetnog zahtjeva i sadržaj pripadajuće dokumentacije, izjavu osiguratelja kojom otklanja svoju odgovornost za naknadu štete ili da je ne može utvrditi, obrazloženje, sa navedenim odlučnim činjenicama, odnosno razlozima zbog kojih osiguratelj otklanja svoju odgovornost za naknadu štete ili je ne može utvrditi, uputu o izvansudskom rješavanju sporova.

Kada osiguratelj utvrdi da je odgovoran za naknadu štete, ali je sporna visina štete, utemeljen odgovor mora sadržavati: dan primitka odštetnog zahtjeva i sadržaj pripadajuće dokumentacije, - izjavu osiguratelja da je sporna visina štete, obrazloženje sa navedenim odlučnim činjenicama, odnosno razlozima zbog kojih osiguratelj smatra da je visina štete u određenom iznosu sporna, odnosno da je osnovana u samo određenom iznosu, izjavu o isplati nespornog iznosa naknade štete na račun oštećenog, uputu o izvansudskom rješavanju sporova. Rokovi za postupanje po primljenom odštetnom zahtjevu, propisani člankom 12. ZOOP-a počinju teći prvi sljedeći dan poslije dana primitka odštetnog zahtjeva, a ne od dana kada je osiguratelj primio u cijelosti dokumentiran odštetni zahtjev, stoga obvezu po članku 12. ZOOP-a osiguratelj ne može niti odgoditi (npr. do završetka prekršajnog ili kaznenog postupka i sl.), nego je dužan u propisanom roku donijeti odluku o odštetnom zahtjevu i o toj odluci (u formi obrazložene ponude, odnosno utemeljenog odgovora) pisano obavijestiti oštećenu osobu.“

⁹² Sukladno čl. 18. st. 5. Odluke o osnivanju i radu pravobraniteljstva

⁹³ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 4.

⁹⁴ Stav HANFE izrečen na Savjetovanju o osiguranju, održano 29. 04. 2010. <http://www.hanfa.hr/uploads/3-webOS-29-04-2010.pdf>: Primjena članka 12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu: „Osiguratelj je dužan, nakon što primi odštetni zahtjev, odmah pristupiti utvrđivanju sadržaja odštetnog zahtjeva i svoje odgovornosti.“

⁹⁵ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 4.

odštetnog zahtjeva zbog podijeljene odgovornosti i sl., društva za osiguranje su dužna stranku poučiti o mogućnosti ulaganja žalbe te nastavka rješavanja njezinog odštetnog zahtjeva u okviru postojećeg mehanizma Internog žalbenog postupka (čl. 3.3. Kodeksa osiguranja) ili stranku može uputiti na mogućnost rješavanja prijepora mirenjem (čl. 3.2. Kodeksa osiguranja). Neobavješćivanje stranke u tom smislu ne predstavlja samo kršenje formalnosti, jer stranka mora biti upoznata s svojim pravima u postupku. Interni žalbeni postupak je upravo stoga i propisan (čl. 273. st. 3. Zakona o osiguranju)⁹⁶ da zaštiti interese stranaka te bi ovaj postupak uvelike izgubio na značaju, ako o njemu stranke ne bi bile obaviještene istovremeno s odlukom o otklonu odštetnog zahtjeva.“

Pravobraniteljstvo za područje osiguranja obradilo je i druga kršenja Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike koji se odnose na obradu i likvidaciju odštetnih zahtjeva pa je tako odredio da se postupci „zlouporabe izjave o namirenju“⁹⁷, „zlouporabe instituta zaštite potraživanja“,⁹⁸ kao i „neosnovano odugovlačenja sa štetama strane odgovornosti“⁹⁹, „odbijanje davanja izračuna otkupne vrijednosti police osiguranja života“¹⁰⁰ i „štetanje stranaka zbog navodno krivotvorene police osiguranja“¹⁰¹ od AO“¹⁰² smatraju kršenjem predmetnog Kodeksa, poglavito u dijelovima koji se odnose na osiguravanje ravnopravnosti stranaka te primjenu načela postupanja kod obrade i likvidacije šteta i rješavanja pritužbi.

Pravobraniteljstvo za područje osiguranja također je naglasilo svoj stav da je „odluka o otklonu odštetnog zahtjeva koja je donesena samo zbog toga što nije obavljen očevid prometne nesreće, u suprotnosti je s načelom uzajamnog povjerenja i zaštite prava i probitaka stranke (članak 2.4.) te s načelom ravnopravnosti stranaka (članak 3.2.)“¹⁰³

⁹⁶ U ovom konkretnom slučaju kao kvalitetnije rješenje nameće se upućivanje pravobranitelj na obvezu osiguratelja na uspostavu postupka izvansudskog rješavanja sporova, a ne na obvezu uspostava rješavanja pritužbi koje ima jednu drugačiju funkciju. Ipak, to možda nije bilo moguće jer Kodeks poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike ne razlikuje te dvije kategorije kao što to čini Zakon o osiguranju

⁹⁷ „Svrha uporabe izjave o namirenju ni u kojem slučaju nije odugovlačenje s plaćanjem odštete ili uvjetovanje isplate dijela štete odricanjem od prava na drugi dio štete – kao što bi se to moglo zaključiti iz postupka pojedinih društava za osiguranje. Takvi su postupci protivni čl. 3.3. te 3.6. Kodeksa osiguranja.“, Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 5.

⁹⁸ „U suprotnosti s člankom 3.2. te 3.3. Kodeksa osiguranja je odugovlačenje s rješavanjem određenog odštetnog zahtjeva s namjerom da dođe do zastare potraživanja.“, ibid., str. 6.

⁹⁹ „Do takvog postupanja dolazi zbog nepoznavanja postupka obrade međunarodnih šteta, tj. zanemarivanja činjenice da je u slučaju štete nastale na području RH od vozača vozila inozemne registracije „gospodar posla“ domaće društvo za osiguranje koje određenu štetu rješava i obrađuje potpuno autonomno i u skladu s hrvatskim propisima (članak 3.4. Kretskog sporazuma). Takvo postupanje u suprotnosti je i s člankom 3.2. i 3.3. Kodeksa osiguranja o čemu smo posebnom okružnicom obavijestili sva naša društva za osiguranje.“, ibid., str. 5.

¹⁰⁰ „Takvo (ne)postupanje je suprotno odredbi članka 978. ZOO-a kojim je u stavku 2. propisano da „u ugovoru o osiguranju moraju biti navedeni uvjeti pod kojima ugovaratelj može zahtijevati isplatu njezine otkupne vrijednosti, a i način kako se ta vrijednost izračunava.“ Ovakvo postupanje u suprotnosti je i s odredbom članka 2.4. te 3.2, Kodeksa osiguranja.“, loc. cit.

¹⁰¹ automobilske odgovornosti

¹⁰² „Takvo maltretiranje stranaka suprotno je odredbi članka 44. stavak 8. ZOOP-a kojim je propisano da u slučaju spora između društva za osiguranje i HUO-a ili spora između društava za osiguranje glede pitanja tko je od njih oštećenoj osobi dužan isplatiti štetu – da je to dužan učiniti onaj kojemu je oštećena osoba prvo podnijela odštetni zahtjev. Takvo postupanje suprotno je i odredbi članka 3.2. te 3.3. Kodeksa osiguranja o čemu smo posebnom okružnicom obavijestili sva naša društva za osiguranje.“, loc. cit.

¹⁰³ Okružnica pravobranitelja OKR 90/2009: „Pravobranitelj je u nekoliko navrata primio pritužbe oštećenih građana koji su se obratili nezadovoljni postupanjem pojedinih društava za osiguranje koja donose odluke o otklonu odštetnih zahtjeva, navodeći kao razlog – da nije obavljen očevid prometne policije(!?!). Radi se o odštetnim zahtjevima postavljenim društvima za osiguranje po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti te osiguranja autokaska u kojima je nastala samo materijalna šteta.

Prometna policija, kada nije u mogućnosti u primjerenom roku izaći na mjesto prometne nesreće te obaviti očevid (jer je već prethodno zaprimila više dojava o prometnim nesrećama na kojima će trebati obaviti očevid, posebice ako je došlo do smrti ili tjelesnih ozljeda sudionika prometne nesreće i dr.), želeći zaštititi sudionike prometne nesreće od dugotrajnog čekanja na dolazak svojih službenika na mjesto prometne nesreće, upućuje oštećene građane da postupe prema odredbama članka 176. Zakona o sigurnosti prometa na cestama (Narodne novine br. 67/2008) – da odmah uklone vozila s kolnika ukoliko je to moguće kako bi na taj način omogućili normalno odvijanje prometa, da uredno ispune i potpišu Europsko izvješće o nezgodi ili da na drugi način razmijene osobne podatke i podatke o vozilima te da svoj odštetni zahtjev podnesu nadležnom društvu

Pravobraniteljstvo za područje osiguranja utvrdilo je da su se počeli pojavljivati i neki drugi oblici kršenja Kodeksa¹⁰⁴ kao što je „nedostava obračuna totalne štete na vozilu te nedostava drugih pokazatelja na temelju kojih je društvo za osiguranje utvrdilo da se radi (ili ne radi) o totalnoj šteti na vozilu (kalkulacija popravka vozila vrijednost ostataka vozila, nabavna tržišna vrijednost sličnog vozila i sl.)“, „uvjetovanje zaprimanja odštetnog zahtjeva dovođenjem štetnika radi rekonstrukcije prometne nesreće“ te „cjenikanje s oštećenim glede utvrđivanja tržišne vrijednosti vozila, vrijednosti popravka vozila i sl. – npr. prva ponuda oštećenoj osobi glasi na 10.000 kn, nakon prigovora iznos se povećava na 15.000 kn, nakon drugog prigovora na 18.000 kn...“

Pravobranitelj je o navedenim i njima sličnim postupanjima obavještavao pojedina društva za osiguranje po konkretnim predmetima, tražeći da takva postupanja uklone, što su društva za osiguranje i učinila.¹⁰⁵

Kako bi takva saznanja o kršenju odredbi Kodeksa osiguranja bila dostupna i drugim društvima za osiguranje te kako bi svoje eventualno pogrešno postupanje mogli uskladiti s odredbama Kodeksa osiguranja, pravobranitelj posebnim okružnicama o najčešćim slučajevima kršenja Kodeksa osiguranja obavješćuje sva društva za osiguranje.¹⁰⁶

Iz naprijed navedenih primjera kršenja Kodeksa poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike te postupanja pravobranitelja vidljivo je da se razvija dosta opsežna i zanimljiva pravobraniteljska praksa koja može usmjeravati buduća postupanja osiguratelja u ispravnom smjeru te istovremeno djelovati kao korektivni čimbenik u pojedinim konkretnim slučajevima kršenja određenih prava potrošača osigurateljnih usluga.

3. CENTAR ZA MIRENJE HRVATSKOG UREDA ZA OSIGURANJE MIRENJE U SPOROVIMA IZ OSIGURATELJNIH I ODŠTETNIH ODNOSA

Obveza Hrvatskog ureda za osiguranje na uspostavu postupka izvansudskog rješavanja sporova

„Kada se pojave sporovi potrošača čini se da postoji kontinuirana sklonost prema sudskim postupcima, umjesto prema jeftinim i učinkovitim alternativnim postupcima za rješavanje spora: dio pravne profesije ima interes u zadržavanju postojećeg mehanizma. Međutim, postoji zakonski prostor za rješavanje sporova s potrošačima mirnim putem u sektoru osiguranja. Zakon o osiguranju daje posebne ovlasti Hrvatskom uredu za osiguranje, vezano uz “nagodbu s osiguranicima ili ostalim

za osiguranje bez obzira što očevid prometne nesreće nije obavljen.... Imajući u vidu gore opisanu tendenciju smanjivanja broja očevida a radi olakšanja položaja oštećenih osobe sada i u budućem razdoblju, stajalište pravobranitelja osiguranja o ovom problemu je:

...Zapisnik o očevidu prometne nesreće nije i ne može biti jedini dokaz na temelju kojeg društvo za osiguranje može utvrditi osnovanost ili neosnovanost nekog odštetnog zahtjeva. Ne/osnovanost podnesenog odštetnog zahtjeva te svoju obvezu za plaćanje štete, društvo za osiguranje najčešće može utvrditi i temeljem drugih dokaza, kao što je to slučaj u drugim europskim državama – prijav svog osiguranika, saslušanjem svjedoka, na osnovi uredno ispunjenog i potpisanog Europskog izvješća o nezgodi, na osnovi prijave koju je oštećena osoba podnijela Prekršajnom sudu, pregledom i usporedbom oštećenja na vozilima, na osnovi nalaza i mišljenja vještaka, angažiranjem stručnjaka za provjere i sl. Pri takvom se stanju stvari inzistiranje nekog društva za osiguranje na pribavi zapisnika o očevidu te uvjetovanje isplate odštete postojanjem tog dokumenta smatra postupanjem koje je u suprotnosti s Kodeksom poslovne osiguravateljne i reosiguravateljne etike i to s načelom uzajamnog povjerenja i zaštite prava te probitaka stranke (članak 2.4.) te s načelom ravnopravnosti stranaka (članak 3.2.).“

¹⁰⁴ Izvješće o radu pravobranitelja u 2009., Hrvatski ured za osiguranje, 2010., str. 7.

¹⁰⁵ Ibid., str. 6.

¹⁰⁶ Pravobraniteljstvo za područje osiguranja je u razdoblju od 2007. do 2010. uputilo društvima za osiguranje i reosiguranje 17 okružnica

oštećenim osobama” i “djelatnosti povezane s izvansudskim rješavanjem sporova između oštećenih osoba ili osiguranika ili potrošača i društva za osiguranje ili pružatelja usluga osiguranja”.¹⁰⁷

3.1. ZAKONSKI OKVIR MIRENJA

Prvi Zakon o mirenju u Republici Hrvatskoj donesen je 2003.g., čime je uspostavljen pravni okvir za daljnji razvitak i afirmaciju mirenja.

Od donošenja prvog Zakona o mirenju, mirenje je zaista zaživilo te ostvarilo znatan razvitak i afirmaciju na raznim područjima, osnovani su Centri za mirenje, educirani su brojni izmiritelji.

Također je i Vlada Republike Hrvatske prepoznala značaj mirenja, posebice moguće pozitivne učinke mirenja u reformi pravosudnog sustava. Stoga je razvoj mirenja akcentiran i kao značajan dio „Strategije reforme pravosudnog sustava“, strateškog dokumenta koji sadrži smjernice za razvoj hrvatskog pravosuđa, te mjere koje će pravosuđe učiniti učinkovitijim.

Razvoju mirenja pridonio je i projekt financiran od strane Europske unije „PHARE 2005 – Jačanje mirenja kao alternativnog načina rješavanja sporova“.

Cilj Projekta bio je razvoj alternativnih načina rješavanja sporova u Hrvatskoj, na sudovima i izvan sudova za pravne i fizičke osobe.

U okviru navedenog projekta educiran je značajan broj izmiritelja, Ministarstvo pravosuđa pokrenulo je projekt mirenja, te je u okviru informacijskog sustava Ministarstva pravosuđa izrađena posebna web stranica specijalizirana za mirenje.

Nastavno na navedeni projekt osnovano je pri Ministarstvu pravosuđa Povjerenstvo za alternativne načine rješavanja sporova čiji je član i Centar za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje.

Povjerenstvo prati razvijanje alternativnih načina rješavanja sporova u Hrvatskoj te predlaže mjere za unapređenje razvoja alternativnih načina rješavanja sporova.

U radu Povjerenstva sudjeluju predstavnici Ministarstva pravosuđa RH, Državnog odvjetništva RH, Ureda za socijalno partnerstvo Vlade RH, sudbene vlasti (Visoki trgovački sud RH), Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske odvjetničke komore, Hrvatske udruge za mirenje, Hrvatske gospodarske komore, te Hrvatskog ureda za osiguranje.

U okviru Povjerenstva radilo se na Etičkom kodeksu izmiritelja, Registru izmiritelja, daljnjoj edukaciji izmiritelja, razmatrali su se prijedlozi vezani uz aktulane izmjene Zakona o parničnom postupku, kao i Zakona o sudskim pristojbama (mirenje kao procesna pretpostavaka određenih vrsta sporova ili određene vrijednosti predmeta sporova, povišenje iznosa sudskih pristojbi ovisno o tome da li je stranka prethodno pokušala riješiti spor mirenjem).

Na sjednici održanoj 28. siječnja 2011.g. Hrvatski sabor proglasio je novi Zakon o mirenju (NN 18/11). Kao razlog donošenja novog Zakona o mirenju u prijedlogu navedenog Zakona ističe se potreba za daljnjom modernizacijom normativnog okvira mirenja, daljnji razvoj i opće prihvaćanje instituta mirenja, kao i jednaka dostupnost mirenja državljanima Europske unije i hrvatskim državljanima. Također, jedan od ciljeva donošenja novog Zakona o mirenju je i usklađivanje s Direktivom 2008/52/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2008.g. o određenim aspektima mirenja u građanskim i trgovačkim predmetima (Službeni list Europske zajednice, L 136 od 24. svibnja 2008.g.).

¹⁰⁷ Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenost izdan od strane Svjetske banke Svezak I i II, Glavni nalazi i preporuke, veljača 2010., Svjetska banka, Sektor za razvoj privatnog i financijskog sektora Područje Europe i Središnje Azije, Washington DC, str. 83.

Pregled važnijih odredbi novog Zakon o mirenju

Članakom 1. regulirano je područje primjene Zakona u građanskim, trgovački, radnim i drugim sporovima o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati. Normativni okvir za mirenje izrađen je na poticajan i permisivan način, tako da se ne ograničava korištenje mirenja.

Člankom 5. naglašeno je da se mirenje može provoditi neovisno o tome vodi li se o predmetu spora sudski, arbitražni ili drugi postupak, dakle prostor za mogućnost mirenja ostaje stalno otvoren.

Članak 6. uređuje trenutak početka postupka mirenja, a što je od značaja jer pokretanja postupka mirenja dovodi do prekida zastare odnosno do prekida prekluzivnih rokova za podnošenje tužbe. Dakle, postupak mirenja počinje prihvatom prijedloga za mirenje.

Člankom 11. dana je mogućnost izmiritelju da sudjeluje u sastavljanju nagodbe i predlaganju sadržaja nagodbe. Dakle, kao temeljno polazište prihvaćen je koncept evaluacijske metode mirenja sukladno kojoj se izmiritelj ukoliko stranke to žele može aktivno uključiti u pronalaženje mogućnosti rješenja spora mirnim putem, odnosno pronalaženje uzajamno prihvatljivog načina rješenja spora.

Člankom 13. regulira se učinak nagodbe sklopljen u postupku mirenja, te se propisuje da nagodba obvezuje stranke koje su dužne izvršiti nagodbom preuzete obveze. Nagodba sklopljena u postupku mirenja je ovršna isprava ako je u njoj sadržana obveza na činidbu o kojoj se stranke mogu nagoditi, te ako sadrži izjavu obvezanika o neposrednom dopuštenju ovrhe (klauzulu ovršnosti). Klauzulom ovršnosti obvezanik izričito pristaje da se na temelju nagodbe radi ostvarenja dužne činidbe nakon dospelosti obveze može neposredno provesti prisilna ovrha. Međutim, klauzula ovršnosti može biti sadržana i u posebnoj ispravi. Također, stranke se mogu sporazumjeti i da se nagodba sastavi u obliku javnobilježničkog akta, sudske nagodbe ili arbitražnog pravorijeka na temelju nagodbe.

Člankom 17. regulira se učinak mirenja na zastarne rokove i rokove za podnošenje tužbe, na način da stranke koje su izabrale mirenje kao način rješavanja spora ne smiju izgubiti mogućnost pokretanja sudske, arbitražne ili drugog postupka zbog proteka zastarnog ili prekluzivnog roka (primjerice, prekluzivni rokovi prema Zakonu o radu – čl. 129. st. 5. uređen je utjecaj postupka mirenja na prekluzivni rok za tužbu u slučaju kada je zakonom, drugim propisom, kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu predviđen postupak mirnog načina rješavanja nastalog spora, u kojem slučaju rok od petnaest dana za podnošenje zahtjeva sudu teče od dana okončanja postupka mirenja.)

Navedenim člankom izričito se stipulira da se pokretanjem postupka mirenja prekida zastara.

Ukoliko je posebnim propisom određen rok za podnošenje tužbe, taj rok ne teče za vrijeme trajanja mirenja, a počinje ponovno teći istekom petnaestog dana od dovršetka mirenja.

Članak 19. vodi računa o aspektu razvoja i promidžbi mirenja jer se daje mogućnost tijelu koje vodi sudski, upravni ili drugi postupak da preporuči strankama rješenje njihova spora u postupku mirenja ili može pozvati stranke na informativni sastanak o korištenju mirenja.

Članak 21. regulira primjenu odredbi Zakona i u prekograničnim sporovima u građanskim i trgovačkim predmetima (pri čemu se navodi da se prekograničnim sporovima ne smatraju porezni, carinski ili upravni sporovi ili oni sporovi koji se odnose na odgovornost države za čine ili propuste u vršenju vlasti).

Članak 22. definira prekogranični spor u skladu s Direktivom kao spor u kojem jedna od stranaka ima prebivalište ili uobičajno boravište u državi članici Europske unije, a u kojoj ga druga stranka nema na dan kada su se stranke sporazumjele o korištenju mirenja nakon što je došlo do spora, kada je sud odredio mirenje, kada je po nacionalnom pravu nastala obveza primjene mirenja, kada je sud kojem je podnesena tužba uputio stranke na mirenje.

Člankom 24. propisana su pravila priznanja i ovrhe nagodbe postignute mirenjem u prekograničnom sporu ukoliko su ostvareni uvjeti iz članka 13. Zakona (obveza na činidbu i klauzula ovršnosti, sklapanje nagodbe o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati, nagodba ne smije biti suprotna javnom poretku, sadržaj nagodbe ne smije biti neprovediv ili nemoguć). O zahtjevu za priznanje iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova nadležan je Trgovački sud u Zagrebu, a u ostalim predmetima Županijski sud u Zagrebu.

3.2. OPĆENITO O MIRENJU

Mirenje je svaki postupak, bez obzira da li se provodi u sudu, instituciji za mirenje ili izvan njih, u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć jednog ili više izmiritelja koji pomažu strankama postići nagodbu bez ovlasti nametanja obvezujućeg rješenja.

Osnovne razlike postupka mirenja i sudskog postupka:

a) Položaj stranaka u postupku

- u sudskom postupku dominantan položaj ima sud koji presudom odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva
- u postupku mirenja autonomija stranaka je maksimalna, stranke stvaraju odluke, a izmiritelj pomaže strankama u pronalaženju najboljeg rješenja

b) Razlike u postupku

- sudski postupak ograničen je strogim pravilima procesnog prava, izrazito formaliziran
- postupak mirenja po svojoj prirodi je neformalan, fleksibilan, bez opširne pisane dokumentacije i pravila o postupku dokazivanja, bez formalnih saslušavanja stranaka, stranke zadržavaju kontrolu nad postupkom

c) Trajanje postupka i troškovi postupka

- zbog prirode procesnih pravila sudski postupak je dugotrajan, sudovi su preopterećeni brojnim predmetima, sudski postupak financijski je zahtjevan
- postupak mirenja je brz, efikasan, okončava se u pravilu na jednom do dva sastanka, mirenje je financijski povoljno za stranke

d) Predmet postupka

- u sudskom postupku mjerodavan je predmet spora naznačen tužbenim zahtjevom koji podrazumijeva pravo ili određeni materijalno-pravni odnos
- karakteristika postupka mirenja je da se primarno utvrđuju interesi stranaka, a ne njihovo pravo, pomak sa pravnih pozicija na interese stranaka

e) Ishod postupka

- u sudskom postupku ishod postupka je neizvjestan
- nagodba u postupku mirenja isključuje rizik od nepovoljne sudske odluke

Tehnike mirenja u osnovnoj podjeli razlikuju se u odnosu na stupanj aktivnosti kojim se izmiritelji uključuju u rješavanje spora.

Facilitativna medijacija predstavlja tehniku aktivnog slušanja, usmjerena je na smanjenje tenzija, izmiritelj pomaže strankama u procesu pregovaranja i ukazivanjem na mogućnosti rješenja spora. Međutim, facilitativni izmiritelji ne iznose svoj mišljenje o osnovanosti odštetnog/tužbenog zahtjeva odnosno eventualnom uspjehu pojedine od stranaka u sporu.

Suprotna je evaluativna medijacija koja predstavlja tehniku aktivnog sudjelovanja izmiritelja u procesu pregovaranja, usmjeravanje na pitanje o osnovanosti odštetnog/tužbenog zahtjeva, izmiritelj

iskazuje svoje mišljenje o osnovanosti odštetnog/tužbenog zahtjeva te strankama daje svoju ocjenu o mogućoj odluci suda.

Izbor metode mirenja ovisi o procjeni samog izmiritelja ovisno o prirodi i vrsti spora. Često primjerice u slučaju visokih tenzija između stranaka facilitativna metoda neće imati uspjeha.

Bez obzira na izbor metode izmiritelj mora biti pospješitelj komunikacije između stranaka, aktivni slušatelj kako bi mogao formulirati prioritete stranaka, dospjeti do suštine spora, voditi stranke u procesu pregovaranja u svrhu utvrđenja skale prihvatljivih mogućnosti.

Sporazum odnosno nagodba zaključena u postupku mirenja omogućava nastavak pozitivnog odnosa stranaka i u budućnosti, dok su sudski postupci usmjereni na pobjedu ili poraz.

3.3. POSTUPAK MIRENJA PRED CENTROM ZA MIRENJE HRVATSKOG UREDA ZA OSIGURANJE

Centar za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje osnovan je odlukom Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje od 29. ožujka 2007. g., a sukladno odredbama Zakona o osiguranju da za svoje članove (osiguratelje i reosiguratelje) obavlja poslove izvansudskog rješavanja sporova između osiguranika, odnosno ugovaratelja osiguranja, odnosno potrošača i društava za osiguranje, odnosno ponuditelja usluga osiguranja (čl. 272. st. 1. ZO). Hrvatskom uredu za osiguranje ostavljena je mogućnost da samostalno propiše način obavljanja tih poslova (čl. 272. st. 2. ZO) pa je tako ta materija i uređena Statutom Hrvatskog ureda za osiguranje (čl. 10. i 18.) i odgovarajućim Pravilnikom o radu Centra za mirenje i postupku mirenja pri Hrvatskom uredu za osiguranje.

Postupak mirenja pred Centrom za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje reguliran je Pravilnikom o radu Centra za mirenje i postupku mirenja pri Hrvatskom uredu za osiguranje koji je stupio na snagu 29.03.2007.g.

Odlukom Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje od 21. travnja 2011.g. o izmjeni i dopuni Pravilnika o radu Centra za mirenje i postupku mirenja pri Hrvatskom uredu za osiguranje izvršeno je usklađenje Pravilnika sa novim Zakonom o mirenju.

Mirenje predstavlja jedan od načina izvansudskog rješavanja sporova između društava za osiguranje i osiguranika odnosno oštećenih osoba, kao i sporova između društava za osiguranje.

Pred Centrom za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje, prema citiranom Pravilniku, provode se mirenja u sporovima iz osigurateljnih i odštetnih odnosa temeljem ugovora o osiguranju odnosno temeljem zakona, i to o pravima oštećenih osoba, osiguranika ili društava.

Uvjete za rad Centra za mirenje osigurava Hrvatski ured za osiguranje koji organizira i obavlja stručne, administrativne i financijske zadatke.

Stranke postupka mirenja mogu biti osiguranici, ugovaratelji osiguranja odnosno nositelji prava iz ugovora o osiguranju, oštećene pravne i fizičke osobe i društva za osiguranje.

Izmiritelj je jedna ili više osoba koje na temelju sporazuma stranaka provode mirenje.

Izmiritelji se imenuju iz reda stručnjaka koji su prošli odgovarajuću edukaciju odnosno koji su se u pravnoj struci istaknuli svoji znanstvenim ili stručnim radom ili javnim djelovanjem.

Mirenje se pokreće podnošenjem prijedloga za provođenje mirenja Centru za mirenje, koji se dostavlja protustranci kako bi se u roku od 15 dana od dana dostave istog izjasnila da li pristaje na mirenje.

Ukoliko se druga stranka u roku od 15 dana od dana kada je zaprimila prijedlog za pokretanje postupka ne izjasni o prijedlogu, smatra se da prijedlog nije prihvatila. Naime, za provođenje postupka mirenja potrebna je suglasnost obiju strana.

U svim stadijima postupka mirenja naglašeno je načelo neformalnosti koje afirmira mirenje kao oblik alternativnog rješavanja sporova kojim se izbjegava krutost formalnog pravnog postupka.

Dakle, komunikacija sa strankama se odvija telefonom, elektronskom poštom, faxom odnosno na načine kojima se ubrzava cjelokupni postupak, izbjegava nepotrebno administriranje i odugovlačenje postupka.

Po zaprimljenom pristanku protustranke na prijedlog za provođenje mirenja, sastanak mirenja se zakazuje vrlo brzo (u roku od par dana) ovisno o raspoložbi stranka.

Najčešće se postupak mirenja okončava već u jednom sastanku stranaka, međutim u složenijim predmetima ovisno o dogovoru stranka mirenje se može provesti u više sastanaka.

Na početku postupka mirenja stranke potpisuju sporazum o mirenju u kojem sporazumu stranke izražavaju svoju volju da će pokušati spor riješiti mirenjem, iskazuju svoju suglasnost s osobom izmiritelja, utvrđuju dan kada je pokrenut postupak mirenja, utvrđuju da Centar i izmiritelj nisu stranke sporazuma niti nagodbe sklopljene u postupku mirenja.

Također sporazumom stranke utvrđuju da se na sva pitanja koja nisu izričito riješena sporazumom primjenjuje Pravilnik o radu Centra za mirenje i postupku mirenja pri Hrvatskom uredu za osiguranje, dok se na pitanja koja nisu riješena Pravilnikom primjenjuje Zakon o mirenju.

Uz sporazum o mirenju stranke potpisuju i izjavu o povjerljivosti.

Naime, načelo povjerljivosti jedno je od osnovnih načela postupka mirenja regulirano u čl. 14. Zakona o mirenju. Sve osobe koje su sudjelovale u postupku dužne su čuvati povjerljivim sve informacije i podatke za koje su saznale tijekom postupka mirenja, osim ako su ih dužni priopćiti u smislu iznimki navedenih u čl. 5. st. 3. Zakona o mirenju; u postupku pred arbitražom, sudom ili drugim državnim tijelom ako je to nužno radi zaštite javnog poretka i samo pod uvjetima i opsegu koji zahtijeva zakon, te ukoliko je to potrebno radi provedbe ili ovrhe nagodbe. Navedena odredba temeljena je na međunarodnim standardima mirenja, obzirom je za uspješno mirenje potrebno uvjerenje stranaka da se informacije i prijedlozi izneseni u postupku mirenja ili u povjerljivim razgovorima s izmiriteljem neće zlorabiti u eventualnim kasnijim postupcima.

Nije dozvoljeno u arbitražnom, sudskom ili bilo kojem drugom postupku davati izjave, predlagati dokaze ili podnositi drugi dokaz u bilo kojem obliku, ako bi se takvi dokazi odnosili na činjenicu da je jedna od stranaka predlagala ili prihvatila mirenje, izjave o činjenicama ili prijedlozima koje su stranke u postupku iznosile, priznanje zahtjeva ili činjenica izvršeno tijekom postupka ako takva očitovanja nisu sastavni dio nagodbe, isprave koje su pripremljene isključivo za potrebe postupka mirenja osim ako je zakonom utvrđeno da je njihovo iznošenje nužno radi provedbe ili ovrhe sklopljene nagodbe, spremnost jedne stranke da tijekom postupka prihvati prijedlog izmiritelja, kao i spremnost stranaka da tijekom postupka prihvate iznesene prijedloge.

Izmiritelj je dužan objasniti strankama da se povjerljivost u postupku mirenja odnosi na usmene izjave, na dokumente iz postupka mirenja, na sve što je rečeno na odvojenim sastancima, kao i na bilješke koje tijekom mirenja mogu voditi stranke i izmiritelj.

Izuzetno je važno naglasiti povjerljivosti odvojenih sastanaka, jer se upravo na odvojenim sastancima mogu definirati činjenice koje mogu dovesti do rješenja spora.

Izmiritelj je dužan postupati nepristrano i jednako u odnosu na sve stranke u postupku.

Izjavu o povjerljivosti potpisuju stranke, njihovi punomoćnici, izmiritelj kao i eventualni promatrači postupka mirenja.

Izmiritelj ne može biti sudac ili arbitar u sporu koji je bio ili jest predmet postupka mirenja ili u nekom drugom sporu koji je proizašao iz tog pravnog odnosa ili u vezi s njim. Iznimno stranke mogu ovlastiti izmiritelja da kao arbitar donese pravorijek na temelju nagodbe.

Osoba koja je određena za izmiritelja, na početku postupka mirenja predstavlja se strankama, kako bi se ujedno utvrdile eventualne okolnosti koje bi mogle utjecati na nepristranost i neovisnost izmiritelja.

Postupak mirenja redovito prolazi 4 faze:

- uvodna faza (predstavljanje stranka, izmiritelja, potpisivanje sporazuma o mirenju i izjave o povjerljivosti)
- faza istraživanja (utvrđivanje razloga sukoba, prikupljanje informacija, interesi stranaka, iznalaženje opcija)
- faza pregovaranja
- zaključna faza

Treba napomenuti kako je postupak mirenja izuzetno fleksibilan postupak čiji tijekom usmjeravaju stranke, pa tako često stranke sporazumno dogovaraju i provođenje vještačenja o spornim činjenicama.

Mogućnosti tijekom postupka mirenja su neograničene i ničim nisu prekludirane.

Kao što je rečeno, izmiritelj ima ulogu pospješitelja komunikacije, koji je ujedno i aktivni slušatelj, te treba sažeti, preformulirati navode stranaka (iz negativnih konotacija u pozitivne), postavljati relevantna pitanja koja će mu omogućiti da sazna bit spora kao i potaknuti komunikaciju stranaka. Stranke trebaju biti svjesne i da se nalaze u postupku mirenja koji su dobrovoljno izabrale.

Postupak mirenja se okončava:

- sklapanjem nagodbe,
- odlukom izmiritelja da se postupak mirenja obustavlja, donesenom u pravilu nakon što je o tome strankama bila dana mogućnost izjašnjanja, zbog toga što daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje spora više nije svrhovito,
- ako se nagodba ne sklopi u roku od 60 dana od početka mirenja, odnosno u drugom roku u skladu sa sporazumom stranaka,
- pisanom izjavom o okončanju postupka koju su stranke uputile izmiritelju, ili
- pisanom izjavom o odustajanju od postupka mirenja koju je jedna stranka uputila drugim strankama i izmiritelju, osim ako u postupku i nakon odustanka jedne stranke sudjeluju dvije ili više stranaka koje su voljne mirenje nastaviti.

Po postizanju dogovora o sporazumu u Centru za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje odmah se sastavlja pismeni primjerak nagodbe koju stranke potpisuju.

Formuliranje sadržaja nagodbe ovisi isključivo o dispozicijama stranaka.

Centar za mirenje daje strankama na raspoložbu samo nacrt nagodbe kao okvir čiji tekst stranke mogu prilagoditi dogovorenom sadržaju svoje nagodbe.

Prednost i posebnost Centra za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje u odnosu na sve druge centre za mirenje u Hrvatskoj sastoji se u činjenici da je za oštećene osobe postupak mirenja besplatan.

Hrvatski ured za osiguranje te društva za osiguranje članovi Ureda izrazili su pozitivan stav za rješavanje sporova mirnim putem i kroz članak 16. Pravilnika o radu Centra za mirenje i postupku mirenja pri Hrvatskom uredu za osiguranje kojim je određeno da troškove postupka mirenja vezane uz honorar izmiritelja i druge troškove izmiritelja snosi društvo za osiguranje koje je iniciralo odnosno pristalo na provođenje postupka mirenja.

Navedena odredba u odnosu na troškove mirenja od izuzetnog je značaja te prvenstveno zahvaljujući benevolentnosti društava za osiguranje djeluje se poticajno na oštećene osobe kao predlagatelje mirenja odnosno protustranke.

Troškove vezane uz administrativni rad u svezi s mirenjem snosi Hrvatski ured za osiguranje, a upisne takse se ne plaćaju.

3.4. AKTIVNOSTI CENTRA ZA MIRENJE HRVATSKOG UREDA ZA OSIGURANJE

U okviru Centra za mirenje od samog osnivanja djeluje i Radna grupa koju čine predstavnici društava za osiguranje: Allianz Zagreb d.d., Basler osiguranje Zagreb d.d., Croatia osiguranje d.d., Euroherc osiguranje d.d., Generali osiguranje d.d., Grawe Hrvatska d.d., Helios VIG d.d., Jadransko osiguranje d.d., Kvarner Vienna Insurance Group d.d., Merkur osiguranje d.d., Sunce osiguranje d.d., Triglav osiguranje d.d., Uniqa osiguranje d.d., Velebit osiguranje d.d.

Kroz sastanke Radne grupe razmatraju se aktivnosti Centra vezane uz operativno provođenje mirenja te promidžbu mirenja i upoznavanje javnosti s postojanjem i djelovanjem Centra.

Izuzetno važnim držimo rad na konstantnom upoznavanju javnosti sa institutom mirenja i pozitivnom opcijom mirenja u odnosu na dugotrajne i skupe sudske postupke.

Stoga smo tijekom protekle četiri godine od osnivanja Centra nastojali upoznati struku i javnost s djelovanjem Centra za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje putem predstavljanja Centra održanih pred sucima sudova iz nadležnosti Županijskog suda u Velikoj Gorici (za područje Općinskih sudova u Jastrebarskom, Samoboru, Zaprešiću, Velikoj Gorici, Dugom Selu, Ivanić Gradu, Sv. Ivanu Zelina, Vrbovcu), zatim putem predstavljanja Centra održanog pred sucima Općinskog građanskog suda u Zagrebu u okviru održanog Stručnog sastanka, kao i odvjetnicima s područja navedenih sudova.

Ističe se poseban značaj održanog Stručnog sastanka i predstavljanja Centra za mirenje pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu, imajući u vidu brojne sporove koji se vode upravo pred navedenim sudom protiv hrvatskih društava za osiguranje.

Također su održana razna stručna predavanja.

Početakom 2009.g. realiziran je zaključak Radne grupe Centra za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje da se u prostorije društva za osiguranje koje su dostupne strankama postave letci i plakati Centra ukoliko je navedeno u skladu s osnovnom poslovnom politikom društva.

Od strane Centra za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje upućeni su dopisi svim Općinskim sudovima u Republici Hrvatskoj kojima smo upoznali sudove s radom našeg Centra u svrhu razvijanja mirenja kao alternativnog načina rješavanja sporova i smanjenja broja sudskih postupaka. Navedenim dopisima predložili smo da suci u parničnim postupcima koji se odnose na osigurateljne i odštetne odnose temeljene na ugovoru o osiguranju odnosno zakonu, a u kojima mirenje smatraju svrsishodnim, upute stranke na Centar za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje, te ukažu strankama na mogućnost rješavanja sporova mirnim putem. U odgovorima na naše dopise pojedini sudovi iskazali su interes za rad Centra, te su zatražili letke i plakate Centra radi postavljanja istih u prostorije sudova.

Kao što je ranije navedeno, Centar aktivno sudjeluje u radu Povjerenstva za alternativne načine rješavanja sporova koje djeluje pri Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske.

Rad Centra kroz sve četiri godine od osnivanja popraćen je člancima u pojedinim dnevnim novinama, stručnoj literaturi kao i priložima u emisijama i dnevnim novostima raznih televizijskih kuća.

U međunarodnom arbitražnom časopisu Croatian Arbitration Yearbook, koji izlazi od 1994. na engleskom jeziku i djelomično na drugim stranim jezicima, u izdanju Stalnog izbranog sudišta i Hrvatske arbitražne udruge objavljen je rad na temu „Mirenje u sporovima iz osigurateljskih i odštetnih odnosa“, izlagan na „17. Hrvatskim danima arbitraže i mirenja“ održanim 3. i 4. prosinca 2009.g. u organizaciji Hrvatske gospodarske komore.

U okviru Izvješća Svjetske banke objavljenom u svibnju 2010.g. izrađen je i Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti za Hrvatsku, te je analiziran i razvitak mirenja u Hrvatskoj. Ističe se da su samo u odnosu na Centar za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje izrečene određene pohvale:

„Premda ovaj Centar za mirenje ima ograničene ovlasti da primora na djelovanje društva za osiguranje, zahvaljujući bogatim stručnim znanjima Hrvatskog ureda za osiguranje proces je postao djelotvorniji, a nositelji polica osiguranja Centar sve više uvažavaju.“

Od značaja za razijanje mirenja je i Odluka Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje od 17.07.2008.g. da se u ogleđne (standardne) uvjete za obvezna osiguranja u prometu unesu odredbe o izvansudskom načinu rješavanja sporova:

- primarno rješavanje svih eventualnih sporova sporazumno, sukladno pravilima postupka osiguratelja o izvansudskom rješavanju sporova,
- ***sastavni dio uvjeta za obvezna osiguranja u prometu moraju biti odredbe o načinu izvansudskog rješavanja sporova,***
- ukoliko spor nije riješen u izvansudskom postupku kod osiguratelja, svaka od stranaka u sporu može predložiti drugoj strani pokretanje postupka mirenja pri Centru za mirenje pri Hrvatskom uredu za osiguranje ili drugoj organizaciji za mirenje.

3.5. REZIME

Mirenje kao jedan od načina izvansudskog rješavanja sporova prepoznat je i od strane hrvatskih društava za osiguranje, kao modus rješavanja sporova koji pridonosi ne samo smanjenju sudskih sporova nego i jačanju odnosa povjerenja između osiguratelja i osiguranika odnosno oštećenih osoba.

Također i oštećene osobe vrlo pozitivno prihvaćaju postupak mirenja obzirom mirenje po samoj svojoj prirodi daje veću kontrolu nad postupkom i odlukama odnosno maksimalno dolazi do izražaja volja stranaka, manje je formalno od sudskih i arbitražnih postupaka, te su samim time postupci mirenja kraći, a u Centru za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje za oštećene osobe i osiguranike postupci mirenja su zahvaljujući pozitivnim intencijama hrvatskih društava za osiguranje – besplatni.

Važno je naglasiti kako je mirenje moguće u svim fazama eventualnog sudskog postupka koji se vodi između stranaka. Stranke mogu odlučiti riješiti svoj spor mirenjem čak i kada postoji nepravomoćna prvostupanjska presuda u korist jedne od stranaka, te je na istu izjavljena žalba, pa se predmet nalazi u stadiju drugostupanjskog sudskog postupka.

Stranka koja je nepravomoćno uspjela u cijelosti ili djelomično u sudskom sporu, u ovom stadiju postupka može se odlučiti za mirenje i zato što ne želi više čekati drugostupanjsku pravomoćnu sudsku odluku te eventualni daljnji ovršni postupak ili nije sigurna u potvrdu stava izraženog u prvostupanjskoj presudi (očekuje ukidnu drugostupanjsku presudu i ponovno vođenje prvostupanjskog parničnog postupka ili preinačenje prvostupanjske presude), pa dakle vjeruje da joj nepravomoćna prvostupanjska presuda osigurava bolji pregovarački položaj.

Stranka koja nije uspjela sa svojim zahtjevom u prvostupanjskom postupku u postupku mirenja očekuje naravno možda povoljnije rješenje svojih zahtjeva ili želi spriječiti daljnji negativan rast svojih obveza nepravomoćno utvrđenih prvostupanjskom presudom.

Napominjemo da se vrlo često u stručnoj literaturi kao izuzetno pogodni sporovi za mirenje navode upravo sporovi za naknadu štete odnosno općenito sporovi iz područja osiguranja, te se ističe kako je u tim sporovima najveći postotak sporova riješenih nagodbom u mirenju, prvenstveno iz razloga što predstavnici pravnih osoba nisu emotivno i interesno neposredno involvirani u spor. Time je omogućen racionalan i objektivan pristup rješavanju spora, bez emotivnih frustracija.

Naglašava se da je od strane Upravnog odbora Hrvatskog ureda za osiguranje i na ovogodišnjoj 182. Sjednici zauzet stav kako se očekuje stalna aktivna podrška društava za osiguranje u smislu predlaganja postupaka mirenja odnosno prihvaćanja prijedloga za mirenje u sporovima sa oštećenim osobama i osiguranicima, ali i u međusobnim sporovima društava za osiguranje.

U četiri godine od osnivanja Centra za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje smatramo da su postignuti zaista značajni rezultati.

Ostvarili smo afirmaciju u stručnim krugovima i u javnosti, stekli smo status cijenjenog specijaliziranog Centra za mirenje u kojem postupke mirenja provode educirani izmiritelji, sa respektabilnim iskustvom u području mirenja.

Također, kroz rad našeg Centra promijenjen je i opći stav da su društva za osiguranje razlog vođenja brojnih sudskih sporova. Upravo suprotno, društva za osiguranje pokazala su da podržavaju rješavanje sporova mirnim putem, te pristaju i na podmirenje u cijelosti troškova mirenja, bez obzira koja je od stranaka predložila mirenje i bez obzira na ishod postupka.

Strategija mirnog rješavanja sporova interes je i svih društava za osiguranje.

Rješavanje sporova mirenjem politički je prioritet Europske unije. Vijeće Europe ističe važnost alternativnih načina rješavanja sporova i kroz Preporuke Vijeća o mirenju u građanskim predmetima, kaznenim predmetima, upravnim sporovima i obiteljskim sporovima.

Konačno, rješavanje sporova mirenjem predstavlja civilizacijsku tekovinu svake moderne države.

Martin Metzler

**EUROPSKA NAČELA OSIGURANJA
MOTORNIH VOZILA I PROMETNOG PRAVA**

Europska načela osiguranja motornih vozila i prometnog prava

Izvori prava:

Pregled europskog prometnog prava

Općenito:

- Direktiva 2009/103/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o obveznom osiguranju motornih vozila i provjera postojanja valjanog osiguranja (kodificirani tekst); (tekst značajan za Europski gospodarski prostor)
- = „codified MID“ („kodificirana Direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila“)

Sudska nadležnost:

- Uredba (EZ) br. 44/2001 Vijeća od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (Uredba Bruxelles I)
- = sudske nadležnosti / izabrani forum / izvršenje presude
- = odgovarajuće: u odnosu na i između trećih država:
- Luganska konvencija: Luganska konvencija o sudskoj nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, potpisana u Luganu 16. rujna 1988. (revizija na snazi od 1. siječnja 2011.)

Mjerodavno pravo:

- Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog Parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze („Uredba Rim II“)
- Konvencija o pravu mjerodavnom za prometne nesreće potpisana u Den Haagu 4. svibnja 1971. (skraćeno: Haška konvencija)

Sudska praksa Europskog suda: „Odenbreit“

- Presuda Europskog suda u predmetu Odenbreit: Oštećena osoba može podnijeti izravnu tužbu protiv osiguratelja štetnika u državi u kojoj oštećena osoba ima prebivalište.

* - Institute for European Traffic Law (IETL)

- Swiss National Bureau of Insurance (NBI) & Swiss National Guarantee Fund (NGF)

A. **Direktiva 2009/103/EZ (kodificirana Direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila)**

- Direktiva 2009/103/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o obveznom osiguranju motornih vozila i provjera postojanja valjanog osiguranja (kodificirani tekst); (tekst značajan za Europski gospodarski prostor)
- = „codified MID“ („kodificirana Direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila“)

1. Tumačenje pojmova (čl. 1.)

- 1.1. „vozilo“
- 1.2. „oštećena osoba“
- 1.3. „nacionalni Ured za osiguranje“
- 1.4. „teritorij u kojem je vozio uobičajeno stacionirano“
- 1.5. „zelena karta“
- 1.6. „društvo za osiguranje“
- 1.7. „poslovni nastan“

2. Područje primjene (čl. 2.)

- 2.1. „Odnosi se na vozila, koja su uobičajeno stacionirana na području država članica ako je između nacionalnih Ureda za osiguranje sklopljen sporazum (...)“:
- 2.2. Misli se na „Multilateralni sporazum o priznavanju registracijskih pločica“ Savjeta ureda, odnosno na III. dio Kretskog sporazuma.
- 2.3. Nacionalni Uredi za osiguranje se obvezuju obraditi i isplatiti štete koje su prouzročila vozila (osigurana ili neosigurana) neke od država članica; u okviru vlastitog zakonodavstva o obveznom osiguranju.
- 2.4. Uključene su i treće države koje pristupe sporazumu o registracijskim pločicama.
- 2.5. Trenutno dakle: područje na kojem se prometuje: EGP-AND-CH-HR

3. Obveza osiguranja od odgovornosti motornih vozila (čl. 3.) temeljem jedne jedinstvene premije (čl. 14.), provjere osiguranja (čl. 4.) i iznimke (čl. 5.) te minimalne svote osiguranja (čl. 9.), opseg pokrića (čl. 12.), zabrana samopridržaja (čl. 17.) i pravo neposrednog zahtjeva (čl. 18.)

3.1. Svaka država članica vodi računa o obveznom osiguranju vozila na njenom području:

- 3.1.1. Osiguranje važi na čitavom području Zajednice.
- 3.1.2. Temeljem jedne jedine premije (čl.14).

- 3.1.3. Pokriće sukladno odredbama posjećene zemlje.
- 3.1.4. Oštećena osoba ima pravo neposrednog zahtjeva (čl. 18.).
- 3.1.5. Oštećenim se osobama ne može nametnuti samopridržaj (čl. 17.) ali ostaje mogućnost skraćivanja po osnovi odgovornosti.

3.2. Vrijede minimalne svote pokrića (čl. 9.), pri čemu svaka država članica može propisati više svote pokrića:

- 3.2.1. Za tjelesne ozljede 1 mil. EUR po oštećenoj osobi ili 5 mil. EUR po štetnom događaju bez obzira na broj oštećenih osoba.
- 3.2.2. Za štete na stvarima 1 mil. EUR po štetnom događaju.
- 3.2.3. Prijelazno razdoblje do 11.6.2012.
- 3.2.4. Polovina propisane svote pokrića do 11.12.2009.
- 3.2.5. Svakih 5 godina nakon 11.06.2005. svote se usklađuju prema indeksu i zaokružuju se na 10.000 EUR.
- 3.2.6. Novi limiti se objavljuju (u službenom glasniku EU).
- 3.2.7. „Uvedeno više pokriće“ ima prednost pred minimalnom svotom pokrića (čl. 14. b).

3.3. Opseg pokrića (čl. 12.) i klauzule o isključenju (čl. 13.)

- 3.3.1. Obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti pokriva tjelesne ozljede svih putnika u vozilu osim vozača.
- 3.3.2. Srodnici odgovorne osobe ne mogu biti isključeni.
- 3.3.3. Pokrivene su i štete na osobama i štete na stvarima pješaka, biciklista i drugih nemotoriziranih sudionika u cestovnom prometu.
- 3.3.4. Iz osigurateljnog pokrića nije isključen neovlašteni vozač (krađa, vožnja bez vozačke dozvole) ili vozač koji nije ispunio obvezu održavanja vozila (čl. 13.) osim ako se radi o zlonamjernim putnicima.
- 3.3.5. U nesrećama s ukradenim ili otuđenim vozilima država članica može predvidjeti pokriće putem Garancijskog fonda (umjesto osiguratelja); kod inozemnih vozila u tom slučaju nema prava na regres. Dopušta se, međutim samopridržaj od 250 EUR po oštećenoj osobi.
- 3.3.6. Tko se vozi s osobom koja nije u stanju upravljati vozilom (alkohol ili droge) pokriven je ali uz rizik smanjenja naknade zbog „acceptation du risque“ (isključenje iz pokrića ne važi).

3.4 Svaka država članica može iz obveznog osiguranja isključiti fizičke ili pravne osobe

- 3.4.1. Obveza prijave (Komisija i Uredi za rješavanje šteta).
- 3.4.2. Uredi za rješavanje šteta u vlastitoj zemlji i inozemstvu (EU).
- 3.4.3. Popis izuzetih osoba i Ureda za rješavanje šteta.

3.5. Iznimke za određene vrste vozila i posebne pločice

- 3.5.1. Obveza prijave.
- 3.5.2. Popisi.
- 3.5.3. Pokriće od strane Garancijskog fonda zemlje u kojoj se je dogodila nesreća.
- 3.5.4. Pravo Garancijskog fonda na regres od zemlje porijekla.
- 3.5.5. Nakon 11.06.2010. provjera da li odredbu o izuzeću treba zadržati.

3.6. Odustajanje od provjere obveznog osiguranja (unutarnji promet EGP)

- 3.6.1. Vozila drugih država članica.
- 3.6.2. Nesustavne provjere.

3.7. Vozila iz trećih država (čl. 7. i 8.); ulazak u prostor EGP / prostor sporazuma o pločicama

- 3.7.1. Za vozila iz trećih država koje nisu potpisnice Sporazuma o registracijskim pločicama potrebna su prilikom ulaska u područje Zajednice zelena karta ili granično osiguranje koje je važeće za cjelokupno područje Zajednice.
- 3.7.2. Time je zajamčeno da se moguće štete po osnovi obveznog osiguranja rješavaju prema propisima zemlje nesreće (Kretski sporazum). Ovo se odnosi i na sljedeći odlomak:
- 3.7.3. Vozila iz trećih država koje su potpisnice Sporazuma o registracijskim pločicama izjednačuju se s vozilima s područja Zajednice („čija pločica, njegovo pokriće).

4. Suradnja nacionalnih Ureda za osiguranje (čl. 6.)

Nacionalni Ured za osiguranje u zemlji u kojoj se je dogodila nesreća prosljedit će podatke koji se odnose na štetnikovo vozilo (registracijska oznaka, uobičajeni podaci koji se obično navode na zelenoj karti radi identifikacije vozila) nacionalnom Uredu za osiguranje u zemlji porijekla vozila kako bi dao potvrdu pokrića za troškove naknade štete (mehanizam prema III. dijelu Kretskog sporazuma odnosno Multilateralnog sporazuma o registracijskim pločicama).

5. Nepoznata ili neosigurana vozila; nacionalni Garancijski fond (čl. 10.)

- 5.1. Jamstvo minimalnog pokrića od strane nacionalnog Garancijskog fonda.
- 5.2. Pridržaj subsidiarnosti.
- 5.3. Regresno pravo od primarnih osiguratelja u obvezi (prednost).
- 5.4. Pravo regresa od počinitelja.

- 5.5. Nema pridržaja na teret odgovorne osobe.
- 5.6. Pravo neposrednog zahtjeva uz pravo na odgovor.
- 5.7. Isključenje pokrića dopustivo za zlonamjernog putnika vozila.
- 5.8. Mogućnost isključenja ili samopridržaj kod štete na stvarima koju je prouzročilo nepoznato vozilo (izuzev kod „znatne“ tjelesne ozljede, dopušten je u tom slučaju samo samopridržaj u visini 500 EUR).
- 5.9. Pojam „teške tjelesne ozljede“.
- 5.10. Obveza isplate unaprijed (čl. 11.) ukoliko je sporno da li će pokriće dati Garancijski fond ili osiguratelj u obvezi; pridržaj regresnog prava.

6. Vozila koja se isporučuju u drugu državu („dispatched vehicles“) (čl. 15.)

- 6.1. Država članica u koju se vozilo isporučuje u obvezi je 30 dana, i onda ako se na vozilu ne nalaze pločice.
- 6.2. Pokriće od strane Garancijskog fonda određiše države ukoliko vozilo nije osigurano.
- 6.3. Poteškoće u praktičnoj primjeni.

7. Potvrda o zahtjevu za naknadu štete po osnovi osiguranja od odgovornosti (16)

- 7.1. Pravo ugovaratelja osiguranja na potvrdu o tijeku osiguranja u zadnjih 5 godina.
- 7.2. Potvrdu treba dostaviti u roku 15 dana.

8. Slučajevi zaštite posjetitelja (čl.20.-25.)

- 8.1. Nesreću je pretrpjela oštećena osoba izvan njezine zemlje prebivališta (ali unutar područja zelene karte) s vozilom koje je uobičajeno stacionirano na području Zajednice (šteta nanesena od strane „plavog vozila“ u „plavom ili zelenom području“).
- 8.2. Svaki osiguratelj od automobilske odgovornosti imenuje u drugoj državi članici ovlaštenog predstavnika za rješavanje šteta (ovlaštenog predstavnika), koji na službenom jeziku dotične države rješava odštetne zahtjeve po osnovi prometnih nesreća koje su se dogodile u toj zemlji. Imenovanje ovlaštenog predstavnika ne predstavlja niti poslovni nastan niti osnivanje podružnice društva za osiguranje koje ga je imenovalo.
- 8.3. Oštećena osoba uvijek može podnijeti i izravnu tužbu protiv društva za osiguranje.

9. Načela obrade i isplate štete (čl. 22.)

9.1. U roku tri mjeseca nakon što je podnesen odštetni zahtjev osiguratelju ili njegovom ovlaštenom predstavniku treba uslijediti utemeljena ponuda za naknadu štete ukoliko je utvrđeno da obveza nije sporna i ukoliko je utvrđen iznos štete.

9.2. Ukoliko je obveza osiguratelja osporena ili ukoliko iznos štete nije jasno ili u potpunosti utvrđen, u istom roku treba dostaviti barem „utemeljeni odgovor“.

9.3. Nakon isteka roka od tri mjeseca zaračunavaju se (zatezne) kamate na dugovani iznos naknade štete.

10. Informacijski centri (čl. 23.)

10.1. Svaka država članica osniva Informacijski centar koji oštećenim osobama daje informaciju o nadležnim uredima za rješavanje štete, te na upit inozemnih informacijskih centara daje informacije o podacima koje pohranjuje.

10.2. Centar vodi registar o registracijskim oznakama motornih vozila i pripadajućim brojevima polica osiguranja, kao i datumima valjanosti, ili odobrava pristup tim podacima.

10.3. Podaci moraju biti dostupni i to za razdoblje iz proteklih sedam godina.

10.4. Centar izdaje informaciju o ovlaštenim predstavnicima koje su u drugim državama članicama imenovala tuzemna društva za osiguranje.

10.5. Društva za osiguranje dostavljaju odgovarajuće podatke (o vozilu, registracijskoj oznaci, polici osiguranja) zajedno s ovlaštenim predstavnicima u drugim državama članicama.

10.6. Informacijski centar vodi popise vozila koja su oslobođena od obveznog osiguranja i njihovih ureda za rješavanje šteta.

10.7. Kod opravdanog interesa centar pomaže pri identifikaciji osoba (ugovaratelja osiguranja, vlasnika / imatelja vozila i običnog vozača).

11. Ured za naknadu (čl. 24.)

11.1. Svaka država članica osnovat će Ured za naknadu.

11.2. Oštećene osobe mogu podnijeti svoje zahtjeve Uredu za naknadu u državi članici svog prebivališta, ukoliko društvo za osiguranje ili njegov ovlašten predstavnik ne dostavi u roku od tri mjeseca utemeljenu ponudu za naknadu štete ili utemeljeni odgovor na njihove zahtjeve ili ukoliko nije imenovan ovlašten predstavnik.

11.3. Ukoliko su za odštetne zahtjeve pokrenuti sudski postupci, Uredu za naknadu se ne mogu više postaviti zahtjevi.

11.4. Ured za naknadu postupa prema postavljenom zahtjevu ukoliko u roku dva mjeseca nije pružena utemeljena ponuda za naknadu štete ili utemeljeni odgovor.

11.5. Ured za naknadu će obavijest o tijeku stvari poslati počinitelju štetnog događaja, ukoliko je poznat, društvu za osiguranje, ovlaštenom predstavniku kao i Uredu za naknadu u državi članici poslovnog nastana društva za osiguranje.

11.6. Ured za naknadu u zemlji prebivališta oštećene osobe ima pravo regresa isplaćenog iznosa od strane Ureda za naknadu u državi članici u kojoj je poslovni nastan društva za osiguranje.

11.7. Provedba regresa uslijedit će po osnovi sporazuma kojeg su Uredi za naknadu sklopili.

11.8. Ukoliko je u roku dva mjeseca od datuma nesreće nemoguće utvrditi identitet vozila ili društva za osiguranje oštećena osoba se za naknadu štete može obratiti Uredu za naknadu u državi članici u kojoj ima prebivalište.

11.9. Ured za naknadu će zatim postaviti zahtjev Garancijskom fondu u državi članici u kojoj je vozilo uobičajeno stacionirano. U slučaju nepoznatog vozila ili vozila iz treće države Ured za naknadu će svoj zahtjev za refundacijom postaviti Garancijskom fondu države članice u kojoj se je dogodila prometna nesreća.

12. Centralni ured

12.1. Države članice vode računa da žrtve prometnih nesreća, njihovi pravni zastupnici i društva za osiguranje imaju pristup podacima, koji su potrebni za rješavanje šteta.

12.2. Ovi su podaci središnje i elektronički pohranjeni i dostupni ovlaštenim interesentima.

13. Sankcije (čl. 27.)

13.1. Države članice poduzimaju mjere za primjenu odredbi koje su sadržane u ovoj Direktivi te utvrđuju sankcije za kršenje istih.

13.2. Sankcije moraju biti efikasne, razmjerne i odvrćati od kršenja odredbi.

14. Završne odredbe (čl. 28.), poništenje dosadašnjeg prava (čl. 29.), stupanje na snagu (čl. 30.) i primatelji (čl. 31.)

14.1. Države članice mogu zadržati ili propisati odredbe koje su za oštećenu osobu povoljnije od zaštite žrtava u prometu koju propisuje ova Direktiva.

14.2. Države članice obavještavaju Komisiju o provedbi ove Direktive u nacionalno pravo.

14.3. Dosadašnjih 5 Direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila obuhvaćeno je u ovoj Direktivi, zbog čega se one anuliraju.

14.4. Sadržaj dosadašnjih Direktiva navodi se u Dodatku nove Direktive.

14.5. Ova Direktiva stupa na snagu 20. dana od njene objave u službenom glasniku Europske unije. (Objavljena je 7.10.2009.)

14.6. Ova Direktiva upućena je državama članicama.

Sudska nadležnost:

- Uredba (EZ) br. 44/2001 Vijeća od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (službeni glasnik Europske zajednice od 16.1.2001., L 12/1; Uredba Bruxelles I)
- = sudske nadležnosti / izabrani forum / izvršenje presude
- = odgovarajuće: u odnosu na i između trećih država:
- Luganska konvencija: Luganska konvencija o sudskoj nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, potpisana u Luganu 16. rujna 1988. (Potpisnici/revizija na snazi od: EU: 18. 05. 2009. / 01. 01. 2010.; Švicarska: 20.10. 2010. / 01. 01. 2011.)

Pojedinačne odredbe:

- mjesto nesreće (odnosno sud mjesta nastanka štetnog događaja, čl. 5. t. 3. i čl. 10. Uredbe 44/2001 – čl. 5. t. 3. i čl. 10. Luganske konvencije)
- prebivalište oštećene osobe (čl. 11. st. 2. te čl. 9. st. 1. b Uredbe 44/2001, sukladno presudi Europskog suda od 13. 12. 2007. u predmetu C-463/06 FBTO / Jack Odenbreit – čl. 11. t. 2. te čl. 9. t. 1. b Luganske konvencije)
- prebivalište ugovaratelja osiguranja, osiguranika, korisnika (čl. 9. st. 1. b Uredbe 44/2001) – čl. 9. t. 1. b Luganske konvencije)
- osiguratelj nema sjedište u državi članici ali ima poslovni nastan (čl. 9. st. 2. Uredbe 44/2001 – čl. 9. t. 2. Luganske konvencije (za sporove iz poslovanja poslovnih nastana)
- prebivalište (osiguranog) štetnika (tužba se može podnijeti i protiv osiguratelja: bez veće važnosti za prometne nesreće; čl. 11. st. 1. te čl. 2. st. 1. Uredbe 44/2001 – čl. 11. t. 1. te čl. 2. t. 1. Luganske konvencije)
- sjedište osiguratelja od automobilske odgovornosti (čl. 9. st. 1. a Uredbe 44/2001 – čl. 9. t. 1. a Luganske konvencije)
- temeljem nacionalnog zakonodavstva:
- strane registracijske pločice: mjesto nezgode i sjedište nacionalnog Ureda
- nepoznata i neosigurana motorna vozila: mjesto nezgode i sjedište nacionalnog Garancijskog fonda

C. Mjerodavno pravo:

I. Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog Parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze („Uredba Rim II“) – službeni glasnik Europske unije, 31. 07. 2007., L 199/40:

• Poglavlje II. ŠTETNE RADNJE

• čl. 4. Opće kolizijsko pravilo

- (1) Ukoliko ovom Uredbom nije drugačije predviđeno, pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štetne radnje pravo je države u kojoj je šteta nastala, bez obzira u kojoj je državi nastupio događaj koji je prouzročio štetu i bez obzira na državu u kojoj su nastale neizravne posljedice tog događaja.
- (2) Međutim, kada i osoba za koju se tvrdi da je odgovorna i osoba koja trpi štetu u vrijeme nastanka štete imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi, primjenjuje se pravo te države.
- (3) Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja u očito užoj vezi s državom različitom od one iz stavaka 1. i 2., primjenjuje se pravo te druge države. Očito uža veza s drugom državom može se temeljiti posebice na prethodnom pravnom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s odnosnom štetnom radnjom.

• čl. 14. Sloboda izbora prava

- (1) Stranke se mogu sporazumjeti o podvrgavanju izvanugovornih obveza pravu koje izaberu: (...)

• čl. 18. Izravna tužba protiv osiguratelja odgovorne osobe

- Oštećena osoba može svoj zahtjev podnijeti izravno protiv osiguratelja odgovorne osobe ako je tako predviđeno pravom mjerodavnim za izvanugovornu obvezu ili pravom mjerodavnim za ugovor o osiguranju.

• čl. 18. De lege ferenda (?)

- Kod osiguranja od automobilske odgovornosti, za zahtjeve oštećene osobe prema osiguratelju od automobilske odgovornosti štetnika mjerodavno je pravo države članice uobičajenog boravišta oštećene osobe.

II: Konvencija o pravu mjerodavnom za prometne nesreće, potpisana u Den Haagu 4. svibnja 1971.

= Haška konvencija

Države potpisnice (ratificirano): A, BY, CH, CZ, B, BIH, E, F, HR, L, LT, LV, MA, Crna Gora, MK, NL, P (samo potpisano), PL, SK, SLO, SRB.

• **čl. 2. Ova se Konvencija ne primjenjuje**

- (1) (...)
- (2) (...)
- (3) (...)
- (4) na regresne zahtjeve između odgovornih osoba;
- (5) na regresne zahtjeve i subrogacije koje se odnose na osiguratelje;
- (6) na zahtjeve i regresne zahtjeve nositelja socijalnih osiguranja i sličnih ustanova te javnih garancijskih fondova za štete prouzročene motornim vozilima ili zahtjeve podnesene protiv njih, kao i na svako oslobađanje od odgovornosti predviđeno pravom koje je mjerodavno za te ustanove.

• **čl. 3. Mjerodavno pravo je unutarnje pravo države na čijem teritoriju se dogodila nesreća.**

• **čl. 4. Uz pridržaj članka 5., odredbe članka 3. ne primjenjuju se u sljedećim slučajevima:**

(a) Ako je u nesreći sudjelovalo samo jedno vozilo i ako je to vozilo registrirano u državi različitoj od one na čijem teritoriju se nesreća dogodila, primjenjuje se unutarnje pravo države registracije na odgovornost:

- prema vozaču, korisniku, vlasniku i svakoj drugoj osobi koja polaže pravo na vozilo, bez obzira na njihovo uobičajeno boravište;
- prema oštećenoj osobi koja je bila putnik u vozilu, ako je njeno uobičajeno boravište u državi različitoj od one na čijem teritoriju se nesreća dogodila;
- prema oštećenoj osobi koja se nalazila na mjestu nesreće izvan vozila, ako je njeno uobičajeno boravište u državi registracije vozila.

U slučaju više oštećenih osoba, mjerodavno pravo se utvrđuje zasebno za svaku od njih.

(b) Ako je u nesreći sudjelovalo više vozila, odredbe navedene pod (a) primjenjuju se samo ako su sva vozila registrirana u istoj državi.

(c) Ako su u nesreći sudjelovale osobe koje su se nalazile na mjestu nesreće izvan vozila, odredbe navedene pod (a) i (b) primjenjuju se samo ako su sve te osobe imale uobičajeno boravište u zemlji registracije vozila. Ova se odredba primjenjuje i u slučaju kada su te osobe i oštećene u nesreći.

- **čl. 5.**

- (1) Pravo koje se sukladno članku 3. i 4. primjenjuje na odgovornost prema suputniku, uređuje i odgovornost za štetu na stvarima koje su se nalazile u vozilu i koje pripadaju putniku ili su njemu povjerene.
- (2) Pravo koje se sukladno članku 3. i 4. primjenjuje na odgovornost prema vlasniku vozila, uređuje i odgovornost za štetu na stvarima koje su se nalazile u vozilu, a nisu navedena u stavku 1.
- (3) Pravo koje se primjenjuje na odgovornost za štetu na stvarima izvan vozila je pravo države na čijem teritoriju se dogodila nesreća. Međutim, odgovornost za štetu na osobnim stvarima oštećene osobe koje su se nalazile izvan vozila podliježe unutarnjem pravu zemlje registracije vozila, ukoliko se to pravo primjenjuje na odgovornost prema oštećenoj osobi sukladno članku 4.

III. Uredba Rim II i Haška konvencija: koja ima prednost u primjeni?

Prema čl. 30. st. 1. (ii) Uredbe Rim II, Komisija treba do 20. kolovoza 2011. izraditi izvješće o primjeni Uredbe koje će obuhvaćati i odnos ova dva uzajamno isključiva pravna izvora. Moguće je da će EU ubuduće za odnose između država članica predvidjeti primjenu isključivo Uredbe Rim II, dok bi Haška konvencija imala primjenu samo u odnosu na treće zemlje. Trenutačno Haška konvencija ima međunarodnopravnu prednost u primjeni pred Uredbom Rim II, koja je doduše kao Uredba EU izravno primjenjiva u državama članicama, međutim samo na zakonskoj razini.

D. Sudska praksa Europskog suda: odluka u predmetu „Odenbreit“

- Presuda Europskog suda pravde u predmetu Odenbreit (C-463/06; FBTO / Jack Odenbreit): Oštećena osoba može podnijeti izravnu tužbu protiv osiguratelja štetnika u državi u kojoj ima prebivalište.
- Napomene uz presudu:
 1. Prometna nesreća u Nizozemskoj.
 2. Oštećeni je Nijemac (Jack Odenbreit).
 3. Štetnik i njegov osiguratelj od automobilske odgovornosti su nizozemske nacionalnosti.
 4. Ugovor o osiguranju podliježe nizozemskom pravu.
 5. Izuzev prebivališta oštećene osobe, sve okolnosti slučaja povezane su s Nizozemskom.
 6. Shodno tome, sud prebivališta oštećenika kojemu je podnesena tužba mora primijeniti strano pravo.
 7. Riječ je o pitanju postavljenom radi prethodne odluke Europskog suda pravde koje se odnosi na tumačenje Uredbe 44/2001.

8. Europski sud je izrijekom utvrdio da se nositelji socijalnog osiguranja ne mogu pozivati na ovu odluku.
9. Sud nije riješio koje je pravo povoljnije za oštećenu osobu (kao dotada u njemačkom pravu).
10. Viši troškovi (vještačenja, dokazni postupak, prijevodi) i dulje trajanje zbog korespondencije s inozemstvom.
11. Mogućnost da sudac pogrešno interpretira mjerodavno pravo.
12. Pitanje da li se smije primijeniti „lex fori“ (npr. na pitanja zastare ili postupka) odnosno ugovorni statut na isplate nositelja socijalnih osiguranja?
13. Zbog primjene inozemnog prava redovno se angažiraju dva odvjetnika – u državi prebivališta oštećene osobe i u državi čije se pravo primjenjuje.
14. Različite zemlje u praksi obično znače i različite jezike, što je bitno zbog troškova prijevoda, tumača, zakonskih tekstova i komentara (sudske prakse).
15. Uredba Rim II u preambuli 33 slijedi i načelo „restitutio in integrum“ za štete na osobama u slučajevima kada se nesreća dogodila u državi različitoj od one u kojoj je uobičajeno boravište oštećene osobe.

Maša Hlastec Rajterič

**PRIMJENA IV. DIREKTIVE O
OSIGURANJU MOTORNIH VOZILA U PRAKSI**

Primjena IV. Direktive o osiguranju motornih vozila u praksi

Četvrta direktiva EU o osiguranju motornih vozila donesena je kako bi se olakšalo ostvarivanje odštetnih zahtjeva za štete koje su oštećeni pretrpjeli u inozemstvu. Kod ostvarivanja šteta koje su nastale u inozemstvu oštećeni su se susretali s brojnim poteškoćama, npr. nepoznavanjem funkcioniranja pravnog sustava, stranim jezikom, prostornom udaljenošću... Zbog brojnih pritisaka različitih ustanova u okviru Europske zajednice, Europski parlament i Vijeće donijeli su (dana 16.05.2000.) IV. direktivu o obveznom osiguranju motornih vozila. Odredbe IV. direktive omogućuju oštećenima koji su uslijed prometne nezgode pretrpjeli materijalnu ili nematerijalnu štetu izvan zemlje svog stalnog prebivališta primjerenu obradu, to jest davanje utemeljene ponude odnosno obrazloženog odgovora, bez obzira na to na kojem se području sustava zelene karte dogodila prometna nezgoda. Navedeno pravilo, doduše, vrijedi uz ograničenje da su u prometnoj nezgodi sudjelovala vozila registrirana u EU.

Zanimljivo je da je Europska unija tek pet godina kasnije, odnosno 11.05.2005. godine, normativno uredila **obvezatnost utemeljene ponude odnosno obrazloženog odgovora** i za ostvarivanje zahtjeva za ostale vrste prometnih nezgoda (tzv. domaće štete).

Očito je ocijenila da je najprije potrebno zakonski urediti postupak rješavanja odštetnih zahtjeva za štete koje su oštećeni pretrpjeli izvan države svog stalnog prebivališta (IV. direktiva EU), a tek potom pristupiti uređivanju postupka rješavanja odštetnih zahtjeva u slučaju šteta koje su oštećeni pretrpjeli u domovini (V. direktiva EU).

Važne odredbe IV. direktive o obveznom osiguranju motornih vozila su sljedeće:

- Svaki je osiguratelj nakon pristupanja države EU dužan u ostalim državama članicama EU imenovati svoje ovlaštene predstavnike za rješavanje odštetnih zahtjeva,
- ovlaštenu predstavnik ili odgovorni osiguratelj dužan je odgovoriti na odštetni zahtjev u roku od tri mjeseca od njegova podnošenja,
- oštećeni mora imati mogućnost podnošenja odštetnog zahtjeva u svojoj državi i na svom jeziku, što ne utječe na primjenu mjerodavnog prava i ne mijenja sudsku nadležnost,
- ovlaštenu predstavnik mora imati odgovarajuća ovlaštenja odgovornog osiguratelja za rješavanje štetnih slučajeva,
- postoji obveza ustrojavanja informacijskih centara, kao pomoć oštećenima u slučaju procjene odgovornog osiguratelja
- prema IV. direktivi o obveznom osiguranju motornih vozila regresu su isključeni iz sustava obrade odštetnih slučajeva

* Zavarovalnica Triglav d.d.

- obvezno je postojanje **Ureda za naknadu** u slučaju kada vozilo počinitelja nije moguće identificirati, odnosno vozilo nije osigurano ili kada nije moguće identificirati odgovornog osiguratelja, odnosno kada strani osiguratelj nije imenovao ovlaštenog predstavnika ili nije dao utemeljeni odgovor ili ponudu u roku od tri mjeseca.

U pogledu provedbe zahtjeva iz odredbi IV. direktive o obveznom osiguranju motornih vozila osiguratelji su dužni poduzeti sljedeće:

- sklopiti ugovore za rješavanje odštetnih zahtjeva s partnerima u ostalim državama članicama EU, što neće biti obveza samo hrvatskih osiguratelja, već će i osiguratelji iz ostalih država članica EU biti dužni imenovati svog ovlaštenog predstavnika u Hrvatskoj
- obavijestiti Informacijski centar pri Hrvatskom uredu za osiguranje o nazivima, adresama i kontakt podacima svojih ovlaštenih predstavnika (listu je potrebno ažurirati)
- obavijestiti HANFA-u o nazivu i adresi ovlaštenih predstavnika (listu je potrebno ažurirati).

Preporučljivo je da osiguratelji sukladno IV. direktivi o obveznom osiguranju motornih vozila sklope ugovore za rješavanje odštetnih zahtjeva s onim osigurateljima s kojima već imaju sklopljene korespondentne ugovore. U slučaju rješavanja odštetnih zahtjeva u skladu s IV. direktivom potrebno je uspostaviti još veći stupanj međusobnog povjerenja jer ne postoji niti jedna institucija koja bi rješavala eventualna neslaganja (prije svega u slučaju neplaćanja) te stoga ugovornim stranama preostaje tek podnošenje građanske tužbe u državi sjedišta osiguratelja koji ne želi ispuniti svoje ugovorne obveze. Kod rješavanja odštetnih zahtjeva prema IV. direktivi o obveznom osiguranju motornih vozila ne postoji sustav Guarantee Call-a, kako je to primjerice uređeno za slučajeve rješavanja odštetnih zahtjeva unutar sustava zelene karte.

Ugovorom je, između ostalog, potrebno odrediti tko će pribaviti podatke u vezi s prometnom nezgodom koja se je dogodila u trećoj državi te podatke u vezi s odredbama prava treće države (izvan države sjedišta odgovornog osiguratelja). Što se tog pitanja tiče, ne postoji pravilo koje bi propisivalo da li će to biti odgovorni osiguratelj ili ovlašteni predstavnik. U pogledu većine ugovora imamo ugovoren sljedeći način sudjelovanja:

- **ovlašteni predstavnik** je dužan u što kraćem roku **obavijestiti odgovornog osiguratelja** o nastalom štetnom slučaju, visini pričuve te okolnostima štetnog slučaja
- **odgovorni osiguratelj** je dužan u što kraćem roku **potvrditi pokriće i dati odgovor glede odgovornosti** njegova osiguranika i **visine ponude** (također u slučaju prometne nezgode u trećim državama).

U slučaju da osiguranik ne obavijesti svog osiguratelja o svojoj odgovornosti, odgovorni osiguratelj je dužan pokušati utvrditi odgovornost pomoću drugih sredstava (policijski zapisnik, usporedba oštećenja). Kada do prometne nezgode dođe u trećoj državi, odgovorni osiguratelj je u većini slučajeva dužan od svog korespondenta, u državi u kojoj se dogodila prometna nezgoda (prvenstveno u slučaju nematerijalnih šteta), sam pribaviti podatke vezane uz temelj i visinu.

UTEMELJENI ODGOVOR:

Niti Direktiva niti zakonodavstvo ne daju precizan odgovor na pitanje što je to utemeljen odgovor. Iz prakse znam da oštećenom unutar tromjesečnog roka (kada ne postoje uvjeti za dostavu ponude) u cijelosti objasnimo trenutno stanje (ugodno ili neugodno) u kojem se nalazi postupak rješavanja njegovog zahtjeva. **U slučaju** (iz bilo kojeg razloga) **manjkave** dokumentacije stranku odnosno njenog opunomoćenika o tome obavijestimo pisanim putem, a najkasnije u roku od tri mjeseca od podnošenja zahtjeva, te ju izvijestimo o tome što ćemo u vezi s time poduzeti odnosno što moraju stranke same u vezi s time poduzeti.

U slučaju da je odgovornost osiguranika odgovornog inozemnog osiguratelja nesporna te imamo još puno posla u vezi s utvrđivanjem visine odštete, o tome obavijestimo oštećenog odnosno njegovog opunomoćenika. U slučaju da se stranka ne slaže s obrazloženjem da manjkava dokumentacija odnosno trenutna nemogućnost utvrđivanja stvarnih okolnosti predstavlja utemeljeni odgovor, ovlaštenom predstavniku ne preostaje ništa drugo nego da odbije zahtjev. S obzirom na to da svrha IV. direktive nedvojbeno nije samo ta da oštećeni dobije tek formalan konačni odgovor, već naprotiv treba dobiti i sadržajno pravilan odgovor na svoj odštetni zahtjev, u stvarnosti treba primijeniti odbijanje zahtjeva samo u slučajevima u kojima to odgovara stvarnom stanju stvari.

I u slučajevima kada odgovorni inozemni osiguratelj sustavno daje napatke za odbijanje odštetnih zahtjeva, a ovlaštenu predstavnik iz predložene dokumentacije zaključi da stvarno postoji odgovornost osiguranika odgovornog inozemnog osiguratelja, smatram da ovlaštenu predstavnik ima pravo (iako ne i obvezu) uvijek iznova kontaktirati inozemnog odgovornog osiguratelja s molbom da ponovo prouči dokumentaciju, proslijedi dokaze koji potvrđuju odgovornost i **zahtijevati od** odgovornog inozemnog osiguratelja da navede razlog **za odbijanje zahtjeva**. Ovlaštenu predstavnik je, naime, u svom odgovoru na odštetni zahtjev dužan navesti **razloge za odbijanje**.

PODNOŠENJE ODŠTETNOG ZAHTJEVA KOD ODGOVORNOG OSIGURATELJA I KOD OVLAŠTENOG PREDSTAVNIKA

Ostvarivanje istog odštetnog zahtjeva koji proizlazi iz istog štetnog događaja kod dvije različito pasivno legitimirane osobe uzrokuje veće troškove u vezi s rješavanjem štete, a najčešće i uspori rješavanje zahtjeva. U takvom je slučaju najprije potrebno dogovoriti se s odgovornim osigurateljem tko će rješavati zahtjev odnosno pozvati oštećenog da se izjasni kod koga (gdje) želi da se rješava šteta. U slučaju kad oštećeni želi da se šteta rješava npr. izravno kod odgovornog inozemnog osiguratelja, tada ovlaštenu predstavnik ima pravo na minimalnu pristojbu kod zaprimanja zahtjeva za rješavanje.

TOČNE EVIDENCIJE ZAHTJEVA:

U svrhu nesmetanog rješavanja odštetnih zahtjeva potrebno je uspostaviti evidenciju prema datumima podnesenih zahtjeva. Naša služba putem računala dva puta mjesečno pregleda sve

zahtjeve na koje oštećenome još nije proslijeđen odgovor odnosno ponuda. Fizički pregledamo sve spise temeljem kojih kao ovlaštenu predstavnik još uvijek nismo ispunili svoje obveze te na zahtjeve odgovorimo prije isteka roka. Samo uz dobru računalnu potporu smo u mogućnosti ispuniti obvezu pravodobne dostave utemeljenog odgovora odnosno ponude.

U razdoblju od 01.05.2004. godine (pristupanje Republike Slovenije EU i posljedično tome početak primjene odredbi IV. direktive o obveznom osiguranju motornih vozila) pa do danas smo samo u jednom slučaju zaprimili zahtjev Agencije za nadzor osiguranja u kojem se ističe kako stranci nismo dostavili ponudu odnosno utemeljeni odgovor u roku od tri mjeseca. Iz dokumentacije u našem spisu, a koju smo prosljedili na Agenciju, proizlazi da smo stranci poslali odgovor unutar roka te je Agencija za nadzor osiguranja iz tog razloga obustavila predmetni postupak.

ODBIJANJE I POSLJEDICE -TUŽBA USLIJED ODBIJANJA:

U slučaju odbijanja, stranka ima pravo podnijeti tužbu protiv odgovornog inozemnog osiguratelja, a to može učiniti i u državi svojeg prebivališta (V. direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila), što, uostalom, ne utječe na primjenu prava. U slučaju da će se primjenjivati strano pravo, to će sud morati, putem za to nadležnih službi, pribaviti podatke o stranom pravu za rješavanje konkretnog tužbenog zahtjeva.

U Republici Sloveniji smo imali nekoliko slučajeva u kojima je tuženik bio ili slovenski osiguratelj ili, u većem broju slučajeva, Slovenski ured za osiguranje, a radilo se o štetama koje su državljanima Republike Slovenije izvan područja Republike Slovenije prouzročila vozila s inozemnim registarskim oznakama. U svim tim postupcima u kojima se radilo o pogrešnoj pasivnoj legitimaciji dokazali smo da je pasivno legitimiran jedino odgovorni inozemni osiguratelj.

Trenutno su protiv osiguranja Triglav u inozemstvu podnesene četiri tužbe na temelju odredbi IV. direktive, od čega tri u Italiji. U svim se tim postupcima postavilo pitanje primjene prava, i to treba li primijeniti slovensko (nezgode su se dogodile u Sloveniji) ili talijansko pravo (posljedice su nastale u Italiji). Na žalost za sada Vam, vezano za navedene postupke, ne mogu reći ništa konačno, a sve iz razloga što još nisu donesene niti prvostupanjske odluke suda iz kojih bih mogla iščitati razloge predmetnih odluka u pogledu primjene prava.

PRIMJENA PRAVA U MIRNOM POSTUPKU:

- **Materijalna šteta :** Kod rješavanja zahtjeva za naknadu materijalne štete u najvećem broju slučajeva nemamo nikakvih poteškoća, tek ponekad postoje razlike kod obračunavanja totalnih šteta i izgubljene dobiti, no navedeno se može riješiti pomoću prikladnih objašnjenja strankama. Kod utvrđivanja visine materijalne štete na temelju računa uglavnom nema nejasnoća.
- **Odvjetnički troškovi:** I kod obračuna odvjetničkih troškova trebalo bi se primjenjivati pravo područja na kojem se dogodila prometna nezgoda, no to se ne provodi dosljedno te upute ovise o svakom pojedinom odgovornom osiguratelju i upravo stoga, opreza radi,

savjetujem da se barem na početku sudjelovanja s inozemnim osigurateljem uvijek raspitate o visini odvjetničkih troškova koje možete (ako uopće) odobriti odvjetniku, da ne biste kasnije, prilikom potraživanja povrata troškova, imali problema.

- Malo dulje bih se zadržala kod pitanja procjene pravedne novčane naknade za **nematerijalnu štetu**. Tako je recimo u slučaju prometne nezgode koja se je dogodila u državi sjedišta odgovornog osiguratelja, kao i u slučaju prometne nezgode koja se dogodila u trećoj državi, u vezi s **određivanjem visine** pravedne novčane naknade za **nematerijalnu štetu** prije svega potrebno kontaktirati odgovornog osiguratelja. Kod obrade štete, kao ovlašteni predstavnik odgovornog inozemnog osiguratelja, odmah nakon što oštećeni sastavi svoj konačni odštetni zahtjev, pregledamo dokumentaciju te ju pošaljemo odgovornom inozemnom osiguratelju s kratkim sažetkom bitnih točaka zahtjeva. Na taj način najbrže dobijemo odgovor od odgovornog inozemnog osiguratelja.

U vezi s navedenim se postavlja pitanje je li odgovornom inozemnom osiguratelju potrebno prosljediti prijevod dokumentacije koju nam je oštećeni dostavio na hrvatskom jeziku. Naša je praksa da dokumentaciju načelno ne prevodimo već ukratko sažmemo bitno i navedeno prosljedimo inozemnom osiguratelju zajedno s dokumentacijom na hrvatskom jeziku. S vremenom će djelatnici koji će rješavati inozemne štete dobiti osjećaj za to koliko bi mogla iznositi odšteta za pojedinu vrstu nematerijalne štete prema stranom pravu te će osim kratkog sažetka i opisa ozljeda s lakoćom predložiti i visinu odštete. Na taj će se način ubrzati odaziv inozemnog osiguratelja.

Već sam uvodno napomenula da odredbe IV. direktive o obveznom osiguranju motornih vozila ne utječu na primjenu prava i sudsku nadležnost, a što je oštećenima u nekim slučajevima teško objasniti, posebno u situacijama kada strano pravo ne priznaje neke kategorije šteta odnosno kada za iste isplaćuje vrlo niske naknade. To se u najvećem broju slučajeva događa upravo kod procjene novčane naknade za nematerijalnu štetu. Mađarsko pravo, primjerice, ne priznaje novčanu naknadu za nematerijalnu štetu koja ne ostavlja trajne posljedice. U najvećem broju slučajeva navedeno znači da ne priznaju naknadu štete za blage distorzije vratne kralježnice i ostale blaže ozljede. U zapadnim državama (Italija je izuzetak) su visine odšteta, prije svega za blaže ozljede, niže od odšteta u našim državama te je navedeno u nekim slučajevima jako teško objasniti strankama.

TROŠKOVI RJEŠAVANJE ŠTETA SUKLADNO IV. DIREKTIVI O OBVEZONOM OSIGURANJU MOTORNIH VOZILA

U slučaju prometnih nezgoda u koje su uključeni oštećeni iz različitih država članica Europske Unije su troškovi u vezi rješavanja štete viši. Svaki od oštećenih ima pravo podnijeti zahtjev u svojoj državi, zbog čega za odgovornog osiguratelja postoji obveza plaćanja troškova za obradu tih zahtjeva u svakoj od država. Isto tako su i u slučaju kada se šteta dogodila u trećoj državi, troškovi rješavanja štete viši jer je odgovorni osiguratelj dužan nadoknaditi troškove onome koji mu je pomogao pribaviti podatke iz treće države.

DOGOVOR S OSIGURATELJIMA U DRŽAVAMA SUSTAVA ZELENE KARTE, KOJE JOŠ NISU ČLANICE EUROPSKE UNIJE

Preporučamo da hrvatski osiguratelji nakon pristupanja Hrvatske Europskoj Uniji sklope dodatke ugovorima ili zasebne ugovore s osigurateljima izvan Europske Unije (prije svega s područja bivše Jugoslavije) kako bi vam na vaš zahtjev prosljeđivali policijske zapisnike, mišljenja vezana za odgovornost vaših osiguranika odnosno mišljenja vezana za visinu nastale štete, da biste potom svojim ovlaštenim predstavnicima mogli proslijediti svoje mišljenje u vezi s temeljem i visinom (davanje naputaka).

Bez obzira na činjenicu što je za sveobuhvatnu obradu slučajeva sukladno IV. direktivi uvijek nadležan odgovorni osiguratelj, ovlašten predstavnik mora nastojati uspostaviti dobru komunikaciju s odgovornim inozemnim osigurateljem, a sve kako bi konačan odgovor stranci odgovarao stvarnom stanju.

Iako gore navedeno u IV direktivi nije nigdje izričito spomenuto, to je nedvojbeno, između ostalog, bio cilj koji je zakonodavac htio postići.

PRIMJERI IZ PRAKSE (nakon pristupanja Hrvatske Europskoj Uniji):

- 1.) Prometna nezgoda u kojoj su sudjelovali Hrvat i Slovenac dogodila se u Sloveniji. Obojica su pretrpjeli štetu i djelomično su odgovorni za nastalu štetu. Moguće rješenje: Hrvat može prijaviti štetu bilo u Hrvatskoj kod ovlaštenog predstavnika slovenskog odgovornog osiguratelja bilo u Sloveniji, izravno kod slovenskog odgovornog osiguratelja. Slovenac može prijaviti štetu u Sloveniji kod ovlaštenog predstavnika hrvatskog odgovornog osiguratelja.
- 2.) Prometna nezgoda u kojoj su sudjelovali Hrvat i Makedonac dogodila se u Makedoniji. Obojica su pretrpjeli štetu i djelomično su odgovorni za nastalu štetu. Moguće rješenje: Hrvat i Makedonac mogu prijaviti štetu samo izravno kod makedonskog odgovornog osiguratelja.
- 3.) Slovenac i Hrvat su sudionici štetnog događaja u Bosni. Obojica su pretrpjeli štetu i djelomično su odgovorni za nastalu štetu. Moguća rješenja: Slovenac može prijaviti štetu kod ovlaštenog predstavnika hrvatskog odgovornog osiguratelja u Sloveniji odnosno kod korespondenta hrvatskog odgovornog osiguratelja u Bosni. Hrvat može prijaviti štetu kod ovlaštenog predstavnika slovenskog odgovornog osiguratelja u Hrvatskoj odnosno kod korespondenta slovenskog odgovornog osiguratelja u Bosni.

Kao što vidimo, u svakom slučaju, ovisno o volji oštećenih, postoji više mogućih rješenja.

Sustav odredbi IV. direktive o obveznom osiguranju motornih vozila ne primjenjuje se na rješavanje regresnih zahtjeva (kasko, socijalni zavodi...), no neki se osiguratelji putem međusobnih sporazuma ovlašćuju i za rješavanje navedenih zahtjeva. Na regresne se zahtjeve isto tako ne primjenjuje odredba o dopustivosti podnošenja tužbe u državi sjedišta regresnog osiguratelja protiv odgovornog inozemnog osiguratelja (odluka Suda Unije pod poslovnim brojem: C-412/10).

ZAKLJUČAK:

Nužno je:

- provoditi nadzor nad rješavanjem odštetnih zahtjeva
- uspostaviti dobru komunikaciju s inozemnim osigurateljima
- pravilno i brzo uputiti oštećene
- u slučaju nepotpunih podataka oštećenom vratiti dokumentaciju o šteti zajedno s naputkom da se stranka obrati Informacijskom centru koji treba pribaviti informacije (zastoj roka)
- ispitati primjenu stranog prava
 - voditi računa o tome da ne postoji sustav Guarantee Call-a
 - voditi statistiku.

Maja Medić

**UTVRĐIVANJE VISINE NAKNADE ŠTETE STRANIM
DRŽAVLJANIMA – PRIMJER TALIJANSKE PRAKSE**

Utvrđivanje visine naknade štete stranim državljanima – primjer talijanske prakse

Izgledno vrlo skorim pristupom Republike Hrvatske Europskoj Uniji započeti će i primjena članaka Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kojima se 4. Direktiva o obveznom osiguranju motornih vozila preuzima u hrvatsko zakonodavstvo. Europska unija je uspostavila sustav 4. Direktive s ciljem poboljšanja zaštite žrtava prometnih nesreća nastalih u inozemstvu kojima se omogućuje rješavanje odštetnih zahtjeva povodom prometnih nesreća nastalih izvan zemlje njihovog prebivališta u zemlji njihovog prebivališta.

To znači da će po pristupu Republike Hrvatske u Europsku Uniju i građanima Republike Hrvatske koji su oštećeni u prometnim nesrećama nastalim u nekoj od zemalja Europske unije olakšati postupak ostvarivanja prava na naknadu štete jer će imati mogućnost podnošenja svog zahtjeva ovlaštenom predstavniku inozemnog osiguravatelja u Republici Hrvatskoj – za razliku od sadašnje prakse koja predviđa da građanin Republike Hrvatske koji je oštećen na primjer u Italiji svoj odštetni zahtjev postavlja prema osiguratelju štetnika u Italiji.

Navedeno znači da se pred sve nas koji radimo na rješavanju odštetnih zahtjeva povodom prometnih nesreća u inozemstvu ili u kojima sudjeluju strani osiguranici postavljaju novi izazovi i od nas će se prije svega tražiti da smo upoznati sa načinom rješavanja odštetnih zahtjeva u zemljama članicama Europske unije čiji osiguravatelji će imenovati naša društva kao ovlaštene predstavnike u Republici Hrvatskoj.

Kako učenja nikad dosta i kako zaista uvijek svi možemo poput Sokrata reći – tek sada znam koliko malo znam – htjela sam vam poštovane kolege iznijeti jedan primjer rješavanja odštetnog zahtjeva u Italiji za koji sam mislila da bi mogao biti zanimljiv jer uključuje primjenu nekih talijanskih zakona koji su, ako ništa drugo, intrigantni i za mene su bili sasvim novi.

Hrvatska državljanka NN pretrpjela je teške povrede kao putnik u vozilu talijanskih registarskih oznaka u Italiji. Vozilo je oštećeno prilikom frontalnog sudara sa traktorom i tom prilikom je oštećena zadobila traumatsku rupturu slezene, viševrni prijelom prsne kosti, traumu prsnog koša sa višestrukim frakturama rebara, istegnuće vratne kralježnice, postrauamtsku radikupolatiju C6 i C7 obostrano, posttraumatski epikondilitis lijevog humerusa kao i brojne hematome koje povrede su predstavljale tešku tjelesnu ozljedu.

Oštećena je postavila zahtjev talijanskog osiguravajućoj kući A. priloživši kompletnu medicinsku dokumentaciju vezanu uz liječenje u Italiji i Hrvatskoj. Oštećena je podvrgnuta i pregledu liječnika cenzora osiguravateljne kuće u obvezi kojom prilikom je ustanovljeno da se radi o zaista teškim povredama koje su ocijenjene i visokim stupnjem invaliditeta.

* Croatia osiguranje d.d.

Sam karakter povreda, ocjena stupnja invaliditeta, razlike između ocjene hrvatskog i talijanskog liječnika cenzora nisu predmet mog današnjeg izlaganja jer je to nešto o čemu se često već dosada a i u budućnosti će se sigurno puno pričati na ovakvim i sličnim skupovima i mogli bi biti predmet jednog sasvim odvojenog razmišljanja. Ono što je mene zaintrigiralo kod ovog slučaja i što sam htjela podijeliti s vama je način likvidacije talijanskog osiguravatelja i jedan poseban kriterij kojeg je strani osiguravatelj primijenio.

Naime prilikom obračuna jednog dijela odštete oštećenici državljanki Republike Hrvatske s prebivalištem u Republici Hrvatskoj talijanski je osiguravatelj primijenio smanjenje primjenjujući koeficijent od 0,67 navodeći kao referentni dokument Ministarsku odluku od 12/05/2003.

Odluka (dekret) Ministarstva rada i socijalnih politika od 12 svibnja 2003 objavljena je u Službenom glasniku br 117 od 22 svibnja 2003. Navedena odluka se poziva na članak 49 stav 1 Zakona br 289 od 27 prosinca 2002 koji članak predviđa da „ prihodi ostvareni u inozemstvu koji bi, da su se ostvarili u Italiji smatrali važnim prilikom utvrđenja uvjeta prihoda koje je potrebno ocijeniti u svrhu pristupa mirovinskim davanjima, moraju se utvrditi na temelju potvrda koje izdaju strana nadležna tijela „ a kojima su „odlukom Ministra rada i socijalnih politika sporazumno sa Ministrom gospodarstva i financija i Ministrom za talijane u inozemstvu, utvrđeni iznosi prihoda, potvrde i slučajevi u kojima se potvrda može zamijeniti samopotvrdom „ te nadalje u članku određuje:

Prihodi koji se realiziraju u inozemstvu a koji su važni radi utvrđenja prihodovnih uvjeta predviđenih za pristup mirovinskim davanjima, procjenjuju se na temelju usporedbe sa nacionalnim odredbama a koje se odnose na slijedeće tipove prihoda:

- a) prihodi socijalnog osiguranja talijanskog i stranog
- b) prihodi od radnog odnosa
- c) prihodi od nekretnina osim prvog stana/kuće
- d) prihodi od kapitala i udjela
- e) prihodi pomoćnog tipa.

Nadalje u članku 2 se govori upravo o prihodima koji se ostvaruju u zemljama koje su navedene u priloženoj tablici.

PRILOG B Odluci Ministra rada od 12 svibnja 2003

Tabela koeficijenata konverzije jednakosti kupovne moći valute

(Koeficijent konverzije jednakosti kupovne moći predstavlja broj jedinica lokalne valute potrebne za kupnju na lokalnom tržištu jednake količine dobara i usluga koje se mogu kupiti na američkom tržištu prema službenom tečaju iz 2000.

**Allegato "B":
Decreto del Ministero del Lavoro del 12 maggio 2003**

Tabella dei coefficienti di conversione della parità di potere di acquisto della moneta

(Il Coefficiente di conversione della parità di potere d'acquisto è il numero di unità di moneta locale necessario per l'acquisto, nel mercato locale, della stessa quantità di beni e servizi acquistabili sul mercato statunitense con un dollaro al tasso di cambio ufficiale del 2000).

Afghanistan		Albania	0,3983
Algeria	0,4197	Angola	0,3984
Arabia Saudita	0,9604	Argentina	0,7615
Armenia	0,2496	Australia	1,0452
Austria	1,1073	Azerbaijan	0,2828
Bangladesh	0,2753	Belgio	1,0316
Benin	0,4430	Bielorussia	0,1750
Bolivia	0,5118	Bosnia-Erzegovina	
Botsuana	0,5724	Brasile	0,5641
Bulgaria	0,3626	Burkina Faso	0,2528
Burundi	0,2173	Cambogia	0,2324
Cameroon	0,4100	Canada	1,0153
Ciad	0,2665	Cile	0,6250
Cina	0,2752	Cisgiordania e Gaza	
Colombia	0,3903	Congo, Rep	1,6381
Congo, Rep. Dem	0,0116	Corea, Rep	0,7062
Corea, Rep. Dem		Costa d'Avorio	0,4556

Costa Rica	0,6115	Croazia	0,6728
Cuba		Danimarca	1,3945
Egitto	0,5439	El Salvador	0,5913
Emirati Arabi Uniti	1,2006	Equador	0,4264
Eritrea		Estonia	0,4554
Etiopia	0,1857	Federazione Russa	0,2620
Filippine	0,3159	Finlandia	1,1911
Francia	1,1619	Gabon	0,8159
Gambia	0,2479	Georgia	0,2538
Germania	1,1483	Ghana	0,1666
Giamaica	0,9957	Giappone	1,8096
Giordania	0,5439	Grecia	0,8204
Guatemala	0,5532	Guinea	0,2601
Guinea-Bissau	0,3020	Haiti	0,4071
Honduras	0,4802	Hong Kong, Cina	1,2041
India	0,2459	Indonesia	0,3037
Iran	1,0282	Iraq	
Irlanda	0,9871	Israele	1,1144
Italia	1,0000	Kazakistan	0,2653
Kenia	0,4264	Kirghizistan	0,1251
Kuwait	1,6922	Laos	0,2609
Lesoto	0,2759	Lettonia	0,6346

Libano	1,1222	Liberia	
Libia		Lituania	0,5394
Macedonia	0,4391	Madagascar	0,3774
Malawi	0,3392	Malesia	0,5344
Mali	0,3376	Marocco	0,4191
Mauritania	0,2656	Mauritius	0,4699
Messico	0,8283	Moldovia	0,1842
Mongolia	0,2877	Mozambico	0,3204
Myanmar		Namibia	0,3863
Nepal	0,2213	Nicaragua	0,2498
Niger	0,2868	Nigeria	0,4592
Norvegia	1,5288	Nuova Zelanda	0,8076
Oman		Paesi Bassi	1,1105
Pakistan	0,2841	Panama	0,7615
Papua Nuova Guinea	0,4079	Paraguay	0,3924
Perù	0,5439	Polonia	0,5903
Porto Rico	?,????	Portogallo	0,7705
Regno Unito	1,2692	Repubblica Ceca	0,4472
Repubblica Dominicana	0,4953	Repubblica Slovacca	0,4028
Repubb. Centro Africana	0,2806	Romania	0,3232
Ruanda	0,2840	Senegal	0,3857
Sierra Leone	0,3272	Singapore	1,2692

Somalia		Spagna	0,9227
Sri Lanka	0,3033	Stati Uniti d'America	1,2692
Sud Africa	0,4047	Sudan	0,2616
Svezia	1,3381	Svizzera	1,4931
Swaziland	0,3679	Tagikistan	0,1813
Tailandia	0,3988	Tanzania	0,6508
Togo	0,2371	Trinidad-Tobago	0,8461
Tunisia	0,3626	Turchia	0,5572
Turkmenistan	0,2717	Ucraina	0,2115
Uganda	0,2683	Ungheria	0,4655
Uruguay	0,8496	Uzbekistan	0,2838
Venezuela	1,0918	Vietnam	0,2538
Yemen, Rep	0,6931	Yugoslavia	
Zambia	0,4695	Zimbabwe	0,2744

U Italiji se dakle prilikom obračuna odštete stranom državljaninu s prebivalištem u inozemstvu primjenjuje smanjenje vrijednosti odštete jer se vodi računa o različitoj kupovnoj moći u različitim zemljama uz neosporno pravo na odštetu na ime tzv. biološke štete koja je ustavom zajamčena svima neovisno o državljanstvu.

Radi se o praksi koju redovno primjenjuju talijanski sudovi.

Primjer: presuda Općinskog suda u Torinu, građanskog odjela br 606/08.

Radilo se o tužitelju, državljaninu Maroka stalno nastanjenom u Italiji te je primjenom članka 2 stav 2 Zakonske odluke br 286/98 prema kojem "stranac koji redovno boravi na području države uživa prava iz građanske materije koja pripadaju talijanskom državljaninu osim ukoliko međunarodne konvencije važeće za Italiju i tekst ove presude ne odluče drugačije. U slučajevima u kojima ovaj tekst i međunarodne konvencije predviđaju slučaj reciprociteta (pretpostavka o kojoj bi se ovdje radilo) ista se utvrđuje prema kriterijima i na način predviđen važećim pravilima.

Što se tiče kriterija likvidacije prihvaća se odredba prema kojoj se mora uzeti u obzir kupovna moć u zemlji prebivališta tražitelja iznosa a koji bi bio ekvivalent onoj uobičajenoj likvidiranoj u Italiji prema tekućoj valuti.

U presudi Općinskog suda u Torinu se nadalje citira Vrhovni sud koji je potvrdio da „nije pogrešno smatrati da je prilikom određivanja iznosa odštete na ime moralne štete potrebno voditi računa o socijalno ekonomskoj realnosti u kojoj živi oštećeni. Sve ovo jer u tom slučaju odšteta ima funkciju nadoknade i naknade pretrpljenih patnji te bi iznos odštete značio raspolaganje iznosom novca koji je različit već prema području na kojem će novac biti potrošen dakle ne treba biti razlike u iznosu odštete već količini novca potrebnoj da se ta odšteta dobije. Presuda se dakle potvrđuje u dijelu koji navodi socijalno ekonomsku realnost u kojoj živi oštećeni kao jedan od elemenata o kojima treba voditi računa prilikom kvantitativne odredbe obveze naknade štete čija funkcija mora prije svega biti naknada u odnosu na pretrpljene patnje i položaj oštećenog (Cass. 1637/00).

Stav je talijanskih sudova da se u slučaju nematerijalne štete odšteta sastoji od dodjele određenog novčanog iznosa koji se smatra odgovarajućim da oštećenom nadoknadi pretrpljene patnje putem ekonomske nadoknade određene na temelju čisto konvencionalnih parametara.

U svakom slučaju novac sam po sebi, prema tal. sudovima, nema apsolutnu vrijednost već je odraz onog što je moguće s njim pribaviti: korist koja se stekne putem odštete u novcu nema dakle objektivnu vrijednost već se razlikuje ovisno o tome što omogućuje da se stekle u smislu dobara ili usluga. Stoga predstavlja instrument putem kojim se likvidira jedna naknade štete, te se povrat nematerijalne štete sastoji prije svega u dodjeli oštećenom mogućnosti da stekne odmah ili u budućnosti (putem štednje ili ulaganjem primljenog novca) određenu količinu robe ili usluga.

Potreba dakle da se svim oštećenima dodjeli jednaka naknada ne može se ispuniti putem jednostavne dodjele svakom oštećenom jednakog iznosa odštete neovisno o ekonomskom okruženju u kojem taj oštećeni živi jer na taj način sami novčani iznos bi bio odgovarajući za one koji to mogu primijeniti na tržištima sa cijenama jednakim onima na onom na kojem se vrši likvidacija: nedovoljno za one sa tržištima sa višim prosječnim cijenama (npr skandinavske zemlje) a previše za one koji ih stekne na tržištima sa nižim prosječnim cijenama (npr

sjevernoafričke zemlje kao što je slučaj presude Općinskog suda u Torinu od 21/02/04 u cijelosti potvrđene 23/11/07).

U ovom korektnom slučaju odšteta na temelju talijanskih parametara značila bi dodijeliti oštećenom „bogatstvo“ koje je znatno više, u smislu kupovne moći u odnosu na istu odštetu dodijeljenu talijanskom državljaninu ili strancu koji bi taj jednaki iznos trebao primijeniti u Italiji.

Parametar predstavlja zapravo odnos na temelju kupovne moći unutar različitih zemalja valute u kojoj je vršena likvidacija.

Razlika u prihodu naročito u zemljama u razvoju ili onima koji prolaze ekonomske krize je zapravo parametar koji navodi na krivi zaključak jer nema stalne proporcije između prihoda i troškova robe i usluga; dapače upravo u državama sa ekonomijom u zastoju ili sa nepovoljnim ekonomskim pojavama često se događa da iznimno niskim prihodima odgovaraju više cijene što dovodi do siromaštva stanovništva.

Takav se fenomen uočava upravo u marokanskoj ekonomiji jer je poznata činjenica o značajnoj razlici između kupovne moći eura u Italiji i eura pretvorenog u nacionalnu valutu u Maroku.

Ovi su koeficijenti predviđeni već citiranom Odlukom ministarstva rada od 12/05/2003 kojom se određuje razina prihoda za svaku državu posebno pozivom na članak 38 I 448/2001. Navedeni koeficijenti su namijenjeni obračunu odštete koja je u svakoj stranoj državi vezana uz kupovnu moć.

Na primjeru Maroka citirani koeficijent iznosi 0,4191: primjenom tog parametra može se potvrditi da jedan euro odštete u korist subjekta koji prebiva u Maroku, pretvoren u lokalnu valutu bi u odnosu na kupovnu moć donio oštećenom vrijednost koja je veća od one u Italiji i to 2,38 puta više (i dalje citat presude Općinskog suda u Torinu). Stoga je odšteta na ime moralne štete oštećenici s prebivalištem u Maroku dosuđena u iznosu od 41,91% od uobičajenih kriterija za naknade šteta sastavljenih u skladu sa kupovnom moći za euro u Italiji.

Na primjeru citirane presude iz Torina a u slučaju oštećenog s prebivalištem u Maroku primjenjuje se dakle koeficijent 0,4191 pa bi odšteta koja bi po tablicama bila izračunata na iznos od 20.000,00 Eura bila smanjena na 8.382,00 Eura.

U našem konkretnom primjeru kao što možete vidjeti iz priložene tablice koeficijent za Hrvatsku je 0,6728 to jest odšteta državljaninu Republike Hrvatske koji prebiva u Republici Hrvatskoj a koji je pretrpio povrede u prometnoj nezgodi u Italiji bila bi smanjena za 33 % koliko prema tablici iznosi razlika u kupovnoj moći valute u Italiji i Hrvatskoj.

Tako je i našoj sugrađanki talijanski osiguravatelj izračun odštete umanjio za navedeni koeficijent od 0,67 pa je tako obračun koji bi u slučaju da je oštećeni talijanski državljanin iznosio cca 185.000,00 Eura umanjen primjenom koeficijenta,067 te iznosio cca 120.000,00 Eura.

Naravno da oštećena nije pristala na ovu ponudu. Njen je (talijanski) odvjetnik uputio prigovor na ponudu smatrajući da je primjena smanjenja pozivom na Ministarsku odluku od 12/05/2003 sasvim neutemeljena citirajući najnoviju sudsku praksu u Italiji kojom je primjena ovog smanjenja odbijena pa tako citira presudu Općinskog suda u Rimu br 11335 od 03/06/2008 kojom se utvrđuje da iznos utvrđen na ime naknade štete ne može biti smanjen primjenom koeficijenta koji se navodi u Ministarskoj odluci od 12/05/2003 budući se ista odnosi na obračun mirovina.

Komentirajući više puta citiranu Ministarsku odluku od 12/05/2003 sudac Ranieri u citiranoj presudi Općinskog suda u Rimu navodi da istu treba čitati uz pomoć dva hermeneutska kriterija: onim temeljenim na povijesnim kriterijima – prema njegovom mišljenju naime zakonodavne odredbe koje se odnose na strance uvijek su snažno vezane uz određena povijesna razdoblja te složenu situaciju međusobnih odnosa među državama - drugi bi bio kriterij usmjeren prema Ustavu i ustavom zajamčena prava i pitanja jednakosti prava te zaštitu prava pojedinca – na taj se način namjerava promicati povoljniji položaj talijanskog državljanina u inozemstvu vezujući zaštitu stranca u Italiji uvjetom reciprociteta.

Nadalje navodi sudac Ranieri činjenica da oštećeni živi na određenom području ili stranoj državi ne može zakonski utjecati na to kako, kada i gdje će potrošiti primljenu odštetu. Kada bi se oštećeni recimo odlučio uložiti novac dobiven od odštete u gospodarske ili financijske aktivnosti kapital bi se vjerojatno višestruko oplodio upravo tamo gdje nedostaje financijskih bogatstava. Poznata je činjenica o velikom ulaganju europskih ulagača na istočnim ili azijskim tržištima u cilju ostvarenja većih prihoda a što govori u prilog ovoj tezi. Nadalje zanimljivo nastavlja svoje obrazloženje sudac Ranieri – zar se ovako ne stvaraju izvjesni „ odštetni kavezi (gabbie risarcitorie)“ to jest obaranje odštete proporcionalno bogatstvu područja na kojem živi oštećeni a što bi onda trebalo vrijediti i u obratnom slučaju – trebalo bi naime onda priznati povećanje odštete u slučajevima kada oštećeni prebiva u geografsko -ekonomskim zonama sa višim životnim standardom od onim u Italiji. To bi moglo i dovesti do slučaja da oštećeni promijeni svoje prebivalište u cilju povećanja iznosa odštete a što je sasvim neprihvatljivo.

No i sam sudac Ranieri u obrazloženju kaže da je ova materija često predmetom rasprava talijanskih sudova svih razina sa različitim stavovima.

I pitate se sigurno kako je na kraju završena likvidacija odštete u našem konkretnom primjeru hrvatske državljanke koja je povrijeđena u prometnoj nezgodi u Italiji? Pa na najbolji mogući način to jest nagodbom na način da je talijanski osiguravatelj i dalje inzistirao na primjeni smanjenja pozivajući se i dalje na Ministarsku odluku od 12/05/2003 ali je povećao iznose odštete a oštećena je prihvatila nagodbu ne želeći pokrenuti izvjesno skupi i dugotrajni sudski postupak u Italiji. Nama je ovo pak bila prilika da se upoznamo s jednim zanimljivim kriterijem koji je u primjeni u susjednoj nam državi a koji bi mogao itekako pokrenuti mnoga pitanja vezana uz jednakost prava svih oštećenika. No kako smo vidjeli i u Italiji postoje različiti stavovi glede primjene citirane Ministarske odluke pa će nam budući život i praksa sigurno donijeti neke nove primjere a nama koji radimo na likvidaciji odštetnih zahtjeva potvrdu koliko još ima najblaže rečeno neuobičajenog glede različitih sustava vrednovanja adekvatne naknade neimovinske štete.

doc. dr. sc. Davor Babić

**NADLEŽNOST SUDOVA ZA PROMETNE
NEZGODE S MEĐUNARODNIM OBILJEŽJEM**

Nadležnost sudova za prometne nezgode s međunarodnim obilježjem

1. Uvod

Nadležnost sudova u postupcima s međunarodnim obilježjem (međunarodna nadležnost) u građanskim i trgovačkim predmetima u Europskoj uniji je uređena Uredbom (EZ) 44/2001 od 20. prosinca 2000.¹ Uredba je donesena temeljem čl. 65. Ugovora o osnivanju EZ kao mjera Zajednice u okviru pravosudne suradnje država članica u građanskim predmetima.² Stupila je na snagu 1. ožujka 2002 (čl. 76).³ Prije stupanja na snagu Uredbe, ova materija bila je u Uniji uređena Bruxelleskom konvencijom o nadležnosti i priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima iz 1968., jednim od najuspješnijih međunarodnih ugovora u povijesti međunarodnog građanskog procesnog prava. Kako Uredba predstavlja novelu te konvencije, skraćeno se naziva uredbom *Bruxelles I.*

Uredbe Europske zajednice neposredno se primjenjuju u svim državama članicama od dana njihovog stupanja na snagu i ne transponiraju se u unutarnje pravo (čl. 189. Ugovora o EZ). Slijedom toga, Uredba Bruxelles I. primjenjivat će se u Hrvatskoj tek od dana njezinog pristupa Europskoj uniji. Pravila unutarnjeg prava o međunarodnoj nadležnosti, sadržana prije svega u odredbama Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima iz 1991. (Nar. nov. br. 53/91, 88/01), primjenjivat će se u građanskim i trgovačkim predmetima samo ako nisu ispunjene pretpostavke za primjenu Uredbe, tj. uglavnom onda kada tuženik ima prebivalište na području države koja nije članica Unije (čl. 4. Uredbe).

U ovom radu, razmatra se uređenje posebne međunarodne nadležnosti za sporove iz izvanugovorne odgovornosti za štetu prema čl. 5. st. 3. Uredbe kako se ona primjenjuje na prometne nezgode. Kako se sustav nadležnosti prema Uredbi temelji na načelu opće nadležnosti prema prebivalištu odnosno sjedištu tuženika, najprije ćemo pobliže razmotriti tu vrstu nadležnosti. Nakon nekih općih napomena o posebnoj (izberivoj) nadležnosti za izvanugovornu odgovornost za štetu prema čl. 5. st. 3., izložit ćemo načela tumačenja odredaba o posebnoj nadležnosti u sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu. Potom ćemo razmotriti kako u smislu čl. 5. st. 3. treba tumačiti pojam mjesto gdje je nastupio štetni

* Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

¹ Uredba o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, Sl. list EZ, 2001., L 12, str. 1.

² Vidi čl. 3. preambule Uredbe.

³ Prema Protokolu br. 5. o položaju Danske, Danska nije vezana odredbama poglavlja IV. Ugovora o EZ i propisima donesenim temeljem tih odredaba. Primjena Uredbe proširena je na Dansku posebnim sporazumom koji je stupio na snagu 1. srpnja 2007. (odluku Vijeća EZ br. 2006/325/EZ od 26. travnja 2006., O.J. L 120/22, 5. svibnja 2006.

dogadjaj. Na kraju rada, analizira se nadležnost za zahtjeve iz izvanugovorne odgovornost za štetu u adhezijskom postupku.

Polazište za uređenje posebne nadležnosti za izvanugovornu odgovornost za štetu prema Uredbi bila je odredba čl. 5. st. 3. Bruxelleske konvencije. Prema preambuli Uredbe (paragrafi 5. i 19.) kao i obrazloženju prijedloga Uredbe koji je pripremila Komisija,⁴ između primjene Bruxelleske konvencije i Uredbe treba postojati kontinuitet. Tumačenja Suda EZ o Konvenciji primjenjuju se pri tumačenju Uredbe ukoliko se rješenja Uredbe ne razlikuju od rješenja Konvencije.⁵ Stoga pri razmatranju rješenja iz čl. 5. st. 3. Uredbe u ovom radu uzimamo u obzir tumačenja Suda EZ o čl. 5. st. 3. Konvencije kao i izvještaje pripremljene uz tu Konvenciju.⁶

2. Opća međunarodna nadležnost

Prema čl. 2. st. 1. Uredbe, osobe s prebivalištem u nekoj državi članici, bez obzira na njihovo državljanstvo, mogu biti tužene pred sudovima te države. Ovom odredbom, koja se u neizmijenjenom obliku primjenjuje od stupanja na snagu izvornog teksta Bruxelleske konvencije, usvaja se načelo *actor sequitur forum rei* kao temeljno načelo europskog sustava međunarodne nadležnosti.⁷

Nadležnost prema čl. 2. Uredbe ne ovisi o državljanstvu stranaka. Sud države tuženikova prebivališta nadležan je prema ovoj odredbi i onda kada je on državljanin druge države, pa i onda kada ta država nije članica. Za nadležnost prema čl. 2. nije važno ni tužiteljevo prebivalište; sudovi države prebivališta tuženika nadležni su i onda kada tužitelj ima prebivalište u trećoj državi.⁸

Odredba čl. 2. uređuje samo međunarodnu nadležnost. Koji će sud države tuženikovog prebivališta biti stvarno i mjesno nadležan ocjenjuje se prema unutaršnjem pravu te države. Ako to pravo propisuje iznimke pravilu *actor sequitur forum rei*, može se dogoditi da ne bude nadležan sud onog mjesta u kojem tuženik ima prebivalište. Jedino ograničenje prava država članica da samostalno uređuju mjesnu i stvarnu nadležnost prema ovoj odredbi jest da pritom ne smiju diskriminirati između domaćih i stranih državljana (čl. 2. st. 2).

Čl. 2. izričito ne propisuje koji je trenutak mjerodavan za ocjenu da li tuženik ima prebivalište u određenoj državi članici odnosno ugovornici. Prema većinskom shvaćanju, mjerodavan je trenutak podnošenja tužbe.⁹ Manjinski stav prema kojem bi se ovo pitanje ocjenjivalo prema

⁴ Obrazloženje prijedloga Komisije, COM 1999 (348), final., Sl. list EZ, C 376 E, 28. prosinca 1999., str. 6.

⁵ J. Kropholler, *Die Auslegung von EG-Verordnungen zum Internationalen Privat- und Verfahrensrecht.*, str. 589; H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe: Règlement No 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3. izd., (Pariz, 2002), t. 33; P. Schlosser, *EU-Zivilprozessrecht*, 2. izd. (München, 2003), Einl., t. 28.

⁶ Izvještaj P. Jenarda uz izvorni tekst Konvencije i Protokol o tumačenju (Sl. list EZ, 1979., C 59, str. 1; izvještaj P. Schlossera uz pristupnu konvenciju od 9. listopada 1978. (Sl. list EZ, 1979., C 59, str. 71); izvještaj D. Evrigenisa i K. Kerameusa uz pristupnu konvenciju od 25. listopada 1982. (Sl. list EZ, 1982., C 296, str. 1); izvještaj M. de Almeida Cruz/M. Desantes Real/P. Jenard uz pristupnu konvenciju od 26. svibnja 1989. (Sl. list EZ, 1990., C 189, str. 35).

⁷ J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozessrecht* (Frankfurt a.M., 8. izd., 2005), čl. 2. t. 1; Gaudemet-Tallon, op. cit. bilj. 5.

⁸ Gaudemet-Tallon, op. cit. bilj. 5, str. 59.

⁹ Gaudemet-Tallon, op. cit. bilj. 5, str. 59; Kropholler, op. cit. bilj. 7, str. 80.

trenutku litispendencije¹⁰ ne bi trebalo slijediti, jer bi tada tuženiku bila omogućena manipulacija pravilima o nadležnosti.¹¹

3. Općenito o posebnoj nadležnosti za sporove iz izvanugovorne odgovornosti za štetu

U pojedinim vrstama sporova, Uredba omogućuje tužitelju da, osim u državi prebivališta tuženika, postupak pokrene pred sudovima neke druge države s kojom je predmet spora osobito povezan. Ova nadležnost u Uredbi se naziva posebnom nadležnošću (eng. *special jurisdiction*; fr. *compétence spéciale*; njem. *besondere Zuständigkeit*) i uređena je člancima 5.-7.

Članak 5. u stavku 3. propisuje da osoba s prebivalištem u nekoj državi članici može biti tužena u drugoj državi članici, u sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu ili odgovornosti koja je istovjetna toj odgovornosti, pred sudom mjesta gdje se štetni događaj dogodio ili gdje bi se mogao dogoditi.

Čl. 5. uređuje ne samo međunarodnu već i mjesnu nadležnost sudova država članica.¹² Sud mjesta gdje je štetni događaj nastupio ili gdje bi mogao nastupiti mjesno je nadležan prema Uredbi bez obzira na pravila *lex fori* o mjesnoj nadležnosti. Uredba ne uređuje stvarnu nadležnost, tako da u tom pogledu vrijede propisi *legis fori*.

Posebna nadležnost može se zasnovati na odredbi čl. 5. st. 3. samo ako tuženik ima prebivalište u nekoj drugoj državi članici. Ako tuženik ima prebivalište u državi koja nije članica, nadležnost se određuje primjenom unutarnjeg prava države suda (čl. 4. Uredbe). Jednako kao i kod npr. opće nadležnosti prema čl. 2., za nadležnost nije važno državljanstvo tuženika niti državljanstvo ili prebivalište tužitelja.

U pogledu osobnog polja primjene, valja istaknuti da se čl. 5. st. 3. primjenjuje se ne samo na tužbe koje podnosi oštećenik, već i na tužbe koje podnose njegovi nasljednici ili ovlaštenik po pravu regresu. Na strani tuženika, prema čl. 5. st. 3. može se pojaviti ne samo štetnik već i osobe koji su prema mjerodavnom materijalnom pravu odgovorne za njegove obveze (pravni sljednici ili osobe odgovorne po osnovi odgovornosti za trećega). Prema izričitoj odredbi čl. 10., u sporovima iz osiguranja od odgovornosti te osiguranja nepokretne imovine, osiguratelj može biti tužen i u sudu mjesta gdje je nastupio štetni događaj. Ta nadležnost vrijedi i onda kada su pokretnine i nekretnine pokrivena istom policom osiguranja a pogođene su istim štetnim događajem.

¹⁰ Schlosser, op. cit. bilj. 5, str. 52.

¹¹ D. Czernich/S. Tiefenthaler/G. E. Kodek, *Kurzkomentar – Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht*, (Beč, 2. izd., 2002), str. 50.

¹² Jenardov izvještaj, op. cit. bilj. 6, str. 22.

4. Načela tumačenja

Čl. 5. st. 3. treba tumačiti primjenom metoda autonomnog, teleološkog i sistematskog tumačenja.

Što se tiče prve metode, valja uvažiti da pojmovi iz čl. 5. st. 3. („izvanugovorna odgovornost“, „mjesto gdje je štetni događaj nastupio“ i „mjesto gdje bi štetni događaj mogao nastupiti“) imaju autonomno, nadnacionalno značenje.¹³ Nadležnost prema čl. 5. st. 3. ne ovisi o pravu suda koji odlučuje o nadležnosti (*lex fori*) ili pravu koje je mjerodavno za bit spora (*lex causae*). Autonomni sadržaj pojmova iz čl. 5. st. 3. utvrđuje se prije svega u praksi Suda EZ, ali i u praksi sudova država članica.

Drugo, pri tumačenju čl. 5. st. 3. valja uzeti u obzir svrhu posebne nadležnosti za sporove o izvanugovornim odnosima. Prema tumačenju Suda EZ u predmetu *Henkel*, „pravilo posebne nadležnosti iz čl. 5. st. 3. temelji se na osobito bliskoj vezi između spora i suda mjesta gdje je nastupio štetni događaj, koja opravdava propisivanje nadležnosti tih sudova zbog svrshodnog i učinkovitog vođenja postupka. Sudovi mjesta gdje je štetni događaj nastupio obično su u najboljem položaju da riješe spor, osobito zbog blizine predmeta spora i lakšeg izvođenja dokaza. To jednako vrijedi u sporovima o šteti koja se već dogodila kao i sporovima povodom tužbi kojima se traži sprečavanje nastanka štete“.¹⁴

Pored činjenične povezanosti, u pravilu će postojati i pravna povezanost s državom mjesta gdje je nastupio štetni događaj, jer će pravo te države biti mjerodavno za bit spora prema (čl. 4. Uredbe (EZ) 864/2007 o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze, *Rim II*).

Konačno, pri tumačenju čl. 5. st. 3. Uredbe valja uzeti u obzir mjesto te odredbe u sustavu međunarodne nadležnosti koji je propisan Uredbom. Temeljno načelo Uredbe jest međunarodna nadležnost sudova države članice tuženikova prebivališta (*actor sequitur forum rei*) iz čl. 2. Ostala pravila o nadležnosti, među koja spada i posebna nadležnost iz čl. 5., predstavljaju iznimke ili dopune tog općeg pravila. Kako nadležnost prema čl. 5. st. 3. tužitelju omogućuje da, zbog posebne činjenične veze predmeta spora s drugom državom, pokrene parnicu protiv tuženika izvan države njegova prebivališta, riječ je o iznimci općem pravilu koja se treba primjenjivati samo kada je ostvaren cilj zbog kojega je propisana.

5. Mjesto gdje je nastupio štetni događaj

Uredba ne propisuje što se treba smatrati štetnim događajem u smislu čl. 5. st. 3. Iz teksta te odredbe nije jasno je li to mjesto gdje je počinjena štetna radnja (*locus delicti commissi*), mjesto gdje nastupa štetna posljedica (*locus damni*) ili bilo koje od tih mjesta. Za delikte kod kojih se štetna radnja i posljedica događaju u istom mjestu (npr. u najvećem broju prometnih nezgoda) nadležnost prema čl. 5. st. 3. može se lako odrediti.

¹³ C-189/87, *Athanasios Kalfelis/Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. i dr.*, 27. rujna 1988., [1988] ECR5565; C-334/00, *Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA/Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH*, 17. rujna 2002., [2002] ECR I-7357, t. 19.

¹⁴ C-167/00, *Verein für Konsumenteninformation/Karl Heinz Henkel*, 1. listopada 2002., [2002] ECR I-8111, t. 46.

Poteškoće se pojavljuju u situacijama, koje su u prometu rijetke, kada se mjesto počinjenja štetne radnje nalazi u jednoj, a mjesto štetne posljedice u drugoj državi (tzv. distancijski delikti). Prema tumačenju Suda EZ se u predmetu *Bier v Mines de potasse d'Alsace*,¹⁵ da se prema čl. 5. st. 3. nadležnost može, po izboru tuženika, zasnovati bilo u mjestu štetne radnje ili u mjestu štetne posljedice.¹⁶ No načelo ubikviteta u određivanju nadležnosti pogoduje ostvarenju načela ekonomičnosti postupka. Ako se spor tiče štetne radnje (npr. sporno je je li tuženik počinio određenu štetnu radnju), dokazi o tome uglavnom će se nalaziti u mjestu gdje je ta radnja počinjena. Ako se pak spor tiče štetne posljedice (npr. sporno je je li štetna posljedica nastupila upravo zbog radnje tuženika), dokazi će u pravilu biti smješteni u mjestu gdje ta posljedica nastupila. Stoga je svrhovito da tužitelj ima pravo izbora između sudova nadležnih za mjesto štetne radnje i za mjesto štetne posljedice.

Mjesto štetne radnje za potrebe čl. 5. st. 3. može se definirati kao mjesto štetnikovog djelovanja koje, prema navodima tužitelja, predstavlja uzrok štete. To djelovanje može se sastojati u činjenju, ali i u propustu. U slučaju propusta, nadležnost trebala zasnovati u mjestu gdje je štetnik bio dužan poduzeti radnju.¹⁷

Mjestom štetne posljedice smatra se mjesto u kojemu štetna radnja proizvodi svoje posljedice na primarno zaštićene vrijednosti oštećenika.¹⁸ Riječ je o mjestu u kojemu nastupa fizički događaj koji predstavlja štetu ili gdje stvarno nastaje ekonomski gubitak za oštećenika.¹⁹

Kod prometnih nezgoda, mjesto štetne radnje i štetne posljedice u pravilu koincidiraju. Iznimno su rijetki slučajevi u kojima se štetna radnja događa u jednoj državi, a štetna posljedica nastupa u drugoj državi.

Nadležnost prema čl. 5. st. 3. ne može se zasnovati u tzv. *mjestu posredne štete*, tj. u mjestu u kojem oštećenik samo osjeća posljedice štetnog događaja. Npr. oštećenik koji podnosi tužbu za popravlanje štete pretrpljene u prometnoj nezgodi koja se dogodila u inozemstvu, ne može podnijeti tužbu u državi svog prebivališta, temeljem toga što u državi svog prebivališta osjeća štetne posljedice kao što su npr. umanjeње imovine, životne aktivnosti, radnih sposobnosti i sl.

Tumačenje prema kojemu se nadležnost ne može zasnovati u mjestu posredne štete, Sud je usvojio u predmetu *Marinari*.²⁰ U tom slučaju, tužitelj s prebivalištem u Italiji podnio je tužbu protiv engleske banke u Italiji, zbog toga što su službenici te banke, zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela, tužitelju oduzeli određene mjenice koje je on deponirao u toj banci. Sud je utvrdio da talijanski sudovi nisu nadležni temeljem čl. 5. st. 3. Konvencije. Prema stavu Suda, za nadležnost prema čl. 5. st. 3. nije dovoljno da to što tužitelj u određenom mjestu osjeća umanjeње imovine zbog protupravne radnje tuženika.

Tumačenje prema kojemu bi se nadležnost mogla zasnovati u mjestu posredne štete dovelo bi do rezultata koji su nespojivi s europskim sustavom uređenja nadležnosti. U sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu bili bi nadležni u pravilu sudovi tužitelja, jer tužitelj

¹⁵ C-21-76, *Handelskwekerij G. J. Bier BV/Mines de potasse d'Alsace SA*, 30. studenoga 1976., [1976] ECR-1735.

¹⁶ *Ibid.*, t. 14-21.

¹⁷ Pritom se ne može u cijelosti izbjeći primjena *legis causae*, jer ono treba utvrditi koju je radnju štetnik trebao poduzeti i u kojem mjestu. Mankowski, op. cit. bilj. **Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.**, t. 218.

¹⁸ L. Mari, "Problematika del forum damni nella Convenzione di Bruxelles del 27 settembre 1968 concernente la competenza giurisdizionale e l'esecuzione delle decisioni in materia civile e commerciale", *Mélanges Fritz Sturm*, (Liège, 1999), str. 1583 et seq.

¹⁹ *Dacey and Morris on the Conflict of Laws* (London, 1999), t. 11-262.

²⁰ C-364/93, *Antonio Marinari/Lloyds Bank plc and Zubaidi Trading Company*, 19. rujna 1995., [1995] ECR I-2719

posljedice štete uglavnom osjeća u svom prebivalištu.²¹ Osim toga, sud u kojem se nalazi samo mjesto posredne štete vrlo često ne bi imao dovoljnu činjeničnu vezu s predmetom spora.

Iz istih razloga zbog kojih se nadležnost ne može zasnovati u mjestu posredne štete, ona se ne može zasnovati ni u prebivalištu odnosno sjedištu posredno oštećene osobe. Tako je Sud EZ, utvrdio da ako njemačko društvo kći trpi u Njemačkoj neposrednu štetu, francusko društvo majka ne može u Francuskoj podnijeti tužbu za popravljjanje štete, temeljem toga što u Francuskoj trpi financijske posljedice štetnog događaja.²² Iz istih razloga srodnici osobe koja je neposredno pretrpjela štetu ne mogu tužbu podnijeti u svom prebivalištu, ako je štetna posljedica u pravom smislu nastupila drugdje.²³

Slijedom svega navedenog, u parnicama za naknadu štete zbog prometne nezgode, izberiva međunarodna i mjesna nadležnost sudova zasniva se u mjestu gdje je prometna nezgoda nastala. Nadležnost se ne može zasnovati u mjestu gdje je nastupila *posredna šteta*, kao što je npr. prebivalište neposredno ili posredno oštećene osobe ili drugo mjesto gdje ona trpi posljedice štetnog događaja. U tom pogledu, europsko pravilo je sukladno s važećom praksom Vrhovnog suda Republike Hrvatske prema kojoj pojam „šteta” iz čl. 55. ZRSZ ima značenje samo neposredne, a ne i posredne štete.

6. Nadležnost u adhezijskim postupcima

Čl. 5. st. 4. Uredbe propisuje nadležnost sudova država članica za izvanugovornu odgovornost za štetu o kojoj se odlučuje u adhezijskom postupku u okviru kaznenog postupka. Prema toj odredbi, za zahtjeve za popravljjanje štete ili povrat u prijašnje stanje, koji se temelje na kaznenom djelu, tužba se može podnijeti pred kaznenim sudom pred kojim se vodi kazneni postupak, ukoliko taj sud prema svome pravu može odlučivati o građanskopravnim zahtjevima.

Nadležnošću propisanom za adhezijske postupke Uredba ne izlazi iz okvira svog stvarnog polja primjene. To slijedi i iz odredbe čl. 1. st. 1. prema kojoj Uredba uređuje nadležnost za građanske i trgovačke predmete, „bez obzira na prirodu suda ili drugog tijela koje o njima odlučuje.” Tužba za popravljjanje štete ili povrat u prijašnje stanje zbog počinjenja kaznenog djela, građanskopravne je naravi, bez obzira na to ostvaruje li se u građanskom ili kaznenom postupku.²⁴

Nadležnost kaznenog suda da odluči o građanskoj odgovornosti može se zasnovati samo ako to dopušta *lex fori*. Stoga ova odredba i ne predstavlja posebnu osnovu za nadležnost, već samo priznavanje adhezijske nadležnosti propisane unutar njim pravom svake države članice.

Ako *lex fori* propisuje adhezijsku nadležnost, prema čl. 5. st. 4. ne traži se nikakva dodatna činjenična ili pravna veza između predmeta spora i suda koji odlučuje o kaznenoj odgovornosti počinitelja. Nije dakle potrebno da je u toj državi počinjena štetna radnja ili nastupila štetna posljedica.

²¹ C-364/93, *Marinari*, t. 13; C-168/02, *Rudolf Kronhofer/Marianne Maier*, 10. lipnja 2004., [2004] ECR I-6009, t. 20.

²² C-220/88, *Dumez France/Hessische Landesbank* [1990] ECR I-49, 11. siječnja 1990.

²³ Kropholler, op. cit. bilj. 7, t. 91.

²⁴ C-172/91, *Volker Sonntag/Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann and Stefan Waidmann*, 21. travnja 1993. [1993] ECR I-01963.

Pretpostavka za nadležnost prema čl. 5. st. 4. jest da je oštećenik u kaznenom postupku postavio građanskopravni zahtjev. Nadležnost iz čl. 5. st. 4. ne odnosi se na odluke kaznenog suda o kompenzaciji ili povratu u prijašnje stanje koje kazneni sud odredi *ex officio*, jer se tada ne radi o građanskom predmetu u smislu čl. 1. Uredbe.²⁵

Presuda o građanskoj odgovornosti počinitelja kaznenog djela podobna je za priznanje prema Uredbi bez obzira na to što je donesena u kaznenom postupku.²⁶ Iznimka koja se odnosi na presude donesene protiv osoba koje se nisu osobno pojavile pred sudom propisana je odredbom čl. 61. Uredbe. Prema toj odredbi, ne dirajući u eventualne povoljnije unutarnje propise, osobe s prebivalištem u nekoj državi članici protiv kojih se vodi kazneni postupak u drugoj državi članici čiji nisu državljani za kazneno djelo koje nije počinjeno namjerno, mogu se braniti uz pomoć za to ovlaštenih osoba, čak ako se pred sudom ne pojave osobno. Sud pred kojim se postupak vodi može narediti da se optuženik osobno pojavi pred sudom, no u tom slučaju presuda o građanskopravnom zahtjevu donesena bez da je optuženik imao mogućnost pripremiti svoju obranu ne mora biti priznata i izvršena u drugim državama članicama.

²⁵ A. Layton/H. Mercer, *European Civil Practice* (London, 2004), t. 12.023.

²⁶ Gaudemet-Tallon, op. cit. bilj. 5, t. 223.

